

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Lucae Opalenii. Marsalci Curiae Regni Poloniae. Seu
(Anagrammaticae.) Pauli Naeoceli De Officiis Libri Tres**

Opaliński, Łukasz

Amsterdami, 1668

Liber Officiorum Tertius. De Pietate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46825](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46825)

LUCÆ OPALENSKII
LIBER
OFFICIORUM
TERTIUS.

De Pietate.

PArtes duas Officiorum, quoniam puto; me fat luculenter (pro captu quidem meo;) libris superioribus absolvisse: restat ut explicem tertiam *de Pietate*. Hæc verò tantò major sublimiorquè duabus primis, quantò altius *habet argumentum: id est Deum*. Hactenus enim Officia ferè ducta sunt: quæ vel Natura ipsa, seu recta ratio (quam & hæc dum talis est, à Deo est;) dictaret, monstraretquè; nunc verò explicanda restant, quæ Naturæ ratiocinantis, captum longè superant: & sicut præcepto, ita auxilio Dei propriè nituntur.

Meritò itaque illum, qui se nosci, coli, amari à nobis exigit, invoco: ut ea, quæ generi humano, de hoc debito sibi officio edixit, inspiravitquè: quamvis à multis ubertim, & copiosè dicta, ego quoque me-

Fars tertia Officiorum Pietas.

Maior duabus primis.

Quia directe Deum petit.

Qui invocatur ut se nosci, coli, amari sinat.

thodo, & novâ, & brevi, explicem: ad gloriam ejus. Illustra ergo mentem meam, ô lux vera: ut aliquid te dignum, & videam ipse, & aliis aperiâ.

Sed ne longiori Præfatione te morer; prout soleo, ordior à definitione. *Pietas, est Officium, quod genus humanum tenetur* *Definitur præstare Deo.* Id autem in tribus consistit. *Pietas.* Primum: Deum, quâ potest, & debet *Et divi-* *nosse.* Deinde: eundem certo & congru- *nitur.* *enti cultu venerari.* Postremò: eum solum *amare.* Hæc tria explicanda mihi deinceps; totidem Capitibus propono.

C A P U T I.

Περὶ θεογνωσίας id est, De Notitia Dei.

Latè patet Dei. notitia.

Sed ad officii modum redigitur.

Theologis.

Est homini necessaria.

A Deo quidem latè patet, hæc de Notitia Dei, dissertatio; ut vel totam Theologiæ scientiam, posset occupare: sed cum non tam Contemplatio, quàm actio, ad Officia Pietatis, de quibus hîc agemus, pertineat; ideò relicta τοῖς θεολογούμεοις plena tanti argumenti tractatione; quæ ex usu, de illo scire sit, in compendium redigam.

Est verò notitia hæc prorsus generi humano necessaria: est animorum salus, fidei mutux præcipuum vinculum, lex vitæ, & quid in illa agendum, vitandumquè sit, suprema regula. Cuncta enim hæc con-

constare non possunt, & perturbatio officiorum sequeretur, Dei ignoratione. *Ut vitam ejusdem peret.*
Quando profani etiam Poëtæ dicto, primæ scelerum causæ mortalibus ægris, Naturam, nescire Deum. Mens etenim humana, nisi arbitrum sui agnosceret, facile prava intra se foret: & affectu, ac voluntate laboretur: invalido ab externo motu auxilio, cui actus interni non subsunt. *Noscendus itaque Deus est, non quòd curiosè nimis inquiramus scrutemurquè; sed ut admirationem cum æstimatione, venerationem cum timore, amorem denique cum fiducia, in nobis erga eum concitemus.*

Hoc itaque fine, dicam hoc Capite tria. *Trifariam declaranda,*
Nempe, de *Natura Divina ut in se est:* dein de: *ut erga nos est:* Postremò: *ut à nobis nosci vult.* idquè totum ex constituto religionis dogmate, & Ecclesiæ sensu.

PARS CAPITIS PRIMA.

De Natura Dei, & quid in se sit; ubi novo modo, ac ratione, dogma Trinitatis accuratè explicatur.

DEum esse demonstravi in Prolegomenis, in ipso enim Scripti initio, id velut fundamentum poni oportuit; quo structura libri surgere posset. Nunc qualis sit, quâ possum, explicabo: *Deum esse, dictum supra est. Nunc qualis sit*
H 7 quam

dicendum.

quam ; plenè enim Naturam ejus adsequi , non est virium humanarum : ut infra , parte Capitis altera , cùm de gloriæ donis agam ; demonstrabo.

Sed est etiam cognitio , & comprehensio quædam , ut id , quod certa ratiocinatione agnoveris , ita esse ; id fatearis , quod scitur , nemo modo ita fit , comprehendi non posse sciendo. Hoc genus cognitionis Dei nobis convenit maximè : hoc est ; *non capiendo eum , capere.*

Et quid non sit dicendo. Itaque magis convenit de illo dicere , quid non sit , quàm , quid sit . ut ; non esse multiplicem essentiã : partibus : compositione : numero : sed omnino , & undique unum simplicem . *Non est multiplex sed unus.* Essè enim , inquit D. Augustinus : nihil aliud est , quàm unum esse . Et in quantum quid unitatem assequitur ; in tantum est . *Esse enim est. unum esse.* Unde simplicia , ideo magis sunt ; quia una sunt : quæ autem composita ; concordia partium , imitantur unitatem : & in tantum sunt ; in quantum , eam assequuntur : & *Etiam exemplis.* nisi eam haberent ; non essent . Quæ enim constant partibus ; sunt unum , in suo toto : quæ ex accidentibus ; unum subjecto : quæ plura numero ; sunt una Specie : quæ specie varia : genere uniuntur : & demum productione multa ; unum sunt principio . Sequitur itaque : ut idem sit esse , quod unum esse . Deus verò ; cum sit *αὐτὸ τὸ ὄν* , & ejusmodi esse ; *Ens à se.* ut nisi illud esset , ideo longè perfectiori quadam

quadam ratione, & *παυτελῶς* unum sit; Omni-
neceffe est. & id est illi esse, quod unum modè,
esse.

Unum, inquam, non modò simpli- ^{Est nu-}
citate, sed etiam numero. Nam *si plures* ^{mero.}
essent Dii, essent differentes: atquè adeo om-
nes imperfecti: nam in eâ notâ, in quâ differ- ^{Alioquò}
rent, ab invicem; deficerent. ^{imperf-}
^{ctus.}

Imperfectum autem Deum, nemo di-
xerit. *cùm absurdum sit, eum qui est à se,* ^{Summ}
non perfectum omni ex parte esse. ^{autem}
Aut enim sibi dare, quod summum, perfectissi- ^{perfe-}
 mumquè est, non potest; aut nescit; aut ^{ctum esse}
non vult. Non primum; quia qui à se esse ^{demon-}
potest, omnia potest: Non alterum; nam ^{stratur.}
qui se plenè scit, scit etiam quod sibi optimum ^{* vel po-}
 sit: non demum tertium; quis enim, cùm ^{tius Ha-}
summè potest, & novit, non quod perfectum ^{bere.}
est, voluerit: prehenderitquè? Est ergo
Unus, perfectusquè Deus.

Sed iterum oritur maxima difficultas ^{Si solus}
Nempe; quòd dum unus duntaxat Deus ^{est Deus,}
est, *si solus est, non est bonus: seu potiùs,* ^{non est}
non est bonum. Boni enim maxima, inti- ^{Bonum.}
maquè proprietas est, communicatio: foli-
tudo autem, communicationem impe- ^{Quia novè}
dit: aut potiùs tollit. Tollit ergo & Boni ^{se plenè}
Naturam. Ergo τὸ ἐν summum, si solum ^{commu-}
est, non est bonum. *At quomodo, cùm ab* ^{nicat.}
illo cuncta, quæ bona sunt; non ipsum ma- ^{Ens,}
gis tale?

Quod-

Creaturis enim imperfectè. Quod si dicas; explevisse Naturam suam, cum se impertivit Creaturis: falsum est. Non potest enim finitâ, & circumscriptâ communicatione, bonum infixitum expleri.

Nec beatus est sine consortio felicitatis. Deinde: non est perfectè beatus Deus, si solus est. ἀφίλῳ enim esset, & careret consortio, ac Communicatione sibi adæquata: in quâ suavitas, ac fruitio beatæ vitæ sita est: dum nempe bonum, se alterum habet, cum quo ex æquo se commutat, frui-
Amoris expers. turquè.

Nec summè simplex. Tertiò: si solus Deus est; summè efficax, (ideoquè summè simplex) non est. Quod sic deduco. Quò magis quidpiam sim-

Et summè efficax. plex, magis efficax est: ut inter elementa ignis. *Efficacitas* verò in Natura Creatâ, maxima est in eo; ut id quod efficit, sibi quam maximè par, & simile efficiat: majus enim se efficere non potest: nam operatio, non excedit essentiam. *Natura autem increata, ut sit summè simplex, & summè efficax; necesse est profectò, ut non modò producat simile producat; (par enim alioqui esset viribus creatis:) sed prorsus alterum idem: tum enim demum efficacissimum simplex cum producit alterum: atque ita solum non est.*

Unum, Verum, Bonum. Quartò: cum ostensum supra sit; quod esse; nihil sit aliud, quam unum esse; consequitur, ut id quod est, unum sit. Atquè ideo, propriè unum est, quod est: sed quia verum etiam est, quod est; Falsum enim non

non

non est.) & denique, *Bonum etiam est, quod est: nam malum non est: ideo Unum, Verum, Bonum est: quod est.* Cùm autem esse, fit, *Tria hæc Unum esse: ideo tria hæc, habent, unum esse: & quamvis distincta sunt, coëssentialia tamen sunt.* Porro *Unum; est Pater, id est Principium, Verum; est Filius: imago Patris; eum & vivè repræsentans. Bonum denique; est Spiritus Sanctus: nectens amore ac fruitione, commune ac confors trium esse.*

Quintò: *Deum ab æternitate totà, nunquam sine actione fuisse; nec torpidam similemquè sopori vitam egisse; manifestum est: summa enim, æternaquè mens, quæ sola per se vivit vigetquè, quomodo potuit esse, actionis aliquando expers? cùm ne nostra quidem, illà careat unquam.* *verò ejus intima, propriaque, quia interna est; ideo contemplatio est.* Quid autem contemplatur? *non aliquid seipso majus perfectiusque; nihil enim ipso majus, aut perfectius est.* Non etiam tantum aliquid se inferius; nam sola contemplatio ejusmodi, *non esset ipso digna; nec ejus menti par: nec sufficiens, ut ei per omnem æternitatem immoraretur: sequè eâ oblectaret.* *Nec tantum se ut sui ipsius contemplationem semper habuerit.* Hæc verò sui ipsius *Contemplatio perfecta consummataque ut sit; necesse est, ut Deo repræsentet totam ejus substantiam.* *Quod autem*

Tria hæc habent Unum Esse.

Suntque Pater, & Filius, & Spir. S.

Nunquam Dans sine actione.

Actio ejus contemplatio.

Contemplari se majus nequit.

Nec tantum se minus.

Se ergo contempla-

tem

Et totam suam essentiam representatur; cernitur; aspiciturque; id sentiam. oppositum sit, necesse est. Et quod oppositum

Quam est, alterum est. Est ergo Deo semper oppositam ta, vivens, subsistensque sui ipsius Cognitio: sibi. seu imago: atque adeo, Persona (a) altera, co-

a Filius. eterna, & consubstantialis. Ab utraque Ideoque verò hac, manat, seu procedit, & tertia: se alterum habet. nempe Spiritus Sanctus: nam, ut sine contemplatione, & cognitione sui, esse Deus non potest; ita hæc cognitio, amorem sui & fructio-

Hinc procedit Amor. nem producat; necesse est. Qui Amor consubstantialis itidem, & æquè æternus, & subsistens, atque extans semper: & omnino, Persona est.

Sub tertia Persona Sed dum sic, in Dei natura, solitudo vitatur; cavendum maximè est: ne pluralitas, & ex illa diversitas, accersatur. Hæc Deus est unus, & non solus. enim utraque, & Unitatem tollit: & dis-

Quia in una essentia tres Persona. jungit: separatque: unde à perfectissima natura Dei, hoc incommodum oportet amoliri: & statuere; ut Deus, & unum sit, & non solus. Itemque, ut, dum est non solus; non sit diversus. Quod aliter non potest

consistere; quàm dogmate Christiano: quo est Essentiâ unum idemque; & Personis trinus: Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: nam hi tres, unum sunt.

Quod uberiùs declaratur. Est inquam Trinus, & Unum: tum enim optimè sua ipsi constat Natura. nam Essentiâ, ejusque attributis, unum idemque est: (una nempe tribus & cõessentialis

alis Potentia, Sapientia, Bonitas: una eadem-
 què numero, compos unius Essentiæ,
 Deitas: ideoquè nulla prorsus in illis di-
 versitas.) Solus autem non est, quia ipsum-
 met Bonum est: se infinitè sibi communicans:
 Perfectum quoque beatumque est, unitissimi
 consortii dulcedine: quâ gaudet Deus, verè & Pater
 propriè alter, & alter, ipse. Summè simplex, ^{gignit}
 quia summè efficax est, dum generat ac produ- ^{Filium.}
 cit, non modo sibi simile; sed $\epsilon\sigma\omega\delta\omega\varsigma$ idem se- ^{Substan-}
 cum. Nempe in mira emanatione illâ, Dei- ^{tivè.}
 tati interna, nequè illius Unam Entitatem ^{producit}
 egressâ, ab æterno Pater, visione sui, gignit ^{Spirirum}
 Filium, & uterquè ex sui boni agnitione pro- ^{Sanctum.}
 ducit Amorem: id est, unum eundemque
 Entitate secum, Spiritum.

Quis autem comprehendat, aut effe- ^{Mirâ}
 rat; quæ dulcedo fit, istius fruitionis, quâ ^{hinc Di-}
 una Divinitas, in tota æternitate, se novit, ^{vinitatis}
 atque amat, & in pari & æquali commu- ^{felicitas.}
 nione, se sibi indulget, se mutuò oble-
 ctat, bono contenta suo, ideoquè læta,
 gaudens, & beata semper.

Esse itaque in Trinitate Personarum, unum
 naturâ Deum, & ratiocinatione iam dicta ^{Modus}
 colligimus: & quod majus est, remquè ^{hujus ar-}
 continet, ac conficit, fide Catholicâ do- ^{cani ac-}
 cemur. Sed, quoniam id quod asseritur ^{curatius}
 esse, cupimus etiam scire, quomodo sit; ^{& novè}
 ideo ad muniendum hunc locum, qui ^{deducitur.}
 profectò est Christianæ professionis, seu
 Reli-

Religionis unicum fundamentum ; ex istâ ipsâ sciendi naturâ, sumpto principio: ibimus in amorem : ducemusque aliquam velut umbram Sanctissimæ Triadis. Id verò ex eruditâ lucubratione Patris Laurentii Pikarscii, è Societate IESU, eximii Theologi: quam mihi in suo dedit manuscripto : & quam ex ejus permisso, opportunè hîc (sed compendio) inseram : & explanabo.

Scientia directa scit. *Scientia*, (inquit ille ;) creata, naturæ rationalis, ut sit exacta seu vera ; duplex omnino esse deberet. Prima ; quâ scimus aliquid : vocaturquè *Directa*. Altera ; quâ, id quod scimus, nos scire agnoscimus: quæ *Reflexa* dicitur. Hanc utramquè, & se consequi, & ad se mutuò referri, omnino est fatendum. *Nemo enim scit, nisi sciat se scire, id quod scit* : exinde verò necessaria consequutio cernitur. Deinde, *si scit ; scit se scire* : & *si scit se scire ; scit etiam*. Unde evidenter mutua Relatio patet : ideoquè, ambæ istæ scientiæ, & se consequentur : & relativæ mutuò erunt. Quo concessio : amplius sequentur ista.

Sunt inter se æquales & pares. Primum : utramque hanc scientiam, necessariò similem, & æqualem omnino, inter se, esse: *Quod enim, & quantum, quisque scit ; id, & tantundem, scit se scire*. Non aliud ; quia aberraret. Non plus minusve ; quia revera nesciret. Similis ergo
neces-

necessariò, & par per omnia, esse debet, scientia directa, scientiæ reflexæ.

Alterum consequitur: utramque hanc *Simul* scientiam & Naturâ, & Tempore, *simul natura esse.* Naturâ enim prius est; quod potest & tempore. esse sine altero, alterum verò sine illo esse non potest: quæ autem sunt *Relativa ad invicem*; non possunt esse sine altero. Scientiæ verò dictæ, sunt relativæ; Ergo non possunt esse, una sine altera. *Ergo simul sunt Naturâ: Tempore* deinde erunt simul: nam ut primum quispiam scit; statim, & simul, scit se scire: *Ergo utraque scientia, erit simul, & naturâ, & tempore.*

Tertiò: quoniam ostensum evidenter *Originis* est; scientiæ directæ, scientiam reflexam, *tantum* consequentem omnino esse: atque adeo ab *prioritate* illa velut suo principio prodire: & (quod *tem habent.* infertur) secundam, ab illâ esse: deductum verò etiam; prioritatem nihilominus naturæ, & temporis; nullam inter utramque inveniri: sequitur: origine tantum scientiam directam, primam esse: Reflexam verò, conjunctione ac communicatione *Sed hinc* ejus, alteram. Sed cum ibidem demon- *nulla imparitas,* stratum sit: utramque similem omnino paremquè inter se esse: ideo evidenter constabit, originatione hac, nullam illarum dissimilitudinem, nullamquè imparitatem effici. Etsi enim una ab altera originem habet: tamen ubi Origo, & derivatio,

Quod cō- tio, ita sunt juncta sibi, ut altera primæ,
probatur. non sit accidens; sed natura, & ipsummet
 esse: ibi Ordo erit inter sese consequentia:
 inæqualitas verò, imparitas, prioritas, na-
 turæ aut temporis, nulla erit. Atqui, ex
 dictis facilè patet: scientias Directam &
 Reflexam, eo modo conjunctas esse:
 nempe necessariâ consecutione, & ipsâ na-
 turâ: ideo *Ordinem habebunt*, & *nihilomi-*
nus, undiquaque pares sibi erunt.

Ostendi- Hæ sunt notiones, quæ ex consideratio-
tur creata ne scientiæ creatæ, verè deducuntur. Cæ-
scientia, terùm, quòd *scientia creata*, longè inferior
impar in- sit *scientiâ Divinâ*; etsi per se est evidens
creata. ac manifestum; tamen ad pleniorum eor-
 um, quæ dicuntur, notitiam, non abs-
 re, erit, cur sit inferior; causam propo-
 nere. Quæ in hoc potissimùm sita est:
 quòd *Creata Natura*, nesciat suum esse: scire
 enim rem aliquam, est eam mente videre:
 ut autem seipsum oculus corporis non intuetur;
 idquè ideo; quia sibi non opponitur; ita &
 mens *Creata*, non potest habere, sui ip-
 sius, objectum terminatum: alioqui cogni-
 tio, illi esset, ipsa ejus *Essentia*. Cùm autem
Scientia Naturæ Creatæ, non sit ejus essen-
 tia; (ut patebit infra,) ideo non habet
 scientiam, sui esse.

Nec pro- Deinde; quomodo se scire, poterit, esse
priè est, *Creatum*; cùm vix sit, & vix existat? Nun-
existitque. quam stat in suo esse: sed semper, (ut inquit
 D. Au-

D. Augustinus) *desinit esse, quod erat: & incipit esse, quod non erat: atque adeo propriè non existit. Imo propriè non est: Quidquid enim, ex eo, quod non erat, ortum; non cessat tendere in id quod erit: *linquens semper quod jam fuit.* Hoc, (ait Bernardus) *transitum sanè habet per Est: sed propriè non est: quia nunquam in eodem statu permanet. Si autem verè non est; quomodo sciet verè suum esse? Tertiò: esse ejus, est ab alio; ideoque alienum: & ipsi soli notum, qui dedit.**

Denique ab alio est.

Hiscè de causis, imo præter omnes hæc causas, certum est: inferiorem infinita ratione, esse Scientiam Creatam Scientiâ Divinâ: ideoque memoratas dotes, vix, vel certè imperfectè retinere & exercere.

Ex his verò, quæ de Scientiâ Creatâ dicta sunt; facile est gradum ad Divinam promovere: ac struere. Dotes enim quæ ostensæ sunt; inesse debere Scientiæ Creatæ; insunt verè, propriè, ac perfectè, Naturæ Increatæ. Insunt inquam, sed longè excellentiùs præstantiusquè, præsertim discrimine; quòd Naturæ Creatæ scire, ut dixi, *disiunctum ac disparatum sit; ab ejus esse: non est enim ejus Substantia, sed accidens: unde non est illi, sicut Deo consubstantiale & còessentiale: sed est agentis actio ad extra. Ideoque actionis solum Naturam expendimus; cùm scire*

Naturæ Increate perfectior scientia ideo.

Quia idem est illi scire, quod esse.

crea-

Idem Deus quod sciens. creatum consideravimus. In Deo verò, simul & junctim, Natura seu Essentia ejus, & scire ejus considerandum est. Etenim in Deo idem est agere quod esse: nam, si actio ei accidens esset; compositus esset: id verò, cum absurdum sit omnino Divinitati; ideo, id ei est actio, quod essentia: id scire, quod esse. Atque ita hoc idemquè est Deus, quod est sciens.

Solus scit. Sciens hic, quia verè solus est; ideo solus se scit. Et hoc ipso, quod se scit; totum quod scire potest, scit: non, inquam, se aliquid majus; nequè id tantum, quod ipso inferius: nam si sciret, aliquid se majus; illud majus Deus esset, ipse verò, Deus non esset. Si verò id tantum sciret, quod ipso minus est; imperfectam valde haberet Scientiam: etenim seipsum nesciret. Consequitur itaque: ut Deus, & nihil se majus, & non tantum inferiora se sciat; *Id est, scit sed seipsum sciat, quod est.* Est autem ille suum esse. solus: ideo & solus, scit se esse: id est: propriè, & consummatè scit se scire: seu scit suum scire; seu (quod idem est) scit suum esse. in Deo namque, idem est scire, quod esse.

Hæc scientia ei æqualis. Hæc Scientia sui; quia Scienti est recipere consequens; ideo est relativa. Similis quoquè, & par per omnia: quia sciens id scit, quod est. Unde non modò similitudo & paritas, sed eadem erit Entitas

tas Scientis, & scientiæ suæ. Naturâ præ- Simul
tera, & tempore sciens simul est & scire naturâ
suum: seu Dicens, & Verbum. Dum & tem-
autem simul sunt Naturâ & tempore, nulla pore.
intercedit prioritas conditionis, etiam ex rati-
one principii: nam semper, in principio, erat
Verbum.

Origine ergo tantum, scire à sciente, Ver- Origine
bum à Dicente; Verum ab Uno, alterum erit. tantum
Alterum propriè: non verò aliud: eadem altera.
est enim Entitas, seu Esse utriusquè. Se-
cundum, inquam est, non verò propriè
posterius aut inferius: Originatio enim hïc, Origina-
ordinem tantum facit, non verò differentiam tio non
æqualitatis. Nam, collocatio, & nume- adfert
ratio, in recensendo, quam requirit Rela- impari-
tio, non adfert disparitatem: ut primum se- tatem.
cundo, excellentius faciat; sed ordinem
constituit, Relationis æquiparatæ: Natu-
ræ dignitatem non immutans: præsertim,
cùm Communis eadem, & una est.

Sed quia, Scientia Naturæ Creatæ, est Scientia
mutabilis; sicut & Natura: quæ illam pro- creata
ducit; & quod maximum, non est scientis non est
esse; sed actio; nec substantia ejus, sed ac- subsistens.
cidens; estquè velut imago in speculo, quæ
viventem hominem utcunquè repræsen-
tat, cùm ipsa non vivat; ideo non est res
subsistens: nec; ὑποστασις suam habet: Scien- Increata
tia verò Dei, quia est immutabilis, una Subsi-
semper, similis, & par per omnia scienti, stens.

I
Vi-

Viventis viva imago, & coæterna, *coessentialis, consubstantialis*; ideo subsistit: & extat; existitquè semper. Est nempe Deo

Et Alterum I- *oppositus sumpsit terminus: cognitione pro-*
dem. *ductus: &, ut propriè dicam; Idem Alter-*
rum: Idem, non multiplicatâ, non par-
titâ, sed eâdem unitate Essentiæ: Alterum
verò, exigentiâ Relationis: nam scientis,
ad scire suum relatio est: (uti ostendi:)
Relatio verò est, ad alterum.

Alterum Porro, Alterum hoc, quòd sit *ὁμοῶς*
hoc facit Deo; patet ex ante dictis. Si enim aliquid
Personâ. in Deo esset, quod non, ejus Essentia &
Substantia esset; aliquid non Divinum &
externum Divinitati ineffet. Quod cum
sit absurdum; ideo, *Alterum hoc, Substantia*
Dei est: & est res verè subsistens: ita ut
possit, ut hæc, monstrari: ideoquè facit Sub-
stantiam terminatam: ac individuum: &
quod consequitur, Personam. Intellectu-
alis enim, terminata, & individua sub-
stantia, Persona est.

Persona Persona hæc, verè & propriè dicitur
hac est, *Filius: idquè ideo, quia generatione procedit.*
Filius, *Si enim Personæ istius non esset aut efficiencia*
quia ge- *ejus, aut Creatio: (processionem namquè exci-*
nita. *pio: quæ Spiritui Sancto propria, à genera-*
Non *tione quomodo differat; paulò post di-*
facta. *cam:) quod verò efficitur, ex alio est; quod*
Non cre- *creatur, ex nihilo est: atquè ita neutrum ex*
ata; *Substantiâ efficientis, & Creantis: id autem;*
pro-

productioni Divinæ, inconveniens prorsus, & absurdum esse; ex his, quæ dicta sunt, patet evidenter. Est ergo generatio hæc ^{Generatio- nis propri- etatens} vera: præsertim cum exactè, unicè, & ^{implens.} sola, generationis proprietates retineat: impleatquè.

Cum enim, sit ea generationis prima ^{Est enim vivens ex vivente.} proprietas; ut sit *viventis à vivente*; Deus, qui Vita est, non potest producere, nisi Vitam. Deinde: cum altera proprietas sit; ^{Est ex ge- nerantis substan- tiam.} *ex generantis substantiâ*; Generatio Divina, non participationem Substantiæ (ut crea- ^{identia.} *tatem*: id est: non fluxum ejus; sectionem; partem; sed totius, ejusdemquè communicationem. Deniquè: cum tertium generationis requisitum sit ut ^{Est in si- militudine.} *in similitudinem producat*ur sui principii, in generatione Verbi, id consummatissimè imple- ^{nem prin- cipii.} tur: quod *mentis, à qua generatur, est ima- go, perfectissimæ similitudinis*. Deus nempe, (inquit Augustinus:) genuit quod est: qui cæteris dedit gignere, in similitudinem ejus, quod sunt. Est itaque sciens, & scire suum: Dicens & Verbum: Unum & Ve- ^{Ergo Fili- us Patri.} rum: idem quod Pater, & Filius. Quæ nomina postrema, toties in Scripturis, verè, & propriâ significatione repetuntur.

Propriâ significatione, inquam. Nam ^{Paterni- tas vera in calo tantum.} Paternitas vera in cælo, seu Deo tantum est: & quod consequitur; Filiatio (ut sic dicam

dicam) vera. Homines enim; & patres, respectu filiorum sunt: & filii, respectu patrum: at in Divinitate tantum, nunquam Pater Filius, & nunquam Filius Pater. Deinde; cum sint Deo filii, quos suâ gratiâ effecit; necesse; ut sit & Filius, quem suâ Naturâ genuit: Nam imitatio, oportet ut habeat suum exemplar, & archetypum: Imitatio autem veræ generationis, est adoptio. Ergo si est, ut ita dicam, Filiatio adoptiva, est & Naturalis.

Ad processionem. S. Spiritus transitus.
Sic generatione Filii deductâ: Processionem quoque à Patre & Filio, Spiritus Sancti, iterum videamus. Sed non sine debitâ ejus invocatione. Veni ergo S. Spiritus, mentes nostras visita, & te nobis aperit: Nam sine tuo lumine, nihil est in homine.

Ensi.
Patet ex his, quæ hæcenus dicta sunt; quòd Divinitas, & Est; & scit suum esse: seu Est τὸ ὄν: unum: & Verum: Esse enim, est Unum esse: se scire, est Verum esse. Ostensum id, inquam, & pro captu mentis humanæ demonstratum, hæc quæ sequitur anacephalæosi. Primò: Quòd in Deo, idem est esse, quod scire. Secundò: Quòd solus Deus se scit. Tertiò: Quòd hæc scientia, sit consequens reciprocè. Quartò: Quòd sit relativà. Quintò: Quòd sit cum suo principio simul naturâ & tempore. Sextò: Quòd Originis tantum ordinem habeat: sed sine imparitate. Septimò: Quòd subsistat: & suam hypo-

Recapitulatio dictorum, de generatione Filii.

hypostasim habeat. Octavò: Quòd sit Persona.

Nonò: *Quòd sit Filius.* Hoc totum inquam, supra deductum fat esse, puto; *Omnia hæc convenisse Spir. S. demonstrabitur.* eadem omnia tertiæ, τὸ ὄντος convenire hypostasi: seu Bono: seu Amori: id est Spiritui Sancto: præter unum ultimum: nempe, quod non fit, & cur non fit, Filius: sed *Spiritus, ab utroque, nempe à Patre & Filio, non genitus, sed procedens.* Et hoc mihi demonstrandum propono. *Præter unum quòd non sit Filius.*

Quod ut iisdem gradibus deducā; quibus ad secundam deveni hypostasim, ita ordiar.

Amor Creatæ naturæ, ut sit perfectus, duplex esse deberet. Primus; quo amamus simpliciter: id est, in rem amatam propendimus: ferimur: eamquæprehendimus: qui vocatur Directus: Altero; quo amatæ rei compotes facti, eâ gaudemus: oblectamur: fruimur: & in fruitione conquiescimus: id est, amamus hoc nostrum amare: qui amor, est Reflexus. *Amor creatus directus & Reflexus.*

Hunc utrumque amorem, se consequi; & ad se mutuò referri, evidens est: nemo enim amat, nisi gaudeat, seu, amet se amare. Unde patet *consecutio.* Deinde si amat; gaudet eo amore: & si amore gaudet; amat. Unde *Relatio.* Uterque ergo amor, & se consequens, & relativus mutuò erit.

Hoc concessò: adfateri necesse est, utrumque hunc *Amorem*, parem sibi esse: *Uterque par & simul natus.*

turâ & simul naturâ, & tempore esse: Origine tan-
tempore, tum, alterum, à primo prodire: nullam
tamen exinde, imparitatem effici. Cuncta

Ex origi- enim hæc, cùm Scientiæ Directæ ac Re-
natione flexæ infint; ut evidenter demonstratum
nulla dis- est, Amori itidem Directo ac Reflexo,
paritas. inerunt necessariò.

Non minùs & istud consequitur: quòd
Cur Amor Amoris Creatus, Amori Divino, nullo mo-
creatus do æquiparandus sit: *Amor enim creatus,*
non equi- *non debet esse, ad se: nam creatura per se, non*
paretur *est: ideo & bona per se, non est: ideo amare*
increato. *se, ut se; nisi perperam, & pravè non*
potest: Amaret enim non bonum, quod
est contra naturam amoris: Ideoque in
φιλαυτον επιτιμουσιν *laberetur: nec Amor hic,*
sed concupiscentia esset.

Iam verò, ut ex consideratione Amo-
Amor ris Creati, ad Increatum ascendamus: Im-
increatus primis agnoscendum est: dotes Amoris
non est Creati recensitas; hoc differre ab increa-
accidens, tâ naturâ, quod Amor Creatus, sit actio ad
sed essen- extra. Divinus verò, sit ipsummet suum esse:
tia. nam Deo idem est amare, quod esse. Et
idem est Deus, quod amans.

Amans hic, quia solus verè est, ideo & so-
Deus se lus bonus est, seu solus bonum est: ideoque; &
solum & solus, non potest non se amare, & solus se amat
necessa- meritò. Quòd non possit non se amare; pa-
riò amat. tet. quia boni proprietates est, amari: ipse ergo,
cùm sit summum, totum, solumque bo-
num

num; se summè amet, necesse est. *Ab alio enim, summè, & adæquatè amari, non potest.* ^{Et meritò.} Privaretur itaque summum bonum debito sibi amore; *si à se non amaretur.* Quòd verò id meritò faciat, patet etiam: *Non enim potest amare, se aliquid melius, perfectiusquè; quia istud melius perfectiusquè Deus esset: ipse verò Deus non esset.* *Non potest etiam amare se quid imperfectius: quia contra Naturam, veri amoris est, imperfectum amare: quod enim est imperfectum, bonum non est.* Si itaque imperfectum amaret, non bonum amaret. *Quod Creaturò Creaturam, dicitur amare; id facit propter se: dum verò amat propter se; eo ipso, verè, & propriè, amat tantum se.*

Hic Increatus Amor sui, amanti est reciprochè consequens, ac Relativus: Nam *id amat, quod est: & id est; quod amat.* ^{Increati amoris dotes eademque scientiæ} Similis, quoquè & par per omnia: quia *nec amplius, nec minus seipso amat.* ^{increate.} *Naturâ demum & tempore simul, quia ut est; statim se amat.*

Origine ergo tantum Amans & Amor, ordinem habet; sed ita, ut ordo hic, in Naturâ eâdem non faciat imparitatem ullam. ^{Quod ostenditur.}

Ordinis hujus terminus, quia est *Essentia ipsa Divina; ideo Deo est coessentialis: & consubstantialis; subsistitquè: & extat: Nempe fruitione resultans, alterum idem: Idem, non multiplicatâ, sed eâdem entitate: Alterum, exigentiâ Relationis: Est enim* ^{Est idem alterum.}

Amantis ad Amare suum Relatio; Relatio verò est ad Alterum.

Alterum hoc, est persona. *Alterum hoc; quia totam plenitudinem habet substantiæ Divinæ, ideo res est ita existans, ut possit monstrari ut hæc. Ideoque facit Personam.*

Persona hæc non est Filius. *Persona hæc non potest dici Filius: quia non generatione sed processione est. Etsi enim habet processio ista, hanc proprietatem generationis, quòd fit vivens ex vivente; alteramquè, quòd fit ex substantiâ; attamen tertiam, nempe similitudinem, non ex vi suæ productionis habet, sed ex vi consubstan-*

Quia non habet similitudinem ex vi sua pro- *cessionis.* *Voluntas non refertur: fruaturquè.* *Quia non tantum, sed intellectus, est hæc intima, & peculiaris proprietas; ut producat sibi simile. Unde fetus ejus, Verbum seu Verum, est ejus perfectissima imago. Voluntas verò actus, cui Bonum pro objecto est; non in id Naturâ suâ fertur, ut repræsentet; sed ut uniat: potitur: fruaturquè. Cùm itaque, voluntatis non fit hic finis, ut producat sibi simile, ideo non potest ejus dici generatio. Atque ita (quod demonstrandum sumpsit;) Spiritus Sanctus non est genitus: & non est Filius.*

Objicitur quod non uniantur nisi similia. *Sed objici potest. Quòd, Amoris proprium est unire; non uniuntur autem, nisi similia. Ergo necesse est, ut Amor dum vult unire, feratur in simile: atquè ita in similitudinem producat: seu generet.*

Re-

Respondendum huic objectioni: *Ve-* *Respon-*
 rum quidem esse: quòd Amor uniat: & *deur,*
 quòd nequeant uniri nisi similia; sed ex *quod a-*
 hoc non sequitur; quod Amans sibi simile *mor se*
 producat: sed potiùs, quòd conetur, studio *mutat in*
 Unitionis, se in id quod appetit transmu- *amatum,*
 tare, & se similem rei Amatæ efficere. *In-* *Intelle-*
tellus non transit in rem intellectam, sed *ctus por-*
 potiùs eam sibi conformem similemquè *us rem*
 efficit. *Voluntas* verò seu Amor, id effici- *intellec-*
 citur, quod amat. Unde qui intelligit, quid *sibi simi-*
 sit probum esse, non statim probus fit: qui *lem efficit*
 autem vult esse probus; quod verè vult,
 est. Exinde verò patet: quòd cùm gene-
 ratio sit; sibi simile alterum producere; *Unde e-*
 non verò, se in alterius similitudinem con- *ius est ge-*
 vertere; ideo, intellectus generatio, pro- *neratio.*
 priè dici potest, non potest voluntatis. *I-* *Volunta-*
 taquè *Persona quam voluntas producit, non* *tis non est.*
est Filius: quia non generatione procedit. Nullo
etiam modo, Efficientiâ aut Creatione: quia *Nec effi-*
 (ut supra dixi;) quod efficitur, ex alio *cientia.*
 est: quod Creatur, ex nihilo est: neutrum, *Nec cre-*
 ex substantiâ Divinâ. Atqui consubstan- *atio*
 tialem esse, Personam tertiam Divinitati,
 supra demonstratum est: ideo nec Effici-
 entiâ, nec Creatione producitur.

Videndum jam ergo est, quid sit tan- *Ostendi-*
 dem, hæc Productio, & quem Ordinem *tur ejus*
 Originis habeat; quod ut deducam; Hoc *productio*
 imprimis est; Notandum. Eorum, quæ
 I 5 ad

Referuntur ad se referuntur, tria esse genera. Primum
 tur ad se *Equiparantiae*: ut vocant: ubi est Relato-
 equipa- rum paritas: ut *amici ad amicum*. Disqui-
 rata, ut parantiae alterum: ubi eorum disparitas: ut
 amici. *Domini ad servum*. Tertium adhuc genus
 Disqui- est; *Naturale*: insitum: necessariò conse-
 parata, ut quens: in quo Originis ordo est, sed inæ-
 servus & qualitas nulla est. Hujus postremi generis,
 Dominus. in Naturâ Creatâ, exemplar maximè per-
 Se conse- fectum, ego censeo; in potentiis, seu facul-
 quentia, tatibus animæ: *Memoriâ, Intellectu, Volun-*
 Quorum tate. *A Memoriâ* etenim; quam ego, vi-
 exemplar tionem animæ, in uno fixam voco; oritur
 in tribus *Agnitio Veri: quæ Intellectus est: ab utroque*
 anima *autem Amor: seu fruitio boni: quæ est Natura*
 potentiis. *voluntatis*. Etsi verò tres istæ facultates,
 talem Ordinem Originis habent; attamen
 inter se pares & similes sunt: ideo quia
 sibi consubstantiales, & in unitate Natu-
 ræ sunt.

Multò autem, imò infinite perfectius, id
 Multo totum *Divinitati inest*. Verum, inquam,
 magis Naturalem, immutabilem, *Originis ordinem*
 hæc con- habet. Ostensum enim est, à Patre, ut
 sequentia. principio, Filium procedere, & oriri.
 ordinis, Origo autem & Principium, *Ordinem ideo*
 est in Di- facit, quia non potest, mutuo & vicissim reci-
 vinitate. proari Unde rectè voco, *Cæsaris imaginem:*
 Origo non reciproca- non rectè vero, *Imaginis Cæsarem*. Sic à Pa-
 347. tre *Filius, non Pater à Filio*. Est ergo in Di-
 vinitate Originis ordo.

Qualis

Qualis autem? Ille certè, quem formu-
 la baptismi, id est, tessera fidei nostræ, ostendit: ac comprobat. Dum (ut ait Ba-
 filius) Oportet nos baptizari, prout accepimus; credere verò, prout baptizamur:
 Nempe, in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Sub his tribus (inquit Ter-
 tullianus) & testatio Fidei, & sponso sa-
 lutis, pignoratur.

Hic ordo est Naturalis, & insitus: Scrip-
 tum enim est: quòd *quidquid habet Pater, Quod*
dederit Filio: & Filius dicit: quòd Spiritus
de suo accipiat. Additquè Omnia quæ ha-
 bet Pater, mea sunt: propterea dixi, de
 meo accipit. Ex his inquam verbis patet.
 Et communicata à Patre omnia esse Filio:
 quæ servato Ordine Originis, & salvâ Pa-
 ternitate, communicari poterant: Et ab
 eodem, simul cum Filio, itidem commu-
 nicata, Spiritui Sancto.

Nempe Amorem Directum (ut supra
 ostensum est:) habet Pater: & quia omnia
 quæ Ordini Originis, non repugnant dat
 filio, ideo datei eundem Amorem Dire-
 ctum. Dum verò uterquè etiam habet eundem
 Amorem Directum; uterquè etiam habet eun-
 dem Amorem Reflexum: id est Spiritum San-
 ctum: ab utroque, sed junctim, & ut ab uno
 principio procedentem, seu spiratum: Non
 enim participatio est hïc, sed communio ejusdem
 Naturæ. Et ideo rectè vocatur Processio:

*Ordo in-
 Divinus
 est, Pa-
 tris. Fi-
 lii, &
 Spiritus
 sancti.*

*Amorem
 directum
 dat Pater
 Filio.*

*Ex uno
 duorum
 amore
 directo,
 procedit
 unus u-
 triusquè*

*Amor
 reflexus:
 qui est
 Spiritus
 quia Sanctus.*

Nec ultra procedit divinitas. quia à duobus, eâdem amborum emanatione, est. *Quæ emanatio in tertio subsistit: nec tendere ultra potest. Quia cum est Deus; cum se scit esse; & cum se amat esse; hoc ipso; tota inclusa in se, se habens, sequè fruens, est Divinitas.* Et omnia Patris habet Filius: & Patris Filiique omnia, Spiritus S.

Varia imagines Personarum Trinitatis. Hæc fere sunt, quæ mihi de Trinitate dicenda proposui. Cæterùm varias similitudines è rebus Creatis, Sacrà Scripturâ, & ex illâ, Ecclesia deducere solet, Personarum Sanctissimæ Triadis: quas Patres Sancti explicant, comparantquè: quin imo

Earumquè exempla.

suas quandoquè addunt. Unde Filius; lux vera, lumen de lumine, splendor, speculum, imago Patris: Spiritus Sanctus, spiratio, Halitus, odor, unguentum, Sigillum, Digitus, passim vocatur: sed in omnibus istis, semper aliquid dispar sit, necesse est: Creatæ enim non possunt aliter, id quod increatum est, referre: nisi imperfectâ imagine. Hæc præfatus; audebone & ego aliquam Trinitatis moliri similitudinem? Audebo; cùm, ut dixi, habeam; qui præivere exemplo. Ducam itaque in clausulâ hujus loci, tenues quasdam tanti Mysterii lineas, ex Trianguli consideratione, ac Formâ.

A nobis proponitur ex formâ Trianguli.

Fluxus puncti si linea recta.

Punctum, fluxu suo facit lineam, estquè ejus Principium: Linea verò dum directè tendit, à puncto in punctum; recta dicitur.

tur.

tur. Sed Linea recta, non ambit, non amplectitur, ut contineat includatque: quia tantum in directum fertur. Si verò ^{Qua ut} supponamus, quòd recta hæc ^{ambiat,} linea velit ^{complecti,} ac continere; necesse illi foret, ^{figuram Rectilineam} querere; & assumere. ^{Necesse}

Nullam autem dubio procul, citius potiusque ^{ut appetat} sumeret; quam ^{Figuram} Triangulum. Triangulum namque inter Rectilineas, ^{Nullam} primum est: ideoque figuram appetenti, ^{potius} statim obvium. Deinde; omnium figurarum ^{quam} simplicissimum: facillimumque: Nam ex ^{Triangulum.} utroque puncto, fluxu Lineæ in unum ^{Quia} definit: & concursu laterum efficitur, & ^{primum} seipsum quodam modo definit. ^{& obvi-} Quadrangulum verò non concurrat: non se ^{um.} claudit: non à se definitur: sed ab exter- ^{Quia fa-} na & quartâ Lineâ: ideoque magis est com- ^{cillimum.} positum, & difficilius. Multò verò magis ^{Non ita} alia Poligona. Linea ergo recta, prout ^{Quadrangulum.} dixi; non aliam figuram, citius potiusque ^{um.} appeteret; quàm Triangulum.

Illud autem ^{non modo} *Æquicrurum*, sed ^{Appetet} *etiam* *Æquilaterum*. Et *Æquicrurum* qui- ^{non modo} dem ideo; quia æqualiter utrinque flue- ^{æquicru-} ret, donec conveniret. Deinde; quia tum ^{rum.} demum, par utriusque lateris (ut ita dicam;) via esset, ad se quantocius unien- ^{Sed etiã} dum: contra quàm in Scaleno, ubi inæ- ^{Æquil-} qualia latera, inæqualiter concurrerent: ^{laterum,} *Æquilaterum* verò ideo; quia Linea, mo-

dum laterum Trianguli, naturaliter electura videretur ad mensuram sui. Deinde; quia inter latera, non aliter de conjunctione, certius convenire posset, quam si eam sumeret rationem, quæ una semper est, & invariabilis: ea verò in Æquilatero Triangulo tantum est: Nam Isoscelum potest esse multiplex: Æquilateri verò modus unus tantum, & immutabilis.

Quia invariabile

Hæc Trinitati aptantur.

Pater principium. Unum à se ens.

Verum. Visione directâ fertur in unum.

Efficitq; rectam.

Æterna hæc linea quia re-cta; non includit.

Appetit autem includere.

Sic deductâ Trianguli Naturâ, aptemus eam Divinitati: mancâ equidem similitudine; sed si benè expenderis, profectò inter illas quæ adferri solent, non postrema.

Cogito itaque αὐτὸ τὸ εἶν ὄν nempe Deum Patrem & Principium, Naturâ ferri & tendere directè; in terminum agnitionis, sui, seu ad τ' ἀληθείας. Directè inquam; Nam id fit visione, quæ non potest esse, nisi recta. Est igitur hæc *quædam recta Divinitatis Linea*: terminos oppositos habens; *sed ita; ut quod in linea creata est, à puncto ad punctum, directâ protensio; id in increata sit, unus termini, ad alterum Naturæ ejusdem, itidem directâ communicatio.*

Hæc æterna & recta Linea, dum ex vi Naturæ suæ, in directum est; non amplectitur, non ambit, non continet. Divinitatis autem Natura, *neccesse est, ut se plenè habeat, definiat, includatquè: & quodammodo figuram appetat*: id est; in tertio terminetur, claudaturq;. Nempe ab utroquè termino à Patre

à Patre & Filio, seu ab Uno, & Vero, ejusdem Substantiæ Processione, velut communis Linæ fluxu, definit in τ' ἀγαθόν: completquè Sanctissimum hoc Patris, Filii, & Spiritus Sancti, Trigonum.

Non enim Quadratum, aut Poligonum: quia tunc, non se ipsam Divinitas clauderet: sed aliunde, & ab extra, Composita esset: & ut ita dicam; superflua.

Trigona itaque (fas fit dicere;) est. Atquè illudquè ut insistam similitudini; non Æquicrura modò, sed etiam Æquilatera: Etenim non duo tantùm latera, ob æqualem terminorum ad se conjungendum vim habet; sed tria, omnino paria inter se: imò & eadem prorsus. Nempe; sicut, si in uno Triangulo, sint duo ejus latera, radii ejusdem periferiæ; deinde, duo iterum ejusdem latera, itidem sint ejusdem periferiæ radii, dum duo, tertio conveniunt, pariaque sunt; & inter se quoquè conveniant, pariaquè sint, necesse est. Sic, quia eadem Substantia (velut periferia) est Patris & Filii; eademquè; etiam Patris & Spiritus Sancti; ideo consubstantiales, id est pares inter se, & æquales sunt: Pater, & Filius, & Spiritus S.

Quod verò de Triangulo Creato dixi; quod eum Linea ad mensuram sui productura videretur; Id. Naturâ ipsâ, Divinitati infitum necessariò est: ut æquales per omnia, & pares Personas, velut latera, producat.

Ideoquè
in Trigonum.
Bonum.

(Non veni-
rò qua-
dratum)
formatur.

Æqui-
crurum
& Æ-
quilate-
rum.

Quod de-
monstra-
tur, Geo-
metricè.

Ad men-
suram sui
est.

*Et inva-
riabilis.* cat. Cùm ut Trianguli æquilateri, ita & hu-
jus productionis, certissima, invariabilis, &
unica tantùm, hæc Forma est; ut sit ad
mensuram sui, per omnia par, & æqualis.

*Ex ea-
dem ima-
gine patet
Ordo Ori-
ginis.* Ex eadem similitudine, monstrari eti-
am potest, Ordo Originis in Divinitate.
Cùm ut à fluxu puncti, Linea; sic à gene-
ratione Patris, Filius. Sicut autem à fluxu
Lineæ, junctæ duobus terminis, procedit
tertius terminus Trianguli; sic à Patre, Fi-
lioquè velut ab uno conjunctoquè princi-
pio, Spiritus Sanctus.

*Sed ab
hac simi-
litudine
secernen-
da imper-
fecta.* Hæc est similitudo, à me, non pror-
fus, puto, ineptè prolata; ita tamen, ut ab
eâ, id quod rebus creatis imperfecti adhæ-
ret; *semper, secernamus: separemusquè: Nem-
pe protensionem: fluxum: spatium: composi-
tionem: aliaquè hujusmodi, quæ indivisibili,
& simplicissima Naturæ, nullo modo conve-
niunt.*

*Conatus
ultra
scrutandi
reprimi-
tur.* Sed quid ego, & quousque ista? quid,
inquam, vel digito tangere, vel palmo
metiri cœlum, vel certè mare in scrobem
fatago effundere? Desino: nec irritò cona-
tu, fatigo ultra mentem, tantæ imparem
Majestati: quæ fide & silentio adoranda est.

*Et debita
adoratio-
ne locus
claudi-
tur.* Adoro te ergo toto animo Trinominis
Divinitas: & quia posuisti, tenebras, latibu-
lum tuum; in adita tua absconsa, & tibi soli
nota, non ultra penetro. Sed cum Sanctis,
qui tibi assistunt, faciem velo: & oculos
men-

mentis meæ, debiles ad hunc solem, obte-
go: & unâ, cum loco hoc, claudo.

PARS CAPITIS ALTERA.

*Ut erga nos, est Deus. Ubi, Creationis pri-
mum, & post Missionis ad nos Divinarum
Personarum, ineffabile beneficium expendi-
tur: ex quo manarunt Triplicia dona, Na-
tura, Gratia, & Gloria.*

Apparet evidenter ex superiori Tracta-
tione, Deum unum Naturâ & trinum Deus ipse
Personis sibi abundè sufficientem esse: nullius sibi suffi-
rei, quæ extra illum est, indigum: ante cit.
omnem Creaturam æquè beatum: & post illam
productam, nullâ re auctum. Nullius ergo Nec ullâ
fui commodi causâ, esse voluit, & existere, creaturâ
universum hoc: & se impertiri decrevit eget.
rebus creatis ideo tantùm; ut bene illis Produxit
esset. Elucet verò, & eminent maximè & illam
præcipuè, hæc omnipotens & omniscia quia bene
bonitas, seu voluntas ejus, in Creatione ei voluit.
Naturæ rationalis. Etsi enim cuncta quæ
produxit; vidit, quod essent valde bona; Præcipuè
ideoquè & bene omnia fecit; & omnibus rationa-
benefecit; non tamen æquè illi Naturæ; lem.
quæ se esse nescit: ut illi; quæ se esse, cum
tot dotibus miratur, agnoscit, gaudet. Quæ solâ
tura verò hæc, Angelorum est, & Homi- se esse a-
num. De Angelis non est nostri argumenti. gnoscit.

Homo

Et agno- scere de- turæ, Gratia, & Gloria: pro modulo Scip- bot, tripli- cia, sibi data do- na. Homo autem, quæ ab illo tulerit *bona, Na- tura, Gratia, & Gloria:* pro modulo Scip- bot, tripli- cia, sibi data do- na. ti, paucis videamus: cum curâ tamen, & attentè: exinde enim manet cultus & amor, quo erga Deum, lege gratitudinis immensum tenemur.

D O N A N A T U R Æ.

In donis Naturæ. O Rdiior meritò à *Donis Naturæ*, & O- rigine ipsâ nostri: quando prima hæc est gratia, primumquè Dei beneficium, quod nos voluerit esse, & existere. *Tria hic perpendam: statum nempe Naturæ nostræ: Deinde corpus: Postremò Animam.*

Conditio- nem hu- manam. Status seu Conditio humana, quod om- nibus quæ Deus, sex dierum spatio pro- duxit, antecellat; patet evidenter. Homi- nem etenim velut summam, & culmen operum, ultimò produxit. Præparatâ pri- mùm ornataquè mundi mansione, velut hospitem eum, imò Patrem familias, ac

Quæ su- blimis & eximia. Dominum in hanc Orbis machinam in- trodixit: Paradisi voluptatis, habitatorem illum fecit. Quæ ante eum facta sunt; ejus usui addixit: præesse ac dominari iussit omnibus: Compendium deniquè in illo, Naturæ Creatæ inclusit: Nam est corpus; ut Elementa: vivit; ut arbores: sentit; ut animalia: Ratione gaudet; ut Spiritus. Præterea *αὐτοῦ ἑστίον* eum fecit: id est sui, arbitrii: suæ spontis ac potestatis: ac deniq; *immortalitate dotavit.* Eximius itaque sta- tus

tus ejus est. Unde non malè hominem; par-
vum mundum; Mundum; Magnum ho-
minem vocavere: sed profectò superat hoc
elogium: & Mundo visibili potior, & præ-
stantior est.

Ad Statum autem tantæ dignitatis, ap- *Corpus est*
tavit illi par corpus: aut potius (ut loquitur *par.*
Scriptura) formavit. Nam *alia, jussu tan-* *A Deo*
tum & imperio, velut fudit productione: hoc velut ela-
dum formasse dicitur; elaborasse videtur cum *boratum;*
diligentiâ, elegantiâ, venustate: idquè seor-
sim ab animâ: & separatâ functione. De-
inde, de aliis dixit, & facta sunt: hîc; *faci-*
amus: ait: *quod consultationis est, & destinati*
cum cura operis: ut nempe Dominus omni-
um esse possit, qui propriè factus à Domi-
no: inquit Tertullianus.

Refert verò ac repræsentat hanc curam,
Opus ipsum: ejusquè forma, & statura ere- *Magnâ*
cta; ad cœlum vergens: liberum nescio *venustatē*
quid spirans: speciem natam ad imperium,
& dominationem præferens: contra quàm
animalia cætera, quæ prona ad terram, sta-
tum servilem, summissum, & ad humum
humilem, abjectumquè habent.

Iam quæ aptitudo, quæ symmetria, quæ *Symme-*
compositio membrorum? Nullum est quod *tria &*
non & eximiæ necessitatis causam habeat, *aptitudo*
& decoris. Vel folius certè manus, quæ ho- *membro-*
mini tantùm data, varium usum, quis satis *rum.*
explicet? Hæc est instrumentum omnium
ope-

operum, quæcunquè mens humana vult moliri: hæc sustentationis ministra: hæc tutela vitæ; hæc experimentum virium humanarum: quibus regit ac domat se inferiora: hæc cultura artium: ac elegantiae omnis fabra & opifex: hæc denique est: cuius admiratio, nescio cui, ad testimonium Divinitatis suffecit.

Sensuum organa.

Facultatum naturalis, vitalis, animalis, officinae.

Animæ præstantia.

In illâ imago divinitatis.

Quid verò abdita illa corporis scruter? sensus nempe miri artificii organa: & præsertim oculorum, qui vigiles, velut in specula, constituti sunt animi indices: & mentis quidam prodromi. Quid facultatum; naturalis, (ut vocant;) vitalis, animalis, in hepate, corde, cerebro, administrandas officinas; quid sexcenta alia, nunquam satis cognita laudataquè? in quibus, nec pro modo Scripti, nec pro argumento sit, prolixa & diffusa dissertatio.

Ad Animam ergo potius transeo: ubi propria imago, & similitudo Dei, spectatur: ac elucet: ad quam, se fecisse hominem, Deus ipse professus est. Hanc similitudinem, variè proponunt Sancti Patres; sed inter illos, Ambrosius & Augustinus præcipuè; ad tres Divinitatis Personas, Memoriam, Intellectum, Voluntatem aptant: etsi non eo similitudinis modo; cuius ego aliquoties memini in hoc Scripto: & quem puto, ex adyto ipso Naturæ depromptum.

Tres

Tres enim hæ facultates, una anima sunt. Et in memoria, intellectu, voluntate.
 Et quia insitæ ejus essentia; & naturales; ideo cõessentiales, atq; adeo pares sunt: & Ordinem tantum, ut supra dixi, Originis habent: eumq; talem. *Fixa Memoria in uno;* (alioqui nisi in uno consisteret, non constaret sibi: & non Memoria una, sed phantasma multiplex esset:) *fixa inquam* *Trinitatis specimen.*
 in uno; Originem præbet considerationi istius Unius: id est *Intellectum producit Veri: ex utroque autem Voluntas procedit: seu quies in Bono.* Quid enim aliud videat, noscat, appetatve Anima, quàm *Unum Verum, Bonum?* Deinde, quomodo plenè videat noscat, appetatve, si non tota? quomodo autem tota, si non simul, & æquè per *Memoriam, Intellectum, Voluntatem*

Patet itaque: hisce tribus, tres Personas, Unius Divinitatis repræsentari. Patet *Exinde ad Divinam*
 Animam humanam, hac similitudinis *assurgit naturam.*
 prærogativâ, ad Divinam assurgere Naturam: ejusquè capacem debere fieri: ideoquè meritò, tam amplis dotibus ornata: dum nempe cogitatione, mente, affectu, momento uno, tot res adit: noscit: amplectitur: & hoc ipso temporis, loci, *Et in illâ conquiescit*
 imo *universi metas excedit:* sequè cunctis rebus majorem ostendit: nec posse ab ullâ earum contineri; *nec in ullâ nisi in solo Deo, plenè conquiescere; aperte testatur.*

Ultra hoc, nihil est quod addam, præter

Sic ornata videtur; ob futuram Incarnationem, ter unum: nempe, non mirum tot, & tantis ornata, in primo Parente dotibus, esse humanam Naturam: quæ in consortium Divinitatis, & unionem Personæ, assumpta à Christo, & cælo illata esse debuit: ut statim ostendam.

DONA GRATIÆ.

Non contentus Deus homini dedisse, quæ extra ipsum. Per Missionem Divinarum Personarum.

Seipsum dedit. **M**AGNUM itaque & vastum profectò est, quòd in Naturæ donis, humano generi impertiit Deus: & si spectas conditionem nostram; abundè: sat: superque: sed si ejus bonitatem, & beneficentiam; parum. Infinitum enim bonum, haud potuit beneficam suam vim explere, largitione eorum, quæ extra illud sunt. Itaque *ut satisfaceret bonitati suæ, se dedit.*

Votum: ut ex merito expendetur.

Utinam verò genus humanum, non ut solet, sed ut par est, expendat: quid hoc, quantumque est; quod Deus, in ejus bonum est molitus, cum in terra visus, & cum hominibus conversatus est: & habitavit in nobis: & vidimus gloriam ejus: nempe Deum manifestatum in carne: qui visitavit nos Oriens ex alto: Missionem hanc, inquam, primam; quæ est per σαρκοπρόσκυτον λόγον: seu per Verbum carnem factum: Alteram deinde; quæ per adventum, Paracleti Spiritus Sancti, agnoscamus; & ab utroque mare immensum

Missio Filii.

Missio Spiritus Sancti.

sum gratiæ Divinæ expendamus.

Quod ut probè fiat; imprimis quid sit in Divinis *Missio*; necessarium est noscere. *Utraque non est de loco mi-*
gratio. Non enim est, ne quis erret, de loco in *gratio.* locum *migratio*: (hoc enim Deo, qui ubique est, non convenit;) sed est ejusdem semper, immoti, & immutabilis Dei, facta hominibus in tempore, sui *manifestatio*. Id ergo est *Missus*, quod *visus*: id *Missio*, quod *apparitio*. *Sed apparitio.*

Porro temporalis hujus *Missionis* ratio, *Modus* & modus, manat ex origine, ac *Missionis* *manat*, sione illâ æternâ, quam, cùm de *Trinitate* agerem, deduxi.

Sicut enim Pater genuit, & Filius genitus est; ita Pater mittit, & Filius missus est: & sicut à Patre Filioquè procedit Spiritus Sanctus; ita ab utroque *Missus* est. *Ex generatione,*
 Interim, hæc *Missio*, non est (inquit *Dionysius Augustinus*) *inequalitas substantiæ*: *et processionem, æternâ.* sed *ordo Naturæ*: quamvis enim utraque *Persona*, se nobis manifestavit; utraque tamen immota mansit, in una cum Patre *Divinitate & essentia.*

Hujus *Missionis* in Christo, *Oeconomi-* *Oeconomi-*
miam seu modum, dispositionemquè, *miam In-*
Ecclesia Catholica ejusmodi profitetur. *carnationis.*
 Nempe; *Secunda Divinitatis Persona*, *nis,*
 quæ est *Filius*, æqualis & Coæternus *Patri*; cùm venisset plenitudo temporis; illi soli nota, qui novit, & *consti-*

Christus stituit tempora ; nasci ex Virgine vo-
verus luit : & assumpsit *Naturam humanam* :
Deus, ve- totam : & integram : ex anima & corpo-
rus Ho- re constitutam : eamquè *Naturæ Divinæ*
mo. univit : ita ; ut *duæ Naturæ, & una Per-*
sona, esset Christus: Verus Deus: Verus Homo.

Duæ na- Duæ inquam in Christo sunt Naturæ ;
tura, una si enim una tantum statueretur ; ea vel
Persona. Divina , vel humana esset. Si Divina
 tantum ; non esset homo : si humana
 tantum ; non esset Deus. Quem tamen :
 Deum & Hominem , Sacra Scriptura , &
 gesta ejus loquuntur evidenter : partim
 enim Divina prorsus, partim verò humana
 tantum , operatus est.

Nec mix-
ta, nec
divisa.

Si verò dicas, unam Naturam, ex duabus
compositam, conflatamquè ; Id fieri nequit,
sine alterutrius, vel interitu, vel imminutio-
ne: & necesse, ut vel Divina degeneret in hu-
manam: vel hæc ab illâ absorpta, & absumpta

Disparēs sit. Atque ita neutra integra : sed nescio
natura- quæ nova , mixta , & imperfecta.

rum fun-
ctiones.

Duæ ergo sunt Naturæ : & ideo dispa-
 res, & cuiquè propriæ , ac peculiare sunt
 affectiones: atque functiones. Unde *nasci,*
lacte ac cibo ali, carnis necessitates sustine-
re, ac sustentare, pati deniquè ac mori, huma-
num. Mira verò vi propria facere; morbis,
 morti, mari ac ventis imperare; *dæmonis re-*
gnum, evertere ; non peccasse unquam ; nec
peccare posse; peccata verò aliis dimittere ; co-
 gi-

gitationes nosse; animis nostris (nempe ut in illum credamus) imperare; *Divinum.*

Etsi verò functiones istæ, utrique Naturæ separatim peculiare; attamen *ob* ^{Tamen} *unitatem Personæ, tanquam de una Personâ,* ^{tanquam} *meritò predicantur.* Inde est: quòd etsi ^{de una} *Deus* ^{predicari} *ἀπαθὴς ὅτι ἡ ἀσωμάτῳ* ^{possunt.}: tamen quia ^{Impati-} *Corpus* ^{bilis.} sibi, ut proprium assumpsit; ideo *Deus* passus dicitur. Unde Petrus, Christum in carne passum, & Paulus Dominum gloriæ Crucifixum, dixere. Et ^{Deipara} *Maria* ^{Nativi-} *Θεοτόκῳ*, & ^{tas Dei.} *Nativitas* ^{Ob unio-} *Christi* ^{nem hypo-} *vel* ^{staticam.} *apparitio,* ^{Causa} *Θεοφανεία* ^{Incarna-} *rectè dicitur;* ex præ- ^{tionis,} *rogativâ* ^{Nempe} *nempe Personæ,* ^{Finis e-} *cui Divinitas* ^{ius, con-} *inseparabilis est.* ^{venientia, neces-} ^{sitas.}

Sic explicatâ *Oeconomiam* *Incarnationis,* ^{Finis est,} *Causas* ^{gloria} *cur Deus* ^{Dei.} *mirum hoc voluerit* ^{est} *effeceritque;* non pigebit recensere: cum *piis Sanctisque* *Patribus:* quorum pulcherrima utriusque linguæ loca, *Dionysius Petavius,* mirâ profectò peritiâ, industriâ, ac diligentiam collegit. *Videamus* ergo: *depromamusque* ^{est} *ex hac penu:* ^{est} *in-* ^{est} *primis* ^{est} *Finem;* quem sibi proposuit *Deus:* ^{est} *Convenientiam* ^{est} *deinde,* qua eum est *excusatus:* denique *Necessitatem* ^{est} *ejus.*

Finis ^{est} *omnium Dei operum,* ^{est} *etsi* ^{est} *passim,* & verè assignatur *Gloria* ^{est} *ejus:* cum ^{est} *præter* ^{est} *hanc,* nihil aliud ad eum, ^{est} *ob* ^{est} *col-* ^{est} *lata* ^{est} *creaturis* ^{est} *beneficia* ^{est} *redundet,* ac ^{est} *re-* ^{est} *deat;* attamen cum hæc ipsa *Gloria,* ^{est} *quæ* ^{est} *est*

est laudantium consentiens vox, & nihil in se solidi fructus habeat; & etiamsi haberet; tamen Deo sibi sufficienti, addere nihil posset; Ideo dicendum est: quòd, etsi Gloria, necessariò comitetur opera ejus; tamen finem eorum non esse, aliquod ex illa emolumentum: sed solum,

Aut quædam Bonitatis & beneficentis satietas. *Naturæ beneficæ, ut ita dicam; gustum: dum bene fecisse, & amat unicè: & gaudet: & fructum ex se, & factò suo capit. Infinitæ inquam Bonitatis ejus, in benefaciendo (ut ita dixerim) satietas, finis est: quòd apparuerit benignitas, & humanitas Salvatoris nostri Dei: ut tam diffitam, & conditione, & culpâ, naturam assumere, & reparare voluerit.*

Et hinc maxima quæ possit esse communicatio. Opitulatio. Vindictio à Dæmone. Hæc eum impulit; Primùm ad sui Conjunctionem: quæ major esse non potest, quàm in hoc Incarnationis Mysterio: cum *Deus Homo factus est, ut Homo fieret Deus.* Deinde ad opitulationem: quæ tantò major est quantò magis miseris subvenit: nec sese juvare valentibus. Denique, ad profligandam mali Dæmonis sævitiam: quâ exercebat regnum, fraudulenter victi, in primo Parente, generis humani.

Convenientia autoris. Hic ergo finis est, admirandi hujusce Operis. *Convenientia sequitur: quæ ostendit: à nullo, (præter Deum ipsum) convenientiùs hominem vindicari debuisse: magis enim obli-*

obligaretur homo, *Creatura id sibi præstanti,*
quam Deo. Cui itaque debemus (inquit *Nempè*
 Divus Augustinus) quòd post lapsum, *nullius*
 justificati sumus. *præter-*

Si autem Divinitati competiit nos vin- *quã Dei.*
 dicare; conveniebat: ut id secunda ejus *Idquè se-*
 Persona, id est *Filius*, exequeretur: *ab Divinita-*
 illo enim nos decebat refici; per quem nos, *Et tis, Per-*
omnia facta sunt. Deinde, *Filius est propriè*
imago Patris, & figura substantiæ ejus: per
 hunc itaque, *amissa in nobis imago Dei,* re-
 stitui debuit. *Qui cum assumpserit hominem,*
non in unitatem Essentiæ, sed in unitatem
Personæ; sequitur: quòd etsi Trinitatis
 una fit *actio;* Personæ tamen Filii, pro-
 pria hæc fit *assumptio.*

Post Convenientiam *autoris,* non mi- *Modi*
 nus elucet, *convenientia Modi.* Expedie- *Conve-*
 bat enim apparere, & manifestari homini- *nientia,*
 bus Deum: apparere verò non potuit,
nisi velo corporis contactus: quando ne Moy-
 sis quidem faciem, mortales oculi susti-
 nere potuerint, recenter à Deo venientis:
 si autem corpore tegi debuit, nullo conve-
 nientiùs quàm humano. *Decuit deinde: in* *Ut in*
hac Naturâ Demonem vincere, quæ à Dæ- *carne*
mone victa est. Major enim, exinde, cer- *nostra,*
 taminis ac victoriæ, & æquitas, & gloria.

De *Femina* etiam nasci, itidem consen- *Ut de fe-*
 taneum fuit: Nam *ut per mulierem primam* *mina,*
mors; ita *salus per alteram.* & ut Eva cul-

*Eaque
Virgine
nascere-
tur.*

pæ, Mater; ita gratiæ, Maria. *Ex Virgine* autem: quia noviter nasci debuit, *novæ Nativitatis dedicator*: per quem homo nascitur in Deum, quia Deus in hominem natus est. Deinde, *Virgo* adhuc erat terra, nec ullo attrectata opere, *ex quâ formatus Adam*: ideo alter & *novus Adam*, *itidem ex Virgine*. Et, *sicut æterna generatio sine Matre*; ita quæ in tempore *Nativitas*, *sine Patre*: ut nempe una *Persona*, & *binos tantum*, & *convenientes Naturis*, haberet *parentes*.

*Non inde-
corum
quòd car-
nem as-
sumpsit.*

Neque verò indecorum, Deum *assumpsisse carnem*: Nam *qui de limo fecit hominem*; quis arguat, *quod per carnem re- fecit? attrectavit primum, cur non suscipere- ret alterum?* si enim non verè suscepisset, quis eum verum hominem dixisset? si autem verus homo non fuisset, quæ causa *simulatæ Naturæ?* quorsum, inquam, homo, non tamen homo?

*Et quòd
infirmi-
tates no-
stras por-
tauit.*

Nec dedecet, quòd *infirmittates nostras ipse portavit*. Sustinuit enim, *non impossitas, sed assumptas*: sustinuit; ut vinceret: *sustinuit; non succubuit*: hoc enim imbecillitatis esset: illud *Fortitudinis & Virtutis*. Subiit ergo dolorem & mortem: quia & in dolore tolerando, & in morte subeundâ, *Virtutum officia versantur*: quæ *Magister & præceptor perferre debuit*; ut ostenderet *perferri posse*: *nec repugnare id,*
mor-

mortali, fragilique Nature; quod, eam indutus, fecit ipse.

Tertia *Convenientia* est temporis: quæ et-
 si, illi soli cognita, qui cuncta fecit in *Tertia*
 tempore opportuno; attamen post corre- *Conve-*
 ctum genus humanum; lege promul- *nientia*
 gatâ; post præmissa de se Prophetarum *temporis.*
 testimonia; & mira opera adstruendæ sui *Cujus i-*
 notitiæ facta; dum medium silentium te- *donea*
 nerent omnia, & pacatus per Augustum *causa re-*
 Orbis esset; dum ultima Monarchiarum *consensum*
 Roma, ad summum perducta fastigium;
 cum arx omnis superstitionis est facta;
 dum Hierosolyma in mores gentium pau-
 latim transfiret; dum Synagoga, in sectas
 scissa, philosopharetur; & Platonem aut
 Zenonem potius, quam Mosem saperet;
 dum per idololatriam, toti Orbi, princeps
 mundi hujus, imperaret; ut tandem ejice-
 retur foras; & regnum peccati destrueretur;
 nasci in hominem, Deus, commo-
 dum, opportunum, & conveniens judi-
 cavit.

Convenientiâ monstratâ; jam, (ut
 promisi:) *Necessitas Incarnationis* ostenden- *Necessi-*
 da est. Quæ nulla equidem absoluta, an- *tas Incar-*
 tecedens, & cogens Deum, dari potest; *nationis,*
 dari tamen potest congrua: & consequens:
 Nam Deus semper vult fieri, quæcunque *Non*
 verè convenit fieri. Et sicut; quantumlibet *absoluta.*
 parvum inconveniens, est illi impossibilitas;

Sed con-ita justa ratio, est illi consequens necessitas.
sequens. Has itaque consequentes necessitates ex
 sensu Sanctorum Patrum recensebo.

Prima est Prima autem est. Quòd non potuerit ge-
quia pec- nus humanum, in peccatum lapsum, re-
catorem parari, nisi ab eo; qui & peccati, tam Ori-
redimere, ginalis, quàm commissi, seu (ut vocant)
non po- Actualis, expers, & à vana p[er]nal[is] & omnino,
zuerit, nisi id est, ut ita dicam, *impeccabilis esset:*
peccato Non enim subvenire peccato potuit simili
non ob- peccato semel nexus, & semper obnoxius;
noxius. nec intervenire pro sceleratis servis, complex,
 & adstrictus jugo servitutis: nec fatiska-
 ciens, gratus acceptusquè esse potuit, o-
 dium meritis: nec immunis à peccato.
 In quo igitur non erat, nec esse potuit pec-
 catum, ipse venit auferre peccatum.
 Nam si in ipso quoque fuisset, aut esse potuis-
 set peccatum, auferendum illi foret, non ipse
 auferret.

Altera Altera consequens *Necessitas Incarnatio-*
quia sa- nis est. Quòd offensa ac injuria Dei, à ge-
tisfactio nere humano placari, ac *compensari* debuit,
plena esse *justâ satisfactione:* satisfactio autem justa
non po- ac perfecta est, quæ totum quod tenetur,
tuit, nisi liquidò & planè exolvit, sine ullâ condo-
à Homi- natione. Talem autem nec homo, nec Ange-
ne Deo. lus præstare Deo potest: nihil enim uterque
 habet, quod de suo, in solutionem ei imputet.
 Qui itaque eam præstaret; necesse est,
 ut communi, & purâ Creaturâ, major
 esset:

esset: Nihil autem tali Creaturâ majus;
nisi Deus homo factus.

Tertia Consequens Necessitas, petitur ex Tertia: magnitudine, & atrocitate peccati. Quod est quia infideò infinite malum quia adversum, & ex^{nita culpa} opposito contrarium, infinito bono Tolle^{pa infinis erat} itaque non potuit, nisi ab infinite dignâ, meritis id est; unâ cum Deo, imo ipsamet Divi^{pensanda} nâ Personâ: quæ & texit, quâ sine labe homo, infinitam vilitatem offendentis: & æquavit, quâ Deus, infinitam Majestatem offensi: condignus inquam Mediator: & sequester pacis Christus: imis summa conjungens: & faciens utraqûe unum: interventu nempe suo, velut ponte quodam, terrena cœlestibus, humana conjunxit Divinis: quæ absque illo conjungi, nullo modo poterant.

Quartò adstruitur Consequens Necessitas exinde. Quod si ne in pristinum quid^{Quarta: quia si homo veniã non potuit mereri, quãtò minus præmiũ.} dem statum, redire per se potuit genus humanum, quantò minùs æternam felicitatem mereri, & obtinere? eam verò cum homini destinasset, & præparasset Deus; necesse fuit, ut præstitisset: præstari verò prævaricatori, justè non potuit, nisi & post satisfactionem: & ob meritum: solvere autem, ne dum mereri, non erat virium humanarum. Itaque ipsum; humanitate assumptâ, & abolere culpam, & præmium hoc ingens mere-

ri, oportuit: per quod Filii Dei nominamur & sumus: si autem filii; & hæredes gloriæ ejus: hæredes inquam Dei, cohæredes autem Christi.

Necessitates has approbavit successus.

Hæc necessitates, videtur Deus eo ipso ostendere voluisse; quòd etsi magna, & eximia multa, reparandi hominis causâ, consultò præmisisset; frustra tamen omnia, nisi hoc Incarnationis mysterio completa fuissent. Non quòd non essent Dei simul, & statim, perfecta opera; sed *ut manifestius, & morbi, & remedii magnitudo, pateret.*

Qui non secutus ex lege Naturæ.

Gradus verò hujus operis hi fuere. Primùm; videns Deus, quòd multa malitia esset hominum in terra ad malum omni tempore; ut mederetur tam gravi morbo; *Legem Naturæ, insculptam semel in cordibus nostris; & nunquam deleri penitus passus est: & semper redintegravit: manifestatione sui, allocutione, admonitione, præceptis, somniis, signis, præmiis, ac pœnis: quæ cuncta, in Patriarcharum & Prophetarum gestis, spectantur.*

Nec ex lege scripta.

Deinde; cùm hæc non sufficere viderentur; *Legem scriptam promulgavit: eâ Majestate, quæ talem, tantumquæ legislatorem, deceret. quâ de re, in tertiâ parte, capitis hujus, dicitur uberiùs.*

Tertio; addi forsan potest: non jam Israëlitis tantùm datum; sed per gentes spar-

sparsum, & optimis quibusque ingeniis Nec ex dictamine Philosophiæ.
 insitum, sapientiæ studium: per quod
 impressas, innatasquè mentibus nostris,
 Veri notiones; ad artis & scientiæ mo-
 dum perducere, conati sunt multi: idquè
 sæpe haud irritè: ut testantur non pauca:
 quæ vetus Philosophia prodidit: arcanæ
 profectò, & abditæ veritatis. Id verò,
 etsi absque adminiculo apertæ revelatio-
 nis; non tamen certè sine Divino instin-
 ctu: & occultâ quadam, mentium, velut
 manu ductione: Non enim alius, sapien-
 tiæ has scintillas, spargere potuit; nisi Sa-
 pientia ipsa: id est Deus.

Tria verò hæc, etiamsi eximia, non Tria hæc non juve- runt corruptum, genus hu- manum.
 attulère tamen plenam generi humano
 medelam: Nam, *Lege Naturæ & scriptâ,*
nunquam ita cultus Veri Dei obtinuit, ut
πολυθεϊα & idololatria tolleretur: nec Ju-
 daismus Dei Veri notitiam, ad gentes
 transmisit. Unde, *Deus Israelis vocatus,*
qui omnium esse debuit: & ignoratus ubique:
 & tantùm notus in Judæa Deus: Philoso-
 phia verò multò minùs id præstitit: dum
 aut non firmiter, unum autorem & recto-
 rem universi docuit: aut si docuit; (ut
 forsitan secta Stoica;) nullo tamen fructu
 ad cultum ejus: imo adeo eum insuper
 habuit; ut ei; sapientem suum, vel æ-
 quaret: vel præferret. Immortalitatem
 autem animorum, nulla prorsus professâ
 K 5 est,

est, aut firmiter asseruit. Neque id mirum: sicut enim (inquit Augustinus;) oculus, absentia, id est à sensu remota, non videt; ita mens humana, invisibilia & æterna, quæ ultra captum ejus sunt, non agnoscit. Uti verò, quæ scire, quæ videre non possumus; illis credimus, qui sciunt; qui viderunt; ita *Divina & æterna, à Deo æterno tantum, didicisse oportuit.*

*Itaque
ultima
imposita
manus.*

*Incarna-
tione Dei.*

*Cujus
fructus
ante re-
sensiri.*

Itaque: ut ultima tandem manus imponeretur tanto operi; postquam Deus multifariam multisquè modis, olim locutus esset Patribus, in Prophetis; novissimè loquutus est nobis in Filio: & docuit nos, omnem veritatem, per eum; qui est *Via, Veritas, & Vita.* ita ut jam totum genus humanum, Deum Verum, ejus Providentiam, & demum vitam æternam agnoverit: credideritquè: eaque obtinuerit salutis subsidia; quæ recensui compendio: cum de Gratiâ tractarem: & quæ dicam infra uberiùs, ad quæ loca ne tautologus sim; meritò Lectorem remitto.

*De alterâ, nempe Spiritus Sancti
Missione.*

Sequitur jam altera manifestata nobis *Missio: Tertiæ Divinitatis Personæ: nempe Spiritus Sancti: pari compendio, eodemquè ordine tractationis explicanda.*

Oeco-

Oeconomiam ejus, Ecclesia Catholica *Oecono-*
 profitetur talem. Post perfectum consum- *mia mis-*
 matumquè redemptionis nostræ opus: *stonis*
 quod Filii Persona implendum susceperat: *Spiritus*
 cùm idem *Redemptor* rogaret Patrem, ut *S.*
alium Paraclitum daret nobis, qui maneret
 nobiscum *in æternum*; & rogatu ejus, &
 meritis, *venit Paraclitus Spiritus Sanctus*:
 quem misit Pater in nomine ejus. In no-
 mine, inquam, ejus: *sicut enim in æternâ* *Qui à*
illâ Processione, à Patre Filioquè originem Patre Fi-
habet; ita & ab utroque temporalem missio- *lioquè*
nem. Quæ tum primùm manifestata no- *missus.*
 bis; cùm Filius opus consummasset,
 quod illi dedit Pater ut faceret: ante enim
 non erat plenè Spiritus Sanctus datus,
 quia Jesus nondum erat glorificatus.

Acceperunt ergo credentes virtutem *Narratio*
 Supervenientis Spiritus Sancti, in eos, *hujus*
 tum primùm; cùm complerentur dies *Missionis*
 Pentecostes: & essent omnes discipuli pa-
 riter in eodem loco. *Factus* enim tum re-
 pentè *de cælo sonus*, tanquam *advenientis*
Spiritus vehementis: & replevit totam do-
 mum, ubi erant sedentes. Et apparuerunt
 illis dispertitæ linguæ, tanquam ignis:
 seditquè supra singuloseorum.

Miro tum, inquam, modo communi- *Per quâ*
 cationis, per infusionem quandam, & illa- *sigillum*
 pfum Substantiæ suæ, impressit Spiritus *sanctita-*
 Sanctus, velut sigillum ac formam, san- *tis.*

Etificationis animabus credentium. Ante hunc diem, Patriarchis & Prophetis, quin imo & Apostolis; per Operationem tantum, & effectum, charismata sua

Tum primum personaliter, & substantialiter, non dona tantum sua, sed seipsum infudit: ut scripturæ loca evindunt: cum eum, nobiscum manere, in nobis habitare, nos templa ejus esse, & denique, ut pignus, & arrhabonem, eum habere; testantur. Quæ cuncta substantivam, & personalem in sessionem declarant; factam non tantum per gratiam Operationis; (inquit Augustinus;)

Cujus rei exempla creata. sed per ipsam Divinitatis ejus præsentiam: ita; ut in vasa cordium, animarumque (inquit idem;) non jam odor balsami, sed ipsa substantia sacri defluerit unguenti. Cujus conjunctionis, peti similitudo potest, à mixture metallorum: vel olei cum cerâ: vel cum aquæ vinum infunditur.

Communicatio hæc differt ab unione hypostatica. Non est tamen ea unio, quæ ex duabus Naturis in Christo: ibi enim, à Deo, in unitatem Personæ, assumpta Humanitas; hæc Humanitati communicata Divinitas: ibi uni, & individuo homini propria: hæc pluribus æquè impertita: per illam Homo verus, Deus verus: per hanc in filios Dei, hominum adoptio: non Spirituum; sed Spiritualium. Unde ibi naturalis unio: hæc habitualis tantum.

Catt.

Causam Missionis istius, Divinitas, non *Causa* aliam, quàm in Incarnatione habuit: ^{hujus} nempe *beneficæ Naturæ suæ vim*: & se ^{Missionis} communicandi insitum appetitum: per ^{bonitas} hunc; ut à Filio facta copiosa redemptio; ^{Dei,} ita à Spiritu Sancto, *Sanctificatio nostra*.

Non enim hæc ab alio esse potuit, quàm à Et san-
Deo. Nam Sanctificatio, est animi hu- ^{ctificatio}
 mani, supra ejus vires naturales, gratis ^{nostra}
 effecta capacitas: quæ Deo plenos, ejus- ^{Quæ non}
 què confortes naturæ, efficiat. Creatura ^{potuit esse}
 itaque non potest sanctificare Creaturam: ^{nisi à Deo}
 quia quod Naturale tantum est, Super- ^{unde au-}
 naturalem effectum non producit. Dein- ^{toris con-}
 de; nulla res potest animum, ejusquè re- ^{venientia,}
 cessum ingredi, præter Deum. Ille solus ^{Nam}
 scrutans corda, alioqui imperscrutabilia; ^{creatura}
 illi uniri; in illum tantum possumus ^{non potest}
 transmutari: (ut supra cum amoris vim ^{quid su-}
 demonstrarem; explicavi:) ille denique ^{pernatura-}
 solus est, dominus & arbiter mentis no- ^{turale}
 stræ: quam semper adire intimè potest: ^{produce-}
 ejus facultates ingredi: & quocunque ^{re.}
 vult, movere: ac ducere. Itaque largi- ^{Nec ani-}
 tio Sanctificationis, est munificentia Di- ^{imum in-}
 vinitatis. ^{gredi.} ^{Quod so-}
^{lius Dei}
^{est.}

In Divinitate autem, proprium & pe- ^{Sanctifi-}
 culiare id tertiæ Personæ: id est Spiritui ^{catio pro-}
 Sancto. Causa est: quia illius æterna ^{pria ter-}
 Processio, à voluntate ortum ducit: vo- ^{tiæ Per-}
^{sona.}
luntati autem, ita Sanctitas annexa; ut
 in-

intellectui Veritas. Unde Personalis hic character, Spiritui Sancto; ut sit autor Sanctificationis.

*Quia à
Deo a-
mante orta.*

Deinde; *ille non natus nobis est, sed datus*: idquè ideo; quia amor; origo, & causa doni; Spiritus Sanctus. ergo proprie Donum, quia amor: Donum autem non aliud; nisi Sanctificationis: nam præter illam, à Deo amante, donari nobis minus non decuit: majus non potuit. Hoc accepto; contingit summum homini bonum: hoc dato; impletur summus Dei amor.

*Cui velut
aditum
fuit In-
carnatio*

Tertiò; *cùm se generi humano, ita prodidit Divinitas, in Incarnatione Filii; quidni faceret idem; in tertia Spiritus Sancti Persona*: cujus proprietates bonitas, & caritas est? Cùm Filius, non modò reparasset; & in integrum restituisset naturam humanam; sed etiam hypostasi suâ ornasset; & velut aptam amoris infinito reddidisset; quomodo, non rueret ille, *in communicationem?* non aliter, ac ignis admotus, in Materiam accendi & ardere promptam? si sapientia æterna eo se demisit; ut non Spi-

*Et Sapi-
entia ex-
emplum
bonitas
Subsecuta*

rituales Substantias, & Angelos, sed caritatem, & semen Abrahæ apprehenderet; quidni delaberetur Bonitas infinita, & effunderetur itidem super omnem carnem, jam Divinitatis consortio, & unione nobilitatam, & ut in Spiritum verteretur, faci-

facilem paratamquè? Meritò itaque, hisce de causis, æterna charitas, diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum: qui datus est nobis: ut bonus bonos, ut Sanctus sanctos efficiat.

Post *Convenientias auctoris*, sequitur *modi* *Convenientia modi.* *di*, congrua & consummata præstantia: *In igneis enim linguis*, Spiritus Sancti Misfio apparuit: *In igne apparuit quia amor est.* convenienti profectò; æstui illi æterni amoris; & vim ac efficaciam ejus repræsentante Formâ. *Quid enim amoris, igne similis?* utriusque natura ardens, & flagrans est. Misit itaque, Pater & Filius, sacrum hunc ignem in terram: hoc utique fine, ut accenderetur, & arderet: ut fervens in nobis desiderium sui *Ut accenderet,* faceret: & cum flamma sursum elevaret: ut scoriam animorum purgaret: *purgaret, exureret.* vitiaquè exureret: ut denique, mentes, affectibus terrenis facile cæcas; illustraret: ac lucis suæ radio illuminaret.

In linguis etiam apparuit: & statim post *In linguis apparuit.* descensum suum, largitus est earum *Quia largitus imperitis earum notitiam.* notitiam: cum admiratione enim omnium maximâ, rudes, ignari, indocti, imperiti, coeperunt loqui variis linguis: prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis: ut nempe, *quemadmodum conatus superbiæ,* & vanus elatusquè Spiritus, confudit linguas; ita Spiritus Sanctus eas uniret: & hoc necessario instrumento, Apostolos ad præ-

prædicationem Veritatis, redderet idoneos.

Quia nos docet loqui in Psalmis Spiritu- libus.

Vt loquamur rectè Verbum, quod Caro factum est.

Convenientia temporis.

Nempe post redemptionem sanctificationem.

Præterea, impleti Spiritu Sancto, variis linguis loquimur: dum in Psalmis, & Hymnis, & Canticis spiritualibus, puras manus levamus: laudes & gratias agimus: prædicantes magnalia Dei. Denique, Verbum æternum nobis manifestatum est: dum Verbum Caro factum est. Compotes ergo Verbi, ut illud loqueremur; Spiritus Sanctus, qui suggereret nobis omnia, & cujus unctio doceret nos omnia, in linguis igneis venit: Ut quia pollutis adhuc labiis, loqui abbreviatum hoc Verbum non potuimus; velut candente illâ (ex Isaia) prunâ, seu calculo, labia nostra pura, & munda redderet: & linguas nostras, humana tantum balbutientes, & ad Divina mutas, novo calore ac spiritu, ita animaret; instrueretque; ut loqueremur rectè.

Tertia est *Convenientia Temporis*: sed ea jam in ipsa Oeconomia Missionis explicata est: nempe, post redemptionem impletam, convenienter Sanctificatio perfici debuit: & cum ascendit, qui descenderat; misit quod promiserat: & dedit dona hominibus: nisi enim ascendisset, prius consummato opere; meritis ejus, obtentus Paraclitus, non venisset ad nos. Ergo *commode Redemptionem Sanctificatio secuta est.*

Ne-

Necessitas demum Missionis istius expen- *Necessitas*
 denda restat. Ea autem est nostræ miseriæ: *hujus*
et si enim redempti à Christo; non tamen re- *Missionis,*
lictæ sine hoste: cum quo dum vivimus, *primum*
 continuè nobis pugna. Voluit nempe cer- *ex nostra*
 tamen nobis esse; ut esset meritum, vi- *indigen-*
 ctoria, & corona. *Hostis primus Caro est:* *Contra*
 quæ adversatur ita Spiritui; ut ille olim, *carnem*
 in homine non mansurum se dixerit, *quæ spi-*
 quia caro esset. Contra hunc ergo, con- *ritui con-*
 tinuum, & domesticum hostem; præsi- *traria.*
 dium unicum, intima Spiritus Sancti in
 nobis mansio: Quam & promisit Deus,
 cum dixit; Effundam Spiritum meum
 super omnem carnem: & præstitit: cum
 Spiritus Sanctus supervenit in nos: ita,
 ut quod ex carne natum, caro erat; id
 nunc natum ex Spiritu, unus cum illo
 Spiritus efficiatur.

Necessitas ejusdem Miseriæ, altera est: *Alterà*
ab hoste altero, nempe Dæmone: cum quo *contra*
 etiam major multò, quàm cum carne *Spiritua-*
 colluctatio: adversarius enim hic noster, *lia ne-*
 non modò tanquam leo ferox inhiat no- *quitia.*
 bis; sed etiam ut callidus serpens, insidia- *Nobis ex-*
 tur calcaneo nostro. Porro, cum ille spi- *nim in-*
 ritus sit; ideo necesse fuit, firmari nos & *hiant &*
 tutari Spiritu Sancto: qui ab ejus potesta- *insidiantur.*
 te & servitute eriperet, & in libertatem
 Filiorum Dei vindicaret: nam ubi Spiri-
 tus Dei, ibi libertas.

Ultima

Tertia Ultima Neceſſitas eſt: quia orbatī per
quia era- *Ascenſum Chriſti, indigebamus Paraclito,*
mus or- *ſeu conſolatore animarum noſtrarum: Qui*
phani *igitur dixit, non relinquam vos orphanos;*
poſt Chri- *providit hunc tutorem: & ſuis meritis*
ſtum. *obtinuit: & unâ cum Patre præſtitit: ac*
Et aſſi- *miſit. Et; ſicut æternus Pater, ita dilexit*
ſtente *mundum, ut ei Filium ſuum unigenitum da-*
Spir. S. *ret; ita ille cum Patre, dilexit quoque eum*
egebamus *uſque in finem: dum ambo, à ſe utroque pro-*
cedentem, donârunt Spiritum Sanctum: ſem-
per nobiſcum manſurum: & aſſiduum
noſtri rectorem: & protectorem.

Viriuſq; Hæc ſunt quæ ſtriçtè recensui; utriuf-
Miſſionis que Miſſionis, immenſa prorfus, & infi-
ingens er- nita Dona Gratix: quæ non modò fando
ga nos di- complecti, nemo dignè poteſt; ſed ne
gnatio, cogitatione quidem ac mente aſſequi: ad
quæ ſtupent Angeli: & mirantur tantam
dignationem generis humani: dum ſe tota illi
Angelis *infudit Divinitas: quin imo ſi tangi poſ-*
pœne in- *ſent invidiâ, quererentur, homini velut*
videnda. *minori, & prodigo filio, præ ſe & Na-*
turâ ſuâ, talia ac tanta data, conſeſſaque.

Inſinitè Itaque exinde, quid ſit muneris, offi-
æſtiman- *ciiquè noſtri, dignè æſtimemus: magna*
da. *quippe accepimus: & naturæ noſtræ mo-*
dum longè ſupergreſſa: quæ ut dantis
magnitudinem teſtantur; ita confeſſio-
nem noſtræ indignitatis inprimis requi-
runt. Profiteamur ergò verè nos indignos,
ut

ut tantò magis crescat gloria, beneficæ *Cum con-*
 Divinitatis. Deinde exaltemus Dominum, *fessione*
 & exultet spiritus noster in Deo salutari, *nostra in-*
 ac sanctificatore nostro. Postremò parem *dignitatis*
 curam, studiumque, tot ejus auxiliis su- *Laude*
 mamus, impendamusquè, & coopere- *Dei.*
 mur gratiæ: ut compotes esse possimus *Et coopere-*
 (quam explicatum eo;) Gloriæ, *ratione*
gratiæ.

D O N A G L O R I Æ.

AD hæc enim explicanda expendenda- *Eorum*
 què, Ordo me promissæ tractationis *basis Im-*
 deducit. Quorum basis ac fundamentum *mortali-*
 duplex est: nempe *Immortalitas animorum:* *Resurre-*
 & *Resurrectio Corporum.* *ctio.*

De utroque non est opus longâ disserta-
 tione evagari: Christianis namque scri-
 buntur ista: utrumque firmâ fide creden-
 tibus. Et in Prolegomenis jacta jam sunt, *Primâ*
 etsi velut per transfennam, solida tamen *asserta, in*
 argumenta, adstruendæ immortalitatis: *prolego-*
 Vitamquè æternam nobis Deus promisit: *menis.*
 commendavit: appetere suasit: & hanc
 præsentem, transitum tantùm, ad illam
 nunquam finiendam, esse asseruit: do-
 cuitquè: & quidem tam certò, tam cre-
 brò, ut non sit amplius dubitandi locus.

Resurrectionem item Corporum, ipse *Alterâ*
 Resurgens, & docuit: & monstravit: u- *certa iis*
 tique omnipotenti Deo *minimè difficilem:* & *aperta*

Nam

Deoque facillima. Nam qui potuit hominem Creare, quomodo non posset mortuum suscitare? Cùm (ut Augustinus ait,) majus miraculum sit, nos semper homines nasci; quàm mortuos resurgere: *difficilius namque est,* (ait Minutius Felix:) *id quod non sit incipere; quam id quod fuerit, iterare:* Quod itaque Deus præstare facillè potest; id & præstitit ipse: & deinceps præstiturum promisit. Credo itaque: & cum Jobo scio: ac dico: quòd Redemptor meus vivit: & in novissimo die, de terra surrecturus sum: & rursum circumdabor pelle meâ: & in carne meâ videbo Deum meum: quem visurus sum ego ipse: & oculi mei conspecturi sunt: & non alius: *reposita hæc est spes in sinu meo.*

Et vita altera certo expectanda. Vivemus inquam, vivemus in æternitate: cum animâ & corpore: vitam alteram: & si hanc præsentem rectè egerimus; felicem omnino, ac beatam: Quam difficile est verbis explicare: cùm notum sit illud; auris, & oculi sensum, ac experimentum, quin & captum, mentis humanæ, longè superare ea; quæ præparavit se diligentibus Deus: attamen dicenda sunt, prout in umbra tantùm, & tenui imagine tradita habemus.

Quæ primum ad animum pertinet. Ea verò partim ad animum pertinent: partim referuntur ad corpus. De Animo jure merito præmittam: ille enim propriè solus

solus capax est, veræ felicitatis. Huic igitur ^{Vulgò in visione ponitur.} visionem Dei tribuunt: & hoc compendio totum designant, quod hominem reddere beatum potest. Neque ego diffiteor: quin imo prorsus agnosco: sed id paulò aliter, quàm vulgò solet, explicare contendam.

Primùm igitur; *totâ Animâ Deum recipi*; Dico. *Cujus facultates, seu Potentia* cum sint tres; nempe *Memoria, Intellectus, Voluntas*; ideo omnes hæc à Deo ^{Sed id accuratius ad facultates anime aptatur.} repleti; & omnes plenè & pariter competes illius debere fieri; firmiter statuo: atque id ita deduco.

Memoriæ visionem attribuo: Non ex sensu fateor, nuperæ scholæ; sed nec cuiusquam veterum, quod sciam; sed si inspicis, profectò ex Naturâ ipsâ rei. *Memoria namque mihi; est Potentia animi, & internus ejus sensus, species & imagines, seu ideas rerum apprehendens: ac retinens.* Obtinuit vulgò, ut pro recordatione tantùm, & *reminiscentiâ accipiatur*: sed imperitè ^{Recordatione, cogitatione, admiratione.} profectò: hæc enim, pars ejus tantùm est: nempe quæ præterita revocat. *Alterâ* verò est, quæ in futura extenditur: & ^{Admiratione.} fertur: *quam vocabo, Cogitationem. Tertiâ* denique, quæ præsentia aspicit, quæ *Admiratio* rectè vocabitur.

Tria hæc; visionem & intuitum animi, referunt omnino: ac repræsentant. Nam

Re

Recordatio, præteritorum est visio.

Cogitatio futurorum.

Admiratio præsentium.

Phantasma & prima apprehensio Memoria tribuenda.

Quæ par aliis animæ facultatibus.

Imò ordine Originis prima

Visio ejus est Divina essentia.

Reminiscentia præteritorum, quid aliud est, nisi sub aspectum animi, revocatio quædam & reductio? Futurorum deinde cogitatio, (cogito autem à cogo, quod est veluti conago, seu conduco, & concito:) est eorum quæ ante nos, sub animi inspectionem collectio. Unde qui illa colligit, conjicitquè, prospicere & providere dicitur. Admiratio, præsentium est intuitus & visio mera: (unde miro; olim idem quod video:) quæ dum exacta est; illicium statim præbet agnitioni. Phantasma igitur, seu visum, propriè ad memoriam pertinet: & id; quod prima apprehensio intellectus vocatur; non intellectus pars, sed memoria ipsa est. Confundi hæc facilè possunt, ob magnam facultatum Animæ inter se connexionem: sed profectò non debent: & secernenda sunt. Nec Memoria ex intimâ actione, & operatione Animæ expungenda; quæ primas in illa partes obtinet. Estque Potentia: non modo par aliis duabus; quia illis coessentialis, sed ut supra memini Ordine Originis prima. Meritò itaque in beato illo statu animorum, primam partem habere debet: eamquè non aliam, nisi *Visionem.*

Visio hæc Memoriae, est inspectio & intuitus quidam Essentie Divinae, intimaquè Naturæ ejus: inquit enim Paulus: nos Deum

Deum visuros sicuti est: & non ut nunc, per speculum, & in ænigmate; sed facie ad faciem. Videre autem sicuti est, pro-^{Qua vi-}fectò videre est Essentiam. Et facies Dei,^{debitur} (inquit Augustinus:) manifestatio ejus^{Deus si-} est. Videbimus ergo *Memoriâ, Essentiam Dei:*^{cur est.} & defixi erimus, immotâ & immobili, unius Divinitatis, & in illâ totius quod est, admiratione:

Eam verò statim consequitur, altera fa-^{Eam se-} cultas Animæ, nempe *Intellectus.* Cujus^{quitur} est, id quod *Memoriâ visu apprehendit, cog-*^{cognitio}
noscere: & comprehendere. Visam itaque à ^{Intelle-} *Memoriâ Divinitatem,* statim ille nos-^{ctui pro-} cere contendet: & infinitos illos *thesauros scientiæ Dei* ingressus, perfectissimam omni parte *Naturam Considerabit:* agnos- cet: confitebitur. Tunc cognoscam (inquit Apostolus) sicut & cognitus sum: cognitus autem plenè, ideo pro illâ plenitudine & cognoscens.

Agnitionem denique ejus, quod *Bo-*^{Hæc de-} *num per se, proficuum, oblectans, & deni-*^{nique vo-} que omni parte perfectum est; quòd consequa-^{luntatem} tur *Amor, & fruitio, & quies, & gaudi-*^{rapit in} um; manifestum omnino est: Ruit enim ^{amorem.} in hæc *Voluntas,* sponte suâ, & intrat in gaudium Domini sui: & gaudium ejus ne-^{Qui ruit} mo ab eâ tollet: quod plenum in omnem ^{in bonum} æternitatem possidebit: & sine fastidio satiabitur: cùm apparuerit ei gloria: & ta-
men

men sine indigentia, sine siti, sine fame, *semper appetens, & semper fruens* erit.

Quæritur quomodo videtur invisibilis Sed in his, difficultates binæ sunt, quæ non explicatæ, dubios & perplexos reddere possent. Cùm enim Deus, ἀόρατος, id est invisibilis, sit; nemo vidit Deum unquam: ut ait Apostolus: & ille de se; Non videbit me homo, inquit, & vivet;

Respondetur quod animo Quæritur quomodo à Naturâ Creatâ videri poterit? Respondeo: quemadmodum videntur invisibilia: nempe animo. hoc inquam, eum videbimus: sed (ut inquit Apostolus;) cùm apparuerit: in nostra

*Ex manifestatio-
ne Dei.*

enim potestate (inquit Augustinus;) non est eum videre: sed in ejus potestate est, apparere. Nisi igitur copiam sui fecerit; nisi Naturales vires nostras juverit; non erimus capaces istius visionis. Quæ est, facultas supernaturalis, Divino auxilio datâ animæ humanæ: alioqui ad intuitum Divinitatis debili: & infirmæ.

Quod incomprehensus sit Deus.

Ratione aperta demonstratur.

Deinde ἀκατάληπτος, id est incomprehensus Deus est; quomodo eum comprehendemus? Comprehendere enim, est totum & simul complecti: continere; & capere. Porro, ut in illis, quæ quantitate & mole constant; continens contento majus est; ita in Noscibilibus (ut sic τα νοητὰ vocem) par esse debet, notum & noscens: sciens, & scitum: quia alterum alterius imago est vera. Si itaque quantitatem spectes; major:

major: Si qualitatem; par esset homo Divinitati: si eam totam plenè comprehenderet.

Dicendum itaque: *non ita eam comprehendendi; ut hac comprehensione, tota exhaustiatur Essentia: & ut ista Notitia, sit i-* *Quomodo tamen*
dem cum ejus Substantia: taliter enim solus *possit cõ-*
Deus seipsum novit: ut supra demonstra- *prehendẽ*
tum: sed ita; prout capax reddi potest na- *docetur.*
tura humana: & infra Divinitatis, (quæ
in Triade tantum est;) mensuram & mo-
dum: quem nulla Natura Creatata attinge-
re potest.

Neque Opponas; simplicissimam Na- *Sine di-*
 turam non posse comprehendi: nisi aut to- *visione ac*
 tam, aut nihil ex eâ: ita ut aut plenè de- *partitio-*
 beat agnosci Deus: aut prorsus non ag- *ne, ac ex-*
 nosci. Non hoc inquam Opponas. Quia *tensione.*
 etsi indivisibilis, & ἀμερῆς, seu (ut ita di- *Sine*
 cam;) *impartibilis, est Deus; tamen ut nos* *partibus.*
eum, quodammodo nunc partimus & divi-
dimus; dum attributa ejus singillatim recen-
semus; sine ullâ tamen ejus noxâ: ita &
in vitâ æternâ, etsi agnosceretur plenè;
pro captu & modulo cujusque animæ;
non ideo tamen dividetur, secabiturquè in
partes: sed totus & simplex, Sufficiet *Sufficit*
omnibus: sine sui extensione & partitione. *omnibus.*
 Quodsi petas: quomodo id fieri possit? *Ad men-*
 Hoc unum respondebo: id fieri *ad mensu-*
ram capacitatis, quæ illum recipit. Quem- *surâ cu-*
jusq; ca-
admo- *pacitatis.*

L

admo- pacitatis.

admodum autem debiliores oculi, non minuunt rem aspectam, etsi illam minus videant; idem quoque & hîc censendum est.

Sed necessarium hic est lumen gloriae.

Locum hunc concludo: Necessarium afferens, Divinum hîc auxilium, & quod vocant Scholæ, *Lumen Gloriae*. Illud enim *desigat Memoriam admiratione: illustrat Intellectum agnitione: occupat denique fruitionem voluntatis: ita ut tria hæc; conjunctim, simul, & pariter, Unum, Verum, Bonum, videant: noscant: ament: idquè tantâ claritate, certitudine, ac dulcedine; quæ Dei, se communicare volentis, vim explere dignè; & ut par est; & Naturæ Creatæ modum, superfluentem (ut ita dicam;) implere possint.*

Post animi felicitatem corporis felicitas.

Felicitate animi sic recensitâ; *Corporis glorificati dotes* enarrandæ restant. Quæ amplæ profectò, & splendidæ, & auctoritate Divinâ, ac Scripturæ Verbis, & Patrum sententiâ memorantur: si dicta ubertim ab aliis, repetere luberet. Quin & illa, eâdem auctoritate addi solent:

Quæ scriptis describitur.

quæ ad ipsam Naturam, ac sensus Corporis oblectandos, semoto eo, quod impurum, imperfectum, statumquè tam altum dedecens est: videntur pertinere. Ut sunt illa: *cùm Deus, Regnum, Mansiones, & dilecta sua tabernacula, thronum, mensam, & cibum, & quod profectò mirandum, se præcinctum & ministrantem promittit.*

mittit: Cùm ibidem, *Cantum & harmoniam, suffitum & odoramenta*, Scriptura memorat: cùm splendor Civitatis illius Sanctæ, tot ornamentis describitur: cùm hæc omnia admiranda, supra visum, supra votum, prædicantur. Quæ cùm propriè pertineant ad Corpus; quin ejus oblectamenti præparata sint; nullo modo potest dubitari: *Frustra enim illud resurgeret, si boni sui expers esset. Non quòd, ista; terreno prorsus, humano, ac hujus vitæ modo censenda sint; sed ratione quâdam: ut nobis ignotâ, ita statui immortalis, congruâ & convenienti.* Immorari his, & oratione provehi, per vestigia, quæ sacri scriptores reliquere, facile esset: sed non est promensura Scripti, quam mihi præfixi.

Potiùs itaque subjungo, necessaria quæ hinc manant monita. Ut quemadmodum Dona Gratia expendimus; ita paria eis hæc Gloriæ agnoscamus: & ut in illis magna accepisse gaudemus; ita in his non minora accepturos speremus. Utrique enim Divinitatis quædam possessio est: ultra quam nihil magni est: sed hoc res differt, quòd Gratia, & potest non strâ culpâ non accipi: & potest non amitti: Gloria cùm obvenit, amitti non poterit: securitas enim, comes ejus perpetua est.

Agnoscamus ergo, ut par est, felicem hunc beatumque statum. Si Poëta spe facti non morimur

mæ posthumæ dixit ; Non totus moriar : Christianus immortalitatis, & resurrectionis certitudine dicat ; Totus non moriar. Et animâ namque vivemus, & corpore.

Mors enim somnus.

Toto itaque animo æterna appetenda.

Mors enim nostra, verè somnus tantum, & dormitio est : & phase, seu transitus ad vitam meliorem : Hoc meruit, qui mortem moriendo triumphavit : idquè victoriæ prætium, præmiumquè, & ipse tulit : & nobis reliquit. Anhelemus eò igitur : Deum in quo omne bonum appetamus : in eum toto animo, & Naturâ feramur : & sic transeamus per bona hæc temporalia, ut illis æterna lucremur.

PARS CAPITIS TERTIA.

Ut à nobis nosci voluit Deus. Ubi, Religionis veræ, triplex, per tria tempora, status : ejusquè ultimæ, id est, Christianæ, fundamenta : ac Signa : Per quæ Hæreses, ab illâ, facile dignosci, vitariquè possunt.

Deus se autore cognoscitur.

Hinc manat religio vera.

Deus non nisi se autore cognoscitur : inquit verè Hilarius. Itaque illi soli de se credendum est : & iis ; quæ cognitioni nostræ, tribuit, assentiendum. Hinc enim religio manat : id est : *de rebus Divinis, segura, immutabilis, & necessaria, à Deo hausta veritas.* Videamus igitur : quoties, & quomodo, eam, generi humano, aperuit : seu, *ut à nobis nosci voluit, Deus.*

LEX

L E X N A T U R Æ.

Vera Dei cognitio, ac Religio, ad tria ^{Prima in} tempora reducitur. Primùm enim; ^{lege natu-} ^{ra.} innotuit statim Deus; homini creato. Nam recens, à Dei manu, & opere, factorem ^{Innotuit} suum conditoremquè, quin cognoverit; ^{enim A-} ^{dubitari non potest: manifestavit enim se} ^{dono} ^{Deus.} illi: allocutus eum est: & dum mentem ejus, cognitione rerum creatarum illustravit; (quod nomenclatura illa animalium testatur: & addictum usui ejus univ-
sum:) Dum, inquam, hæc usu ipso, cognovit; necesse est, ut Autorem quoque eorum cognoverit.

Sed hæc notitia: ut sufficiens & conve- ^{Sufficien-} ^{ti ad sta-} ^{tum inno-} ^{centia no-} ^{titia.} niens, rectæ illi ac simplici innocentia erat; ita procul, à curiosâ nimis, acri, & inquietâ indagatone: in quam, ^{esu ve-} ^{titi fructus,} lapsa est natura humana: ^{lo-} ^{co sapientia,} scientiam tantùm consecuta: quæ eam anxiam magis reddidit: & turbatam. Quippe, quam non dono Dei, sed transgressione mandati, & pravâ concupiscentiâ, adepta est.

Post culpam verò; & poenam primi ^{Qua post} ^{culpam} ^{non cessa-} ^{vit.} Parentis: nihilominus, & ipsius, & posterorum ejus, eam curam habuit Deus; ut noluerit eos oblivione Divinitatis, ignorantia recti, & neglectu probitatis perire. Ipsum quinimo *Caim*, odio fratris, ac

Firmata, invidiâ incensum, jamquè cædem ejus co-
salubri gitantem, *blandè admonuit*: Bene, aut
redargu- fecus, facta; præmium vel pœnam ma-
zione, & nere: Moderandum ratione affectum:
admoni- & posse eum domari. Nonnè si bene e-
zione geris, (inquit) recipies: sin autem malè;
Caim. statim in foribus peccatum aderit? sed sub
 te erit appetitus tuus, & tu dominaberis
 illius. *Quo ipso; peccatum contra naturam*
esse, vitariquè posse, ostendit: Conscientiæ
 internum dictamen firmavit: & denique,
 in posterum, vitæ emendatæ statuit præ-
 ceptum.

Apud Se- Post necem Abelis, natus est Adamo
thi proge- Seth: huic verò filius Enos: qui (ait
niem cul- Scriptura) cæpit invocare nomen Domi-
nis Dei ni: Cultusquè Dei, ac Religio vera, apud
verus. illius posteros mansit: Scissumquè genus
 humanum, in filios Dei, in Sethi po-
 steris: & filios hominum, in generatione
 Caim.

Quem Sed cùm filii Dei, accepissent sibi in
sorrupito uxores filias hominum; corrupissetquè
genere omnis caro viam suam; *Noë tantum,*
humano, (inquit Scriptura;) Vir justus, atque per-
solus Noë fectus fuit, in generationibus suis: & *cum*
propaga- *Deo ambulavit*: ideoquè solus diluvio ser-
vis. vatus est.

Ex ejus tamen posteris, potissima pars,
 in theoplanesiam politheiam, & idolola-
 triam lapsa. Sem tantum generatio, ad
 Abra-

Abraham, & deinceps per Israëlitas, us- ^{Cujus ta-}
 que ad promulgationem scriptæ legis, ^{men po-}
 propagavit acceptum Deo cultum: qui ^{steri lapsi.}
 pauco tum constabat ritu: eoquè usu po- ^{Præter}
 tiùs, quàm per institutum, recepto: ac ^{Sem &}
 introducto. Præter circumcissionem, quam ^{Abrahâ.}
 Abraham, expresso jussu Dei orsus; fan- ^{Cui cir-}
 guine pactum, cum Deo sanxit: eoquè ^{cumcisio}
 suam posteritatem obstrinxit. Huc usque ^{imperata,}
 vocatur lex naturæ.

L E X S C R I P T A.

Sed cùm, nullo hætenus certo institu- ^{Deus tan-}
 to, illigasset Religionem Deus; tandem ^{dem Re-}
 ejus statum definiuit: promulgatione legis: ^{ligionem}
 digito suo, in tabulis lapideis, exarata: & ^{scripto}
 jussu, imperatæquè per Moysen interpretem. ^{præcepto}

Promulgationis istius, ingens prorsus ^{Et pro-}
 authoritas: quippe factæ, autore ipsomet ^{mulgaa}
 Deo. Quod ipse, utpote magnum, sig- ^{legem}
 nanter expressit: dum Moysi loquens; ^{propria}
 veniam (ait) ad te: in caligine nubis: ut ^{allocutio-}
 audiat me populus loquentem. Et cùm ^{ne.}
 hoc, magnâ præstitisset majestate: vidi- ^{Et mag-}
 stis, (inquit,) quòd de cælo locutus sum ^{na maje-}
 vobis. Nempe; postquam toties, pri- ^{state.}
 vatim affatus Patriarchas esset; tandem
 etiam totum, ex eorum progenie popu-
 lum, triduo ante præmonitum, consti-
 tutoquè die. Hanc allocutionem Moyses

*Quod
merito
exagerat
Moyses.*

*Magnum
quippe,
& ad au-
thoritatem,*

*Et ad in-
cunctandam
terrorem.*

*Lex hac
partim
Moralis.*

*Quae ve-
tat pecca-
re.*

ingeminans; Accessistis, (ait) ad radicem montis: qui ardebat usque ad coelum: locutus est Dominus ad vos, de medio ignis: vocem verborum ejus audivistis. Et passim hæc, merito in sacris repetuntur: eximia enim, & prorsus summa fuere, ad conciliandam legi auctoritatem: & quæ assensum ei, obsequiumque, exigent, necessariò. Non enim populus Israel, (inquit Augustinus;) auctori legis Deo, & ejus interpreti Moyse, sic credidit; quemadmodum suo Lycurgo Lacedæmonii: quòd ab Jove, sive Apolline, leges quas condidit, se dixit accepisse. Cùm lex dabatur populo, quâ unus coli jubebatur Deus; mirabilibus signis, prodigiis, & motibus apparebat, creaturam servire debere Creatori: & timor incussus est Dei; terribilis super omnes Deos: & frenum exinde peccati. Hanc enim causam, sic promulgatæ legis, adfert Moyses: ut terror illius esset, (inquit,) in vobis, & non peccaretis.

Lex ista, & Religionem continet: & Politiam: de hac non est hîc sermo. Religio verò, de qua nunc res est, habet præcepta: partim ad vitam, & mores: partim ad ritus, ceremonias, cultumque Dei. Prima pars, *Moralis* dicitur: quæ aut vetat peccare: dum, non occides; inquit: non furtum facies: aliaque: sed in-
ter

ter illa, altum profectò, perfectumquè
 illud: non concupisces: quo omne pec-
 catum penitus arcetur: excluditurquè:
 Aut jubet bene agere: imperatquè virtu- *Et jubet*
 tes: quarum officia ad duo capita redigit: *bene age-*
 nempe, ad Dei, & proximi dilectionem. *re.*
 In his enim duobus, universa lex & Pro-
 phetæ. Hoc mandatum magnum in lege.
 Hoc compendium pietatis, charitatisquè
 in quo tota sanctitas, & justitia.

Pars altera ejusce Religionis, *ceremo-* *Partim*
nialis erat. Ubi accuratè, cultus sacrorum *Ceremo-*
 descriptus: ut ritus phase: esus agni: & *nialis. in*
 azymorum: requies Sabbathi: neomeniæ: *ritibus.*
 altare: victimæ: holocausta: expiationes:
 thymiamata: aliaquè complura: quæ si-
 gillatim, minutatimquè recensentur.

Lex itaquè Domini Sancta: sed tamen *Sancta e-*
 pro ingenio; populi constituta. Hinc e- *quidem*
 nim est: quòd *præmia illi fuere, vitæ præ-* *sed ad in-*
sentis: & bonorum temporalium: quorum *genium*
 promisso, & largitione ad observantiam *Populi*
 invitatus: non aliter; quàm pueris olim, *facta.*
 dant crustula blandi Doctores: elementa *Premia*
 velint ut discere prima. Deinde: cùm *hujus vi-*
 idem populus duræ admodum esset cervi- *ta assig-*
 cis; pœnis repentinis, & suppliciorum *nans.*
 fervili terrore, sæpiùs compescendus fuit.
 Uti enim, olim futura præmia, illos non *Pœnis pu-*
 illexissent; ita nec pœnæ deterruissent *niens re-*
 posthumæ. Omnino itaque ingenio tan- *pentinis.*

tum populi illius, accomodata lex fuit.

Unde patet cessaturam fuisse. *Atque vel hinc patet: cessaturam illam fuisse: & locum daturam perfectiori: quæ omnes gentes concerneret: converteret: & comprehenderet. Prout id Jacob Patriarcha, David sapius, tum Isaias, Jeremias, Daniel, Malachias, aliiquæ locis notis prædixere: impletumquæ videmus.*

Prout prædictis impletumquæ. *Nec sine causa est, quod decem tantum præcepta ἀποστόλων voluerit Deus. Nempe ut majorem auctoritatem adderet illis, quæ totum genus humanum in perpetuum obligant, ideoque; immutabilia sunt.*

Prout prædictis impletumquæ. *Nec sine causa est, quod decem tantum præcepta ἀποστόλων voluerit Deus. Nempe ut majorem auctoritatem adderet illis, quæ totum genus humanum in perpetuum obligant, ideoque; immutabilia sunt.*

LEX GRATIÆ.

Tertium Religionis veræ tempus à Christo. *Post legem, itaque naturæ, quæ ad Moysem; post legem scriptam, quæ ad Christum; tandem ab illo: incipit consummata Religionis tempus: tertium; ultimumquæ: quod est, Lex nova: Lex gratiæ.*

Qui auxit moralia præcepta, ac perfecit. *Quæ licet figuram, (inquit Leo;) in veritatem; Prophetiam, in manifestationem; legem deniquæ in Evangelium vertit; attamen non modo nihil, de Moralibus ac Decalogi præceptis dempsit: sed potius longè illa auxit: perfecitque: ut vel ipso hoc Scripto, quo præcipua Christianæ sanctitatis explicantur, patet evidenter. Ceremonialia verò, quæ in figura olim erant, re ipsa*

ipsa complevit: ita ut pro carnibus anima-
 lium, & sanguine hircorum, jam (ex
 prædictione Malachiæ) in gentibus, &
 in omni loco, sacrificetur, & offeratur nomi-
 ni ejus: Nempe, oblatio munda: novum &
 incruentum Sacrificium: de quo infra di-
 cendi erit locus.

Præmium verò legis istius, æternum con-
 stitutum: & non in carne, sed spiritu beati-
 tas. Cùm Christus, suis meritis, dedit
 nobis potestatem filios Dei fieri, his; qui non
 ex carne nati, credunt in nomine ejus: &
 exinde, hæreditatem capiunt æternæ fe-
 licitatis: in qua summum, & naturam
 etiam supergressum hominis, bonum.

Quod attinet novæ hujus legis promul-
 gationem; hæc non eo, quo vetus, modo fa-
 cta. Non enim illi apparatu, Majestate, &
 pompa: quia hic modus, ad ingenium huma-
 num, sese quodammodo attemperantis Dei,
 ultra non placuit. Non etiam cum terrore,
 minis: quia videretur; non posse serviri Deo,
 nisi ex metu, & coactè. Alia itaque placuit
 ratio: ut patet ex his, quæ de Incarnatio-
 ne dicta sunt. Nempe; per mansuetam
 charitatem, & per infirma ac contemptibilia,
 victor, ac triumphator animorum, mul-
 to mirabilior esse voluit Deus: majoremquè
 hinc vim, & efficaciam suam ostendere.

Unde est, quòd doctrina ejus, humilis
 visa, primâ fronte: & abjecta. Et præ-

*Prædica-
tio Euan-
gelii pri-
ma fronte
humilis.*

*Attamen
vicit su-
perbam
Philoso-
phiam.*

*Et nunc
sola re-
gnat.*

*Non scri-
pto tradi-
ta.*

dicatio Euangelii, (inquit Hieronymus, ad parabolam grani sinapis;) minima omnibus disciplinis videtur: hominem Deum, Christum mortuum, & scandalum Crucis prædicans. Confer, (inquit) ejusmodi doctrinam, dogmatibus Philosophorum, splendori eloquentiæ, compositioni sermonum: *certè primâ specie, minor videbitur, cæteris seminibus, sementis Euangelii.* Attamen hæc talis; non in sublimitate sermonum, nec in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis; per homines sine literis, (ut vocantur in Actibus Apostolorum) per viles, & imperitos idiotas, *xupias* illas *doctas* evertit: vanas esse ac inanes ostendit: natas de ingenio, & sapientiâ sæculi: quam Dominus, stultitiam vocans, *stulta mundi in confusionem superba Philosophiæ elegit.* Ita ut & illa; & literæ; & scientia quæ inflat; omnisque mentium fastus; tandem *colla ejus doctrinæ submiserit*: quæ irrifa, ac illusa olim; nunc sola regnat: & animis imperitat nostris. Nempe; vicit, suis viribus, nixa veritas: & stupendo prorsus modo, peregit tranquilla potestas: quod violenta, vetus illa, non fecit.

Altera promulgationis legis novæ diversitas: quòd non scripto, nec per literam, facta sit. Nihil enim scripsit, nihil dictavit Christus. Nec doctrinæ suæ, quam mundo in-

intulit, formulam autographam reliquit. Ita; ut *Euangelium*, seu bonum nuntium; non sit propriè, narratio illa dictorum, gestorumquè Christi: quam quatuor, ab Ecclesia approbati, Historiæ istius, Sancti Scriptores, edidère: sed potiùs hoc nomine vocari debet *ἡ ἀρχαία* ipsum: id est, legitima prædicatio: facta per Apostolos: id est Missos. Ideo prudenter certè, ut omnia, adnotavit Maldonatus: non vocari in scripturis *Euangelistas*, qui *Euangelicam* scripsère Historiam: sed potiùs qui prædicarunt *Euangelium*. Quod testatur, locus ille notus factis, *Isaiæ*, cùm inquit: Quàm pulchri sunt super montes pedes Euangelifantis, & prædicantis pacem: annuntiantis bonum: prædicantis Salutem: dicentis; Sion: regnabit Deus tuus. Quæ non de scriptoribus, sed prædicatoribus *Euangelii*, & Apostolis dici; & verba clara testantur: & vel ipso Paulo interprete, manifestè constat.

Qui ipsi Apostoli, non ex scripto prælegendam, sed ex auditu prædicandam, fidei formulam accepere. Ostenduntque id: solennia illa; oretenus data, legationis velut instrumenta: quæ ab Euangelistis referuntur. Ut à Matthæo: qui post recensita Apostolorum nomina, datamquè illis tam amplam potestatem; *Hos*, (inquit) *duodecem misit Iesus: præcepitquè eis: dicens;*

Sed prædicacione.

Euangelistæ propriè prædicatores.

Et loco Isaiæ.

Et interpretatio- ne Pauli.

Apostolè oretenus missi, non scripto instructi.

Testimonio Matthæi.

Lucas. *Euntes prædicate, dicentes.* Et apud eundem; post Resurrectionem suam, repetiit Dominus: *Euntes ergo,* (inquit) *docete omnes gentes.* *Marcus* quoque: *vocavit* (inquit,) *duodecem: & cepit eos mittere binos: & exeuntes prædicabant.* *Lucas*, convocatis (ait) duodecem, dedit eis virtutem: & *misit illos prædicare.* Apud *Joannem*; Illud: *sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Et paulò post; ad declarandam potestatem; quorum remisistis peccata, remittentur &c. *Paulus* quoque; Legatione (inquit) fungimur pro Christo, tanquam Deo per nos exhortante. Qui nos (ait alio loco) *fecit ministros novi testamenti, non literâ, sed spiritu:* Sed omnium optimè, *Marcus*: claudens Christi Historiam, describit sic modum prædicationis. Et Dominus (inquit) quidem *Jesus*, postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum: & sedit à dextris Dei. *Illi autem profecti, prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis.* Nullibi itaque, ut vides, mentio: scripto exaratae legis: sed cum promisso assistentiæ, datæ potestatis, & virtutis, missionis, & prædicationis, & jurisquè ligandi, & solvendi.

Nusquam scripto legem exarataam, promulgans. Cur autem Christus non tradidit scripto doctrinam suam? Primùm, ea causa adferri potest: quòd semper elegerit, mundo,

& expectationi humanæ, contraria. Itaque ^{Noluit} illiteratus potius haberi, quam literis uti ^{nempe} voluit. ^{Christia-} In parabolis tantum, ^{nos literis} aperuit os ^{uti.} suum: & quia cum simplicibus fermocinatio ejus; ideo, scriptis operosis non est usus. Deinde cum professus esset, ^{Nec scri-} *venisse legem scriptam solvere: ut id re ipsâ* ^{ptum legi} *ostenderet, nullum ei scriptum opposuit.* ^{scriptæ} Sed ^{opponere.} præcipua, & vera causa, ea omnino est: quòd voluerit Ecclesiam suam, supra fun- ^{Sed Ec-} *damentum Apostolorum stabilire: id est,* ^{clesiam} *tantum supra potestatem à se datam: quam* ^{supra} *numquam cessaturam, neque erraturam, &* ^{funda-} *& sæpius, & magna asseveratione, promi-* ^{mentum} *fit: atque re ipsâ adimplevit.* ^{Apostola-} *ris straxit*

Lex ergo nova, nihil aliud est; nisi do- ^{Et in po-} *ctrinæ fidei, à Christo oretenus datæ, &* ^{testate} *scriptæ (ut Paulus ait) non atramento,* ^{Ecclesia-} *sed Spiritu Dei vivi; non in tabulis Lapi-* ^{stica, sua} *deis, sed in tabulis cordis; talis inquam do-* ^{assistentiâ} *ctrinæ; ejus ope, auxilio, assistentiâ,* ^{continua-} *per legitimam Ecclesiasticam potestatem,* ^{tâ.} *continuatio: & successio.* Quæ definitio ^{Scriptu-} *constituit, unam, Sanctam, Catholicam,* ^{re novi} *Ecclesiam Christi.* ^{Testamē-}

Sed, inquires; *quorsum ergo scripturæ ti, ad cõ-* ^{solationē} *novi testamenti? Respondeo: ad consola-* ^{tionem} *tionem fidelium, & jam credentium.* Habet ^{jam cre-} *nempe Ecclesia, depositum hoc ingens:* ^{dentium.} *quòd custodit: quo gaudet: quo utitur: inquirant* ^{Non ut} *non ut hinc, de sancitâ credendi regulâ, du-* ^{novam si-} *bitet; dem.*

bitet; disceptet; aliamvè (ut hæretici solent) inquirat: (Etenim eam; conformem scripturis, decisam à Conciliis, defensam Patrum sententiâ, &, quod summum; acceptam à Christo, per Apostolos traditam, per eorum successores continuatam, habuit: habet: habebitquè semper.) *Sed, ut fidam narrationem præcipuorum, quæ Christus fecit, aut dixit, habens; refricet, magna consolatione, memoriam primæ prædicationis: & doctrinæ semel constitutæ.*

Sed ut memoriã prædicationis refricens.

Ex eariã privata interpretatione non est fidei Regula.

Non omnia continent.

Non modo ac sine legis scriptis.

Caruit illis ali-quamdiu Ecclesia.

Hinc verò manifestum est, aut fallere, aut certè *falli eos: qui scripta hæc sacra, ita jactitant; & præferunt; ut regulam unicam fidei constituent, non tam illa; quam potius sensum ex illis, suã interpretatione depromptum.* Atqui, nec Evangelica narratio, nec Apostolorum gesta, aut Epistolæ, omnia habent, quæ per continuatam doctrinam tradita accepimus: nec modo, ac fide legis, sunt exarata: ut dogmata nempe omnia fidei, præceptaque rituum, figillatim dicent: recenseant: sanciantque prout lex vetus, & scripta fecit. Et *satis constat, prædicationem, & Ecclesiam, plures per annos, sine ullo scripto extitisse: nullamquè ejus in Actibus Apostolorum, mentionem esse. Cùm tamen essent omnes perseverantes, in eorum doctrinã.*

Quod verò, Evangelistæ, Historiam Christi

Christi scripserunt; gravibus equidem ^{Instinctu} causis; nempe instinctu Spiritus Sancti, ^{Spiritus} & magno Ecclesiæ, ac posteritatis com- ^{S. exara-} modo, adducti sunt: sed non certè, ut ^{ta.} conderent Scriptam legem: formulamquè fidei ^{Posterita-} & canonem constituerent credendi. Quod ^{tis com-} aliâ formâ modoquè fieri oportuisset: & ^{modo.} quod reservatum videtur, donec dubita- ^{forma ca-} tionibus, & quæstionibus variis, (ut ^{nonis.} est ingenium humanum;) & post, hæ- ^{Qui ortis} resibus (quas futuras prædixit Domi- ^{quæstio-} nus) ortis; necesse foret, dogmata ver- ^{nibus &} bis certis ponere: canonem ferre: & ^{heresibus} scripto sancire: Prout factum ab Apосто- ^{demum} lis, in quæstione illâ primâ, de circumci- ^{constitu-} sione gentium. ^{tus.}

Scripturæ itaque Novi testamenti, non ^{Conclusio} sunt propriè lex; data, sancitaquè cun- ^{hujus lo-} cta, complectentes. Nec, prout dixi; ^{ci.} fine, modo, ac formâ præcepti, sunt ^{Non lice-} exarata. Nec licet illis, nisi sensu Ecclesiæ, ^{re uti scri-} cujus depositum sunt, uti: Nec fas inter- ^{pturis ni-} pretari aliter, quam constituta semel fi- ^{si Eccle-} dei doctrina permittit. Ita, ut qui illas so- ^{sia sensu.} las, pro unica fidei regulâ jactant; profectò ^{Contra} earum specioso obtentu, licentiam, disceptan- ^{heteroda-} di quærant, potestatem verò, & obsequium ^{xos præ-} tollant. ^{scriptio-}

Hisce verò ita deductis; etsi non fuit ^{ne:} mihi animus hoc Scripto contra hetero- ^{michi} doxos dicere: nec argumentum, quod

Ad do- mihi proposui, id requirat: (nam *μεγίστην*
mesticos *ὁμοίαν τὴν μίσησιν* scribo:) Attamen quoniam
fidei. ordine deveni ad hunc locum; *ὡς ἐν παρρησίᾳ*,
Velut non disputabo, sed præscribam pauca:
præter quæ tamen probè pensitata, & ad opinio-
opus. nem tollendam, & ad agnitionem veri,
sufficere possunt.

1. *Esse ve-* Prima itaque *præscriptio* fit: *Esse inter*
ram Re- Christianos *Religionem veram*: Hoc nemo
ligionem. diffitebitur: nisi qui aut ejus, quam præ-
feret incertus: aut novæ alicujus autor:
aut cujuscunque contemptor est.

2. *Unam* Altera *præscriptio*: *Religionem veram*
tantum *unam tantum esse*. Nam verum; unum.
esse. Dissensus ex uno, plura facit: & contra-
dictoria: quæ in re una, vera esse ne-
queunt.

3. *Neces-* Tertia: *Religionem veram, & unam,*
sariam *necessariam esse*. Nisi enim necessaria esset,
esse. quorsum vera? quorsum una? quorsum
ulla?

4. *Aca-* Quarta: *Religionem veram, unam, ne-*
tu legiti- *cessariam, à cœtu legitimo retineri*: seu non
mo reti- unius alteriusque, privatâ & singulari
neri. opinione consistere: sed multorum con-
sensu, & velut consociatione. Alioqui
singularis, & cujusque privata Religio,
multiplex esset: ideoque, neque vera,
neque una esset: imo nulla esset: quia
cultus, ritusque debitus; exerceri, nisi in
cœtu non potest: si neritu autem, nulla
Religio est. Quin-

Quinta: *Cœtum hunc, potestate & lege s. Eum contineri*: Hoc enim tantum vinculo coalescit omnis multitudo. Alioqui non esset, legitimus Cœtus: sed turba: non consentiens, in potestatis, & legis obsequium. potestate, & lege constare.

Sexta: *Potestatem manasse, à missione*. Hanc à Christo Apostoli, ab illis Ecclesia accepit. Hæc est (ut evidenter ostendi ac demonstravi:) *primarium, fidei, & doctrinæ Christianæ fundamentum: cui superædificata Ecclesia.* 6. Potestatem à missione esse.

Septima: *Missionis veræ ac legitimæ notam; esse successionem.* Hæc aut nulla est: *aut una est: Nulla esse non potest; quia non interituram, promissit Christus. Una igitur tantum est.* Eam autem alia Ecclesia, præter Catholicam, non modò docere non potest: sed ne profiteri quidem audet. 7. Missionis notam, successionem.

Octava: *Per hanc unam, missione continuatam potestatem, lex declarata est: Regula, inquam, & formula fidei. Quæ constituta, non mutatur.* Semel enim Ecclesia jubet: semper paret. 8. Hinc regula fidei.

Nona: *Uti potestatem, quæ legem declaravit, ita & legem infallibilem esse.* In utroque enim, est Divinum autosepha: quod non fallit. Et tollitur omnis religio, si aliqua indubitata, non statuitur. 9. Quæ uti & potestas, infallibilis.

Decima: *Potestas hæc, est Hierarchica: gradus habens, & ordinem.* Ubi autem gradus;

10. Potestas est Hierarchica, gradus, & ordinē, habens. *Undecima: Ex prædictis, sic describitur Ecclesia: ut sit; in verâ, unâ, necessariâ Religione, congregatio fidelium, sub potestate, ac lege constituta: Missionem ac successionem habens: certam fidei Regulam retinens: Infallibilis, & sub uno, summoque capite.*

Hanc qui non accedunt manifestis se induunt vltro erroribus. *Positis autem his, quæ sese ratione consequuntur: Convenio Ecclesias: (omnes equidem, præter unam, falsas;) & exquirō: num acceptent, præscriptiones hæc, admittantquē. Quæ non; sua confessione arguentur, non habere Religionem veram: unam: necessariam; potestate & lege devinctam. Non item potestatem à Missionē: nec missionis successionem: Nec ab illâ, formulam fidei unam infallibilem: nec in optimâ regiminis formâ: quæ est Principatus. Sed potiùs *αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς*: & nullam denique Ecclesiam. Istis, inquam, Erroribus, & absurdis, se ultrò induerent: non admittendo hæc, quæ præscripsi. Admittent igitur potiùs cuncta: & dicent: eorum professioni quadrare: ac omnino convenire. Itaque fidenter præscribam cætera: & persequar.*

Duodecima ergo sit præscriptio: *Ἀτάληκτον* quam

quam definiti, Ecclesiâ desciscere; eam er-¹² A
roris arguere; & condemnare; Hæreticum ^{tali Ec-}
prorsus esse. ^{clesia de-} ^{sciscere,}
Causa præscriptionis in aper- ^{Hæreti-}
to: Divinam enim authoritatem qualem ^{cum,}
hîc ponimus; quis licitè deferat, arguat-
ve erroris? Deinde; cùm ex antedictis
pateat; *Ecclesiam habere, jus Potestatis* ^{Quia}
summæ; demonstratum autem, libro se- ^{Divina}
cundo, jus ejusmodi in eo fitum, ut ei ^{authori-}
pareatur semper; & nunquam licitè resi- ^{tas, &}
statur; *Ideo, parendum semper erit Eccle-* ^{potestas,}
sia: & tantò magis, quòd aliæ quidem po- ^{violatur.}
testates à Deo, hæc verò prorsus ipsiusmet
Dei: quam *ἱερωσύνη* rectè vocaveris.

Decima tertia: *Desciscunt ab hac potesta-* ^{13. De-}
te, & hæretici sunt; qui Ecclesiæ sancita, ^{sciscunt,}
& dogmata corrigunt: vel interpretatione ^{qui eam}
scripturarum: vel ratiocinatione huma- ^{corrigere}
nâ: vel pravo studio curiosæ indagationis. ^{presu-}
Hoc enim non permittit, constituta semel ^{munt,}
fidei Regula: quæ jubet credere, non quæ-
rere.

Decima quarta: *Multò magis, Hære-* ^{14. Mul-}
tici sunt; qui novum cætum, separatamquè tò magis
faciunt Ecclesiam. Nam, si fuit semper, ^{qui novum}
ut ostensum est; aliqua, & una; ^{cætum}
ducitur altera, falsa sit oportet. Est verò ^{faciunt,}
hæc nota vera, & proprius character Hæ- ^{Nam}
reseos: facere Schisma: & secessionem. ^{schisma}
Non tam enim erronea opinio hæresim ^{hæresis}
efficit; (nam hæc ab innocenti ignoran- ^{chara-}
tiâ ^{cter,}

tiâ oriri potest:) quàm pertinacia, auctoritati resistens.

15. *Prima fides retinenda.* Decima quinta: *Prima fides retinenda:* quæ verò, prætextu correctionis posterior inducitur; vitanda semper ac fugienda.

Nam id Dominicum, (inquit Tertullianus) & verum; quod primò traditum: posterius falsum. Quod vel illa parabola docet: quæ *triticum seminatum, Zizania.* ait, à *Patrefamilias: post verò ab inimico, Zizaniam.* Additquè Tertullianus: memoranda profectò, notandaquè verba: Ea sententia, (inquit) manebit adversus posteriores quasque hæreses. Ubi non præscriptio tantùm ejus, sed prudens, sanè prædictio, & præmonitio est.

16. *Quæ doctrina citò placet suspecta.* Decima sexta: *Suspecta doctrina esse debet, quæ citò placet, & arridet mentibus humanis.* Talis, non jubet credere, quod non capias: quæ supra aut præter captum sunt, rejicit: Inquirere in regulam, permittit: licentiam fovet: obsequium tollit: multa superflua esse, & non necessaria, asserit: & denique, *laxat disciplinam: patentemquè nimis viam aperit: cum angusta sit, quæ ducit ad cælum.*

Quæ mens humana arripit. Assentitur verò his facilè animus: quippe; sui juris amans: adstringi præceptis nolens: & ut plurimum prava arripiens sponte: recta sequens invitus. Quia illa, fronte blandiuntur, & statim alliciunt: hæc aspectu aspe-

aspera, ideoquè absterrent: sed, tractu ac mora: illa exitu tandem misera: hæc fine beata.

Decima septima: Hac ratione, sed ob-
 tentu recti, hæresis sese insinuare solet. ^{17. Ex-}
 Frustra tamen. Nam *eventu tot seculorum* ^{perimen-}
combortum habemus, omnes istos correctores, ^{to doce-}
re ipsâ semper fuisse seductores. Id ostendunt ^{mur, No-}
 tot, quæ recensentur *nomina sectarum:* ^{vatores}
 quæ ideo *non ex Deo erant, quia periêre.* ^{semper}
^{fuisse im-}
^{postores.}

Decima Octava: *Quæcunque doctrina* ^{18. Hære-}
*præfert autoris nomen, ostendit hoc ipso seces-
sionem & Schisma. Vetat Apostolus dicere: ^{ses novo}
 ego Pauli, ego Apollo, ego Cephæ: id- ^{nomine}
 què ideo, ut non sint, inquit, Schisma- ^{semper,}
^{insignita,}
 ta: sed sint omnes in eodem sensu: & in
 eadem Sententia. Argumentum enim est
 dissensus, & innovatæ doctrinæ: hæc ab
 autore denominatio: quam semper sectæ
 habuere: nunquam Ecclesia Vera.*

Decima Nona præscriptio: manat ab ^{19. Falsò}
 eo, quod opponi solet. Nempe: *si mani- ^{errores}
*festus Ecclesiæ error sit, (inquiunt:) quomo- ^{Ecclesiæ}
do assensum merebitur, & exiget? Ad hoc, ^{vera ad-}
 ut respondeam, præscribo: *Hypothesim ^{scribi.}
falsam esse. Nunquam enim regula fidei,
 quam sanxit legitima veræ Ecclesiæ pote-
 stas, nunquam dico erravit: nec errare, ex
 promissione Christi, potest.***

Sed fac errasse. Tu ne es qui corrigas? quo ^{Perperâ}
jure, qua potestate? quo argumento; scilicet ^{privato}
^{judicio}
^{corrigi}
^{te}

te expectabat veritas liberanda. Interim perperam prædicabatur: perperam credebatur: tot millia millium perperam tineta: tot officia perperam operata: ut hunc locum more suo, fortiter premit, Tertullianus.

Quod nova missione Divina fieri oporteret. Certè si errare posset Ecclesia; oporteret Deum primam missionem, novam evertere: eamquæ signis, prout primam firmare: tum demum forsan, fas esset desciscere. Sed fortasse ne tum quidem: quando nec Angelo aliud annuncianti, credere jubemur.

Hæc sunt: quæ meritò præscripti, vera nempe religionis Christianæ fundamenta: & signa.

Hereticis hæc fundamenta religionis non quadrant. Excutiant se verò heterodoxi: & attentè expendant: quâ ratione hæresis nomen effugere queant: seu hæc, tam ipsis non convenientia, simulatè admittant, nec ad Ecclesiam redeant: seu impudenter rejiciant. Rejiciant autem necesse est: quia tueri nequeunt: &, ut jactent; tamen verba rebus contraria sunt: & quod dicunt, factis negant.

Quod ex regula fidei quam præferunt demonstratur. Quod ut breviter demonstrarem; operæ pretium est: ponere in primis Regulam credendi: quam illi præferunt: ea autem est. *Solum & purum (inquiunt) verbum Dei:* seu Autoritas sacrae Scripturae, fanè intellectæ. Hoc est quod passim jactant: quod speciosè ostentant. Et verum quidem est, veram regulam fidei, ne-

necessariò, sacrae Scripturae, convenire:
nec posse, ab eâ diversam esse: attamen,
si bene inspicias; agnosces profectò, Scri-
pturam hîc obtentui esse: revera autem, pro
regula haberi cujusque interpretationem.

Quam variam esse posse, dissidium se-
ctarum ostendit: Nunquam sine authori-
tate sopiendum.

*Ea enim
est priva-
ta scrip-
tura in-
terpreta-
tio.*

Hac tali regulâ fidei constituta, mani-
festum est: & ruere omnia fundamenta
religionis, quæ recensitis præscriptioni-
bus stabilivi: & sectis minimè congrue-
re. Primùm enim; *veram apud se, nec* Religionis
possunt, nec audent religionem profiteri Non funda-
possunt: quia inquirendam in Scripturis, & menta.
scrutandam docent: qui autem quærit, non
tenet. Non audent: quia dum scire vo- Nec veri-
lunt, non credere; infallibilis certitudi- tas ejus
nis hostes sunt: quam non ratio humana, certò con-
sed fides facit. stare po-
test.

Deinde: si certitudinem veritatis non
profitentur; profectò *nec unitatem habent:* Nec uni-
nec semel constitutam fidem: sed opinio- tas.
nem ac persuasionem: prout interpretati fue-
runt Scripturam.

Tertiò: *neque necessitatem unius Reli-* Nec ne-
gionis agnoscent: quia ex regula credendi, cessitas.
quam præferunt, sequitur quemque posse
credere prout Scripturam intelligit: Unde
multorum assertio: omnes in sua religio-
ne posse salvari. Quod necessitatem veræ,
& unius, prorsus tollit.

M Quar-

Nec cætus legitimus. Quartò: nec legitimum cœtum: quia (ut mox ostendam;) nec potestate, nec lege, constitutum: id est, *non societatem, cum certo ordine regendi, & parendi: sed licentiosâ conspiratione secessionem.*

Nec Potestas. Quod etiam; Quintam, & deinceps, nonam usquè præscriptionem, contra illos esse; evincit. Etenim omnes istæ, potestatem omnino exigunt, & legem. *Potestatem verò illi, adeo non habent; ut Scripturâ contenti, oppugnent etiam ac defurgiant.* Nequè sanè miror: cum hæc constet successione, quæ apud illos nulla. *Dicunt etiam Ecclesiam veram, mille amplius annis, aut non fuisse; aut, quod idem est, occultam.* Quod utrumque successione (tanto præsertim intervallo) vel ruptam, vel ignotam, atque ideo falsam, nullamquè facit.

Nec Lex. Legem verò etiam habere nequeunt. Quia etiam si sanciant dogmata; tamen *eatenus eis assentiuntur, quâ agnoscunt Scripturæ congruere.* Peto verò, *possuntne agnoscere, contrarium? Si possunt; quorsum fidei formula? si non; quorsum inquisitio? aut itaque desinant inquirere, si asserunt se habere, semel constitutam credendi rationem aut si inquirunt; fateantur se illam non habere.*

Nec Hierarchia. Decimò: Hierarchicos ordines aspernantur: & Monarchiæ professi hostes sunt. Un-

Undecimò: Ecclesie definitionem quam Non deni-
 posui; potius (desperatione causæ) diffite- que Ec-
 buntur veram: quam ut eam sibi accommo- clesia.
 dent. Idquè ideo: quia ne esse quidem
 Ecclesiam aliquam, firmiter volunt: as-
 feruntquè. Etsi enim solennia quædam
 ejus retineant, ac usurpent; ut Cathe-
 chismum, instituta circa ritus, Festorum *Quam*
 dierum indictionem, ministros certo gra- *tamen re-*
 du, synodos, excommunicationes, alia- *tinent.*
 què; tamen cuncta hæc, necessitate po-
 tiùs, (aliter enim Religio constare non *Sed ma-*
 posset:) quàm approbatione: Nam ut *gis neces-*
 omnia sibi libera, & integra relinquunt; *sitate*
 ne illegitimi cœtus, & nullo jure congre- *quàm*
 gatæ Ecclesie arguantur; ne illigari con- *approba-*
 fessionem, dogmati adstringi, ac potestati *tione.*
 subjici possint; nulli se aiunt credere, nisi *Dum*
 sacre Scripturæ. Quo ipso; nihil Eccle- *enim vi-*
 siæ debitæ authoritatis adtribuunt: sed ei *tant ob-*
 proprio dominantur judicio: & tantùm *sequium,*
 vanam ejus formam, ac velut larvam ha- *Tollunt*
 bent. Hinc est, quòd passim scripta vul- *ejus im-*
 gant: Nullum sacrum ordinem, nulla *perium.*
 officii potestatisquè discrimina, atque ad-
 eo nullam Ecclesiam, veïut Civitatem
 bene ordinatam, esse.

Ista autem quæ undecies præscripsi; *Ideo con-*
 dum non conveniunt sectis; dum eis ne- *vincen-*
 queunt aptari; hoc ipso facilè, & mani- *tur schis-*
 festò eas convincent, omnium eorum, *matis.*

quæ à duodecima præscriptione deinceps sequuntur.

Quod strictim ostenditur Descivere enim sectæ, (ut quæ præscripsi compendi faciam,) ab Ecclesia, corrigere eam voluerunt: Novum instituerunt coetum: separatamquæ Ecclesiam: Primam fidem, habentes exinde damnationem; reliquerunt: latam aperuere viam: Autores earum, non correctores, sed corruptores, meritò jam audiunt: *sectis denique nomina; de suo nomine imposu-*

Secessionē runt: Etsi enim hoc postremum negetur, vel nomine testantur. & nemo se Lutheranum, aut Calvinianum libenter dici velit; sed tamen profectò sunt: nequè aliter dignoscuntur. *Quod si Euangelicos, seu reformatæ Religionis sese nominent, hæc ipsa nomina novitia, & veteri Ecclesiæ ignota, prorsus esse; nemo nescit: quæ; præter Christianos, & Catholicos, non novit.*

Adhortatio illos qui videntur velle errare. Sed sat evagatus sum: & ultra finem forsàn, modumquæ propositi. Itaque pauca tantùm ad sectatios. Non puto omnes velle errare: si quos tamen ambitio, avaritia, æmulatio prava, studium præcellendi, obsequii detrectatio, arrogantia denique mentis, adeo transversos egit, ut illi peccare lubeat; Videant quæso: quàm periculosæ plenum opus alexæ, levi causâ tractent: quanto in periculo versentur, quo damno, quo discrimine ludant. At-

ten.

tendant deinde ad internum testem in-
 quietæ mentis. Nemo enim suam con-
 scientiam decipit, qui fallit alienam. Cla-
 mat animus interior, & arguit, vel dere-
 lictæ, vel non inventæ, vel (quod pessim-
 mum) spretæ veritatis. Quisquis ergo
 ejusmodi es, redi tecum in gratiam.
 Quid prodest, te pertinaciter esse, quod
 esse non prodest? *Num pudet à veritate*
vinci? Nonne si illa victrix tui, tu trium-
phator erroris? Cur illo suffundaris, quo
gaudebis caruisse? Certè deserta opinio
 prava, Confessio aberrationis, malè as-
 ferti dogmatis damnatio, Transfugium
 denique ad bonos, solido ac vero, immo
 necessario fructu, pensabit abundè, ina-
 ne, quod hinc oriri possit, levitatis im-
 properium.

Vos verò, qui ignoratione peccatis; *Qui ig-*
 nolite dogmatis pertinaciam, nimium stu-
 dium sectæ, & denique odium adversæ
 partis induere. Non est enim vobis Reli-
 gio, etiam post sancitum dogma, inqui-
 rere: & scrutari: Permittit hoc, aut po-
 tius exigit, regula fidei: quam profite-
 mini. Quærite ergo fide bonâ: *nihil enim*
absurdum magis; quàm aut testari dubita-
tionem, nec tamen inquirere: aut tueri, ac
defendere, quæ dixeris quærenda. Deinde;
 non vos secta, & societas opinionis reti-
 neat: absolvit enim vos hoc vinculo, da-

*Ne ode-
rint nos
gratis.*

*Qui illis
bene cu-
pimus.*

*Voto ad
Deum
Locus
laudat-
ur.*

tum cuique hac in re arbitrium: nullo ad-
strictum obsequio. Deinde; nolite odio
abripi: tum enim demum, spondeo,
agnoscetis: & ignorare vos, cum odistis,
& iniquè odisse cum ignoratis. Nos certè
non vobis irascimur. Poenam errantibus
assignamus, veri agnitionem: victoriæ
vobis pretium, salus Vestra. Pro hac de-
certamus, pro hac pugnamus. Et cum
Apostolo, testis est nobis Deus, quo-
modo omnes vos cupiamus, in visceri-
bus Domini nostri JESU CHRISTI.

Denique voto locum hunc concludo:
& te, Deus, invoco: ut (quod tu solus
potes) mentes opinione corruptas, veri-
tati restituas: & aberrantes oves, in Ec-
clesiæ caulam reducas: ut sit, prout pro-
mifisti, unum ovile, & unus PASTOR.

C A P U T I I.

Περὶ Θεοσεβείας: Seu

De Cultu DEI.

Notitiam **N**otitiam Veram, & agnitionem De-
Dei cul- **N**ovitatis, necessariò veneratio &
us conse- cultus consequitur. Quis enim, cum cogi-
quitur. verit summum illud, intra se infinitè perfè-
Et ab illâ etum, beatumquè, in omnia summè potens
necessario erga nos, mirè & supra modum, beneficium
manat. quis, inquam, non colat? non adoret? De-
benus

bemus id primùm, *admiratione majestatis*:
Tenemur deinde *officio gratitudinis*: suade-
mur ingenti *præmio*: jubemur denique,
gravi, & extremâ *pœnâ*.

Porro, sicut Vera notitia Dei, non est *Imple-*
nisi à Deo; ita & acceptus ei cultus esse *us prout*
non potest, *nisi ab ipso met expetitus: impe-* *se coli*
ratusquè. Ergo, ita eum colere oportet; *Deus præ-*
quemadmodum sese colendum præcepit. Quod *cipit.*
præceptum, partim imperat, modum *Modum-*
certum sacrorum rituum, & cæremonia- *què im-*
rum; partim imprimit mentibus nostris, *perat &*
religiosum quendam metum: qui nos *religionè*
Divinæ mancipet, servitututi; sed vo- *facit.*
luntariæ: & paratæ: quippe simul erga
Dominum, & Patrem.

Sed ut dignè hoc impleamus officium; *Oritur ab*
scire oportet: *oriri cultum ab honore*. Ho- *honore*
nor autem, est internum judicium debi- *quod desi-*
tæ existimationis, testimonio & signo ex- *nitur.*
terno expressum. Hinc, inquam, manat
cultus: & adoratio: Quæ, est submissio *Uti &*
quædam animi, quippe *erga excellentio-*
rem. Unde quo major æstimatio, eò ma- *adoratio.*
jor submissio.

Deus verò, *cùm sit infinitæ dignitatis*; *Utrumq;*
ideo & nunquam sibi parem honorem, à *soli Deo*
creatura obtinere potest: & sibi soli, eum, *proprie*
meritissimè vindicat. Quia solus, pro- *debetur.*
priam, à nullo acceptam dignitatem habet:
cùm omnis alia sit ab ipso: & propter ip-
sum: imo ipsius omnino. M 4 Pa

Animositate Patet verò etiam: quòd, *adoratio Dei,*
potissimè. *animo potissimum fiat: Dum ille se humili-*
liat; & abjicit, coram Deo: & summà
quâ potest æstimatione, adorat eum in
Spiritu, & Veritate. In hac, inquam,
Tamen *sed tamen, ad consortium hujus officii,*
& corpo- *corpus etiam accersitur. Cujus conforma-*
ris mini- *tio, ac Compositio, externo signo, & ge-*
sterio. *stu, exprimit internum mentis sensum: ut*
Hinc la- *mox explicabo. Utroque verò, id est,*
tria pro- *animo & corpore, testamur soli Deo de-*
cedit. *bitum illum cultum: quem & λατρεία*
nomine vocare solemus.

Cultus Adorandus ergo & venerandus solus
partim Deus. Idquè triplici cultu. *Primus, est*
privatus. proprius cuique ac *privatus: qui vulgò de-*
Partim *votio dicitur. Alter, religiosus seu Mysticus:*
Mysticus. qui est in observatione instituti, & rituum
Partim *facrorum. Tertius, relativus; qui per*
relativus. honorem alterius, ad Deum transit; ei-
 què propriè defertur. Itaque hinc man-
 abunt, tres hujusce capitis partes, sigilla-
 tim explicandæ.

PARS CAPITIS PRIMA.

De Cultu Dei privato: seu Devotione.

Definitur **P**Rivatam Dei cultum, devotionem vo-
devotio **P**co; non latino, sed Ecclesiæ sensu.
privata. Est enim, quam hic intelligo, *Devotio:*
puri

puri & innocenti animi, in Deum ascensus: & elevatio: actione certâ, allocutione, & cogitatione.

Actionem primùm pono, id est, ut ^{Actio} dixi; certam corporis compositionem: ^{ejus sit} qua submissam venerationem testamur. ^{gestu cer-} ^{to corpo-} Ea, partim est usu recepta: & introducta: ^{ris.} partim imperata à potestate Ecclesiæ. ^{Consuetu-} ^{dine pio-} ^{rum in-} ^{troducta.} *Prima, fit inclinatione cervicis capitisque: ad geniculatione: cernuâ corporis demissione: pro-cidentia: manuum elevatione: percussione pectoris: aliisque modis, quos consuetudo pi-orum, & usus, potissimum ab exemplo Christi acceptos, retinet: exercetque. Hæc talia, ^{Mover} ^{animatum,} etsi mente animantur, & ab illâ vim accipiunt; tamen & ipsa valent: faciuntque ad animi motum. Et constanter ac fixè exercita; & excitant eum sæpe: & ne evagetur, quodammodo firmant.*

Sed bina hîc cautio. Primùm: ^{Sed fiat} ^{ostenta-} ^{tione pro-} ^{cul.} *ut fiant, ostentatione omni procul. Ideoque vix in pu-* ^{Et sine} ^{anxia ni-} ^{mis cura.} *blico: & spectantibus coram: aut certe* ^{cul.} *parcè. Deinde, ut non anxiam & sollicitam curâ: & tanquam sine illis esse non posset oratio. Sunt enim adjumenta potius ad cultum: quàm ipsa ejus opera. Cùm, ut notum est vetus illud; Bonus animus, præcipuus, pulcherrimusque Dei cultus sit.*

Illà verò, quæ sanxit Ecclesiæ regula, ut actione certâ, seu ministerio corporis,

Eadem actio ex praecepto Ecclesiae. circa institutos ritus impleantur; ad mysticum cultum pertinent: de quo infra.

Altera pars Devotionis, oratio. *Allocutio Dei, seu oratio*, sequitur: privati cultus, seu verbis, seu cogitatione fiat; pars (ut ex officiis ejus, quæ mox recensebo, patebit;) longè præstantissima: Præsertim, si debitâ curâ, & attentione peragitur. Quod ut fiat; præmitti

Cui præmittitur præparatio. debet *præparatio*. Hæc verò, *relinquere jubet, & velut seponere ad tempus, curas omnes: sollicitudines: negotia: &* dicere illis; manete hîc, donec vadam illuc, &

Quæ hoc unum agere. orem. Hæc, inquam, jubet. Unum porrò necessarium, *accuratâ attentione, ac diligentia, agere: Memoriam defigere: & phantasmatum copiam submovere.*

Deum profundè venerari. Deinde, magnitudinem majestatis, quam alloqueris, ut par est expendere: præsentemquæ intueri: vilitatem tuam agnoscere: & humiliari quantum potes, in conspe-

Et auxiliium petere jubet. ctu Dei. Tertiò, *petere auxiliium: & benè orandi modum: ut dirigatur & assurgat oratio tua, velut incensum, in odorem suavitatis: & ad gloriam ejus.*

Officia orationis. Primum laudis. *Officia*, quibus oratio fungitur; plura sunt, & varia. Primum est *laudis*: ut nempe benedicat & magnificet anima tua Dominum: & exultet Spiritus tuus: & omnia quæ intra te sunt, in Deo salutari tuo. Hoc ei à nobis debitum: & hoc tantum possumus deferre. Cum verò, ne id quidem

quidem ut par est ; ideo , opus erit , de Eam Divi-
 alieno divitem , & liberalem esse. Offer vitatis ex
 ergo ei eam ; quâ , sibi ipse sufficit , glo se, plenâ
 riam. *Gratulare : gaude : & exulta : quod* habet.
Divinitas se dignam , à se capiat , habeatque Offerenda
laudem. Offer ei deinde, naturam humanam: ab huma-
à Christo in consortium divinitatis assump- nitate
tam : ineffabili modo se coram ea humilian- Christi.
tem : eam adorantem & laudantem. Cui A Virgi-
laudi , junge canticum Sanctissimæ Vir- ne Mariæ.
ginis : quo magnifactus est Deus vehe-
menter. His , etsi nihil par addi possit ;
tamen tu adde , millia illa millium Spiri- A beatis
tuum : ei ministrantium : & turbam quam Spiriti-
dinumerare nemo possit , Sanctorum ; bus.
procidentium coram Sedente in throno , A sanctis
adorantium eum , & dicentium ; Salus , Cœlitibus.
benedictio , & claritas , & sapientia , &
gratiarum actio , honor , virtus , & fortitu-
do Deo nostro. Adjunge deinde militantis
Ecclesiæ , officia : laudes : & sacrificia :
& phialas illas aureas , plenas odoramen- A mili-
torum : quæ sunt orationes Sanctorum : tante Ec-
Acceptos nempe suffitus Deo. Denique, clesia.
exemplo Davidis , inanima quoque ad hoc A rebus
officium advoca : supple elinguem eorum creatis.
laudem : Et per te , benedicant omnia opera
Domini Dominum. Multa sunt , quæ hac
de re tradita , à Viris piis , habere potes ,
& debes petere , in exemplum .

Alterum orationis officium est : *vera*
 M 6 *oblatio*

Alterum officium ablatio sui. *oblatio sui, ad agenda, & sustinenda omnia, quæ Deus jusserit: volueritquè: consecrando ei memoriam, intellectum, voluntatem: cogitationes, verba, opera: corpus, & cuncta externa: & animam denique, velut in holocaustum immolando: Nihil ex hac oblatione sibi retinendo: nullum captando commodum, præter puram gloriam, placitumquè ejus. Desideria, & vota hujus officii, plurima & ardentissima esse possunt: itidem à piis scriptoribus, ad quos te remitto, ubertim tradita. Grata verò Deo sint, necesse est: quippe qui, unicè complacet, in hominibus bonæ voluntatis.*

Tertium confessio propria vilitatis. Et malitia. *Tertium Officium: Confessio vilitatis suæ, & malitiæ: non modò se in suo nihilo collocando; sed etiam confitendo malum. Delictum, inquam, tuum cognitum illi fac: & injustitiam tuam non abscondas. Confitere adversum te Domino: & ille remittet impietatem peccati tui. Fatere te nihil aliud esse, nisi molestam quodammodo curam Dei: & jacturam ejus gratiæ: & veniam precare.*

Quartum, gratiarum actio. *Quartum officium est: Gratiarum actio. Quæ enim, ô Deus, à te, & quanta accepimus! quæ promissa accepturos speramus! quis unquam satis, dona, quæ supra recensui, naturæ, gratiæ, gloriæ, agnoscat, expendatve Immensum ergo tibi*

tibi tenemur: nec unquam ex merito dependendum. Sed est aliqua gratitudo, postquam omnia feceris, ingenuè imparitatem fateri.

Quintum est: *Petitio*: Utile, Unicum, *Quintum* præfens, & certum miseræ nostræ re-*petitio.* medium: Firmatum, toties ingeminato, impetrationis promisso. *Petite enim, inquit, pulsate, quærite, & quidquid petieritis fiet vobis.* Securi ergo simus de even-*Quæ ut* tu: certi donationis & gratiæ: *modò, & sit rata* bona, & bene, petamus. *Cùm enim sit in- & profi-* finitè bonus, malum dare nec vult, nec po-*cua.* test. Carior est illi homo, quàm ut ei malefaciat, etiamsi petenti. Sed pauci sunt, qui sciant, quid petant: & pauci dignoscere possunt, vera bona: & verè mala: *Quid enim ratione timemus, aut* cupimus? *Quid tam dextrè concipis, ut* te, conatus non pœniteat: votique peracti? Itaque optimum est, ejus expetere voluntatem: & dicere; Domine fac mecum, non secundùm mea peccata, quæ multa sunt; non secundùm vota, quæ stulta sunt; non secundùm merita, quæ nulla sunt: Sed secundùm tuam misericordiam, & meam miseriam.

Deinde, nec minus petere, nec aliud, *Petendus* nisi ipsum. *Pudeat minuta, vilia, abjecta, ipsemet* à tanto Domino mendicare: cùm ille seipsum, id est omne bonum, offerat ultro: *Dens,*

&

*Et in omnibus
ejus gloria.*

& elargiri promittat. Alia potius quam summum hoc, consecrari, non modò pusillanimitas, & stultitia est; sed impietas: & vilipendium offerentis. *Vastum ergo sit, quod petamus: & dignum tanto datore: & quod, non privatas tantum necessitates, sed generis humani, & præcipuè Ecclesiæ bonum, ad gloriam Dei complectatur.*

Titulus petendi, & fiducia, quia potest, vult, scit, ac promissit.

Titulus petendi, & fiducia impetrandi sumitur: quia dum omnipotens est, omniscius, summè bonus; & quia promissit; propter gloriam nominis sui, non potest, vult, scit, non facere. Operi manum suarum, dexteram porrigat, necesse est: nihil enim, odit eorum, quæ fecit. Itaque fidenter titulum allegare; & dicere possum: Tuus sum ego: salvum me fac, propter nomen tuum.

Hæc officia sunt primùm oratione vocali.

Ex Davidis psalmo dicit.

Hæc fere sunt officia orationis: quibus partim sermone, partim cogitatione, & mente fungimur. Vocalis, ut vocatur, oratio, ab Ecclesia variè adhibetur: & descripta est: tam publica, quam privata. Utraque potissimum desumpta ex his, quæ dixit, cecinitque David, egregius psaltes Israel: quo elogio eum Scriptura ornavit. Additquè ibidem ipsum dicentem: Spiritus Domini locutus est, per me: sermo ejus, per linguam meam. Itaque meritò, divinam hanc ejus psal-

mo.

modiam, ascivit Ecclesia: eamquè quotidie, publicè & privatim, decantat, aut recitat: plenam quippè admirandi Spiritus, fervoris, & ardentis, inflammati- què affectus.

Addit verò eadem, & alias Orationes, *Ex con-* statis temporibus, congruas & solennes: *stitutis* prout annum partita est, & Fastos Chri- *pro tem-* stianos condidit: autoritate, cui parent *pore Ec-* etiam, qui ab ea secessère: & insignitos *clesiæ pro-* nominibus, festorum & Sanctorum dies, *cibus.* retinent vel inviti. Ibi verò illa loquitur in canticis, & hymnis spiritualibus: & officium (ut vocant) constituit, cuique tempori & festo proprium: è Phopheta- rum, & sacræ Scripturæ verbis: magna fidelium consolatione, atque fructu. E- jusmodi enim totius Ecclesiæ Orationes; *Per quæ* communitio Sanctorum, & unanimis cla- *commu-* mantium, toto Orbe Vox, valde com- *nio San-* mendat: efficacè què promittit. Si nam- *ctorum.* que duorum aut trium, in nomine suo consensum, Deus se magni facere profes- sus est, quantò magis totius Ecclesiæ con- fonas, conjunctasquè, preces?

Sed inter hæc omnia, vocalis Oratio- *Oratio* nis exempla, relucet, velut inter ignes, *Dominica* luna minores, *Oratio Dominica:* idquè, *ca præ-* & propter majestatem authoris: & ob miram *cellit* suam vim, & energiam. Petentibus enim *omnibus* à Christo Discipulis, ut eos doceret, ora- re;

re; postquam Βαπτολογησεν, & Ethnicos imitari, vetuit; Sic ergo, Vos, inquit, Orabitis: Et tum Orationis formulam subjunxit: profectò plenam rei magnæ: & purâ, candidâ, simplici enuntiatione, brevi ac miro compendio, exactè complectentem, cuncta Orationis officia, quæ supra recensui.

*De qua
para-
phrasticè
parca.*

Operæ pretium est, videre: quæ Viri sancti & eruditi, in ejus sensa eximiè multa commentati sunt. Nos pauca dicemus, hac quæ sequitur paraphrasi.

*Deus vo-
catur Pa-
ter ob fi-
duciam.*

Fiduciæ conciliandæ, quæ orationis basis est; *Deum, jubet Christus, vocare Patrem: eumquè communem omnium nostrum: ut ortus & fraternitatis admo-neret. In cælis autem eum esse: ut nos à terrenis eò elevarret, ubi verè Pater & Patria.* Subjungit deinde: Septem petitiones.

*Petitiones
septem.*

Petendum enim totum est: quia nostrum nihil est. Tres primæ, ad Deum pertinent: & videntur, in ejus commodum cedere: sed profectò in nos recidunt. Ille enim, bonorum nostrorum non eget: Et materiam tantum meriti & præmiî nostri querit: cum sibi deferri aliquid jubet. Nostrâ ergo propriè interest; petere primùm, ut sanctificetur nomen ejus. Non per nos tantum: quantum enim hoc esset! sed omni meliori, ipsi noto modo. Deinde petimus;

*Ut san-
ctificetur
nomen
ejus.*

ut adveniat (a) regnum eius. Non quod illo ^{Ut adve-}
 carere, aut privari, ipse possit; sed quia nos ^{niat re-}
 Ita que propriè petimus, ut non habeamus ^{gnis eius,}
 Regem, nisi Deum: qui imperitet mentibus
 rebusquè nostris. Tertiò; ut Regni istius ^{Ut fiat}
 suprema lex sit, & fiat, voluntas eius: voluntas
 nempe omnis justì, æqui, boni, regu- ^{ejus.}
 la: tam in cælo, quàm in terra. Hæc ad
 Deum, & vitam alteram. Præsents verò ^{Ut lar-}
 necessitates sequuntur: quas brevi voto ^{giatur}
 complecti jubemur. Id est; panem no- ^{panem;}
 strum tantùm petere: quotidianum, non
 extraordinarium: modicum; & qui ho-
 die sufficiat: nam de crastino, vetat esse
 sollicitos. Hoc compendio, circa externa,
 properè & sine magna cura functi; ma-
 gis petimus, ut dimittat nobis debita nostra. ^{Ut dimitt-}
 Adeo enim gravia sunt, ut reddi non possint: ^{rat debi-}
 nec exolvi. Itaque, quod magnificentiam, ta-
 & munificentiam eius decet; non solutionis
 moram, & patientiam, sed condonationem
 jubet petere. O benignum creditorem!
 lætemur: quamvis ære eius oppressi de-
 bitores. Nonmodò usuras, sed nec sortem
 repetit. Pœnam non urget: Rogari se tan-

(a) Ne regnum extendatur super nos, mundi,
 carnis, vel diadoli, & in universum, peccati.
 Sed Regnum Dei sit in nobis, per amorem illius-
 met, & proximi, per castitatem mentis, & cor-
 poris, per humilitatem, per patientiam, ac de-
 nuque, per omnem Catholicam virtutem.

tùm,

tum; Fateri, & debitum, & insufficien-
tiam, jubet: & condonat. Sed *justâ ta-*
men cum cautione. Nempe si & nos dimitta-
mus, debitoribus nostris Quid æquius!
Abominatiõ & horror est, *Servus ille ne-*
quam: qui omnis debiti remissione obten-
tâ, vix digressus à Domino, *suffocabat*
pauca sibi debentem, conservum. Ita ut,
meritò, contubernalis contristati, eum
deferrent nequitix: ut dominus remissio-
nem revocaret. Non itaque dimittetur no-
bis, nisi dimittamus. Nam *illicium est mi-*
sericordiæ Divinæ, misericordia in proximum.
Quam, etsi promittere, & profiteri ju-
bemur; tamen consciis, proni in malum
animi, petendum adhuc nobis est: Ne
nos inducat in tentationem: seu, ut alibi
dixit, orandum, *ne intremus in tentati-*
nem. Memoriâ enim infirmitatis nostræ,
non modò victoriæ non sumus securi: sed cer-
tamen etiam meritò detrectamus: sed qui
tamen vita hominis tentatio est super ter-
ram; Ideò ultimò petimus, ut nos liberet
à malo: *nempe dæmone:* (hic enim proprius
Character ejus est:) ne nos in tentatione
superet: sed potiùs faciamus, ex illa pro-
ventum. *Ita peccata & præterita dimitti,*
petimus: & futura caveri, ac averti.

*Ut nos
non indu-
cat in ten-
tationem.*

*Ut nos li-
beret à
malo.*

*Oratio
hæc bre-
viarium*

Hæc est brevis paraphrasis Divinæ istius
Orationis: quam, breviarium Evangelii,
Tertullianus vocavit: & quæ, accepta sit
Deo,

Deo, & efficax; necesse est: quia prout
jussit; & de suo; (ut loquitur Ciprianus)
rogatur. *Agnoscet facile Pater, Filii sui ver-
ba: & quicquid petierimus in nomine ejus, in-
stitutione & sermone ejus, dabit nobis.*

Post Orationem Vocalem, sequitur *men-
tis & cogitationis*: quam tertiam partem
privati cultus feci. Hæc non linguâ, sed
animo Deum alloquitur. Id est *considerat*:
& ipsum: & creationis, redemptionis,
sanctificationis admiranda ejus opera, my-
steriorum arcana, inspicit: agnoscit do-
gmata fidei: & exinde, miro affectu,
recensita officia Orationis exercet.

Id verò partim *Meditatione*: partim
Contemplatione. *Meditatio* est: *ex lectione
sacra, & fidei dogmate, de Deo, & rebus
Divinis, intenta consideratio. Quæ fit,
cùm in memoria formatur, rei meditandæ
imago: Intellectu, de ea instituitur ra-
tioratio: per voluntatem sequitur ejus
fruitio. Contemplatio vero; est animi
præparati ante, & jam apti, motus qui-
dam, quo in Deum, velut naturâ, &
ponderare, fertur. Ibi memoria sine phan-
tasmatum adminiculo illum admiratur:
Intellectus sine ratiocinatione noscit: vo-
luntas sine ullo illicio proprii Commodi,
ita eo fruitur; ut non tam sibi illum,
quàm se illi, largiatur: & impendat.*

Meditatio itaque sit, quodammodo o-
perâ, *Illæ Dcæ
quærit,
hæc habet.*

*Medita-
tio est cõ
ratiocina-
tione con-
sideratio.*

*Contem-
platio fit
beneficio,
Dei illæ
bentis.*

*Illæ Dcæ
quærit,
hæc habet.*

perâ, curâ, & industriâ nostrâ. Contemplatio, solo impulsu, & illapsu Dei. Illa Deum quærit: hæc habet. Illa agit: hæc patitur tantùm. Illa in actione mentis: hæc in quiete ejus, otio, silentio, solitudine, immò morte. Quia seipsâ vacua, vacat Deo, & ab ipso impletur. Prodeunt verò hinc, in viris sanctis, sæpe extases, & raptus: sive extra corpus (ait Apostolus) seu in corpore, nescio: sed hæc nec sectanda, nec appetenda: immò quantum per nos potest, vitanda. Alioqui periculosa, & illusioni opportuna.

*Ex hac
extases,
sed non
appeten-
da.*

*Præcepta
utriusque
apud
scriptores
sacros.*

Præcepta tam meditationis, quam contemplationis, habes apud Scriptores Asceticos. Sed præcipuum est: habere animum ab omni labe purum: domitum in commotionibus: virtutum officii exercitum. Talis facilè, & Meditationi incumbit: & Contemplationem recipit. Alioqui in malevolam animam non intrabit Divina hæc Sapiencia.

PARS CAPITIS ALTERA.

*De Cultu Mystico, quem Religio præcipit,
exigitque.*

*Cultus
Mysticus
potior.*

*Quia totus
à Deo*

Cultum explicavi privatum: qui etiam eximius, tamen à mystico longè, & præstantiâ, & utilitate superatur. Præstantiam sumit, ab autore Deo: à cujus volun-

luntate est: non ab electione nostra. Et deinde, à gratia operi semper adhaerente.

Utilitatem exinde; quia tutior, & securior, ob meritum obsequii: & deceptio-^{Et quia annexam} nis effugium. Privata enim devotio, ex^{habet} suavitatem, dulcedine, & teneritudine qua-^{gratiam} dam affectus, facile in complacentiam, opi-^{Denique} nionem de se falsam, nimiamque sui fiduciam, securior-^{labitur.} Facit hoc instabilitas animi huma-
ni: qui sibi relictus, vix est securus. Dein-^{Nec illis} de, idem provenit ex gaudio inconsulto^{sioni pa-} Spiritus: quod facile evanescit. Tertio, ^{tet.} ex astutiâ Dæmonis: qui subdolè, rebus etiam bonis, vanam gloriam fovet.

Ab hoc periculo, abest longius, Cultus Per illis mysticus: Ubi animus illigatus præcepto, se animus ei subdit: Captivat assensum: etsi ratioci-^{fungitur} nationi suæ, & captui non convenientem. ^{præcepto.} Hoc verò, non permittet evagari: sibi applaudere: & se frui. Sed tantum operi jubet insistere: hoc agere: & gratiam certò comitantem opperiri.

Voluit autem Deus, cultum hunc col-^{Deus enim} locare sæpe in rebus, & actionibus: quæ ^{prescrip-} mens humana, nunquam existimasset, ^{sit, ratio-} fore ei grata: & quæ non paradoxa solum ^{ni huma-} videntur, sed profectò paraloga. Quis enim ^{na con-} (exempli causa) putasset, acceptum Deo ^{trarium,} cultum fore, ex mactatione, aut exustione animalium? Certè nulla hîc apparet idonea ratio, congruentis erga Deum adoratio-
nis.

Ut apparet ex ritu veteri & novo. nis. Atqui ille, hoc genus sacrificii, olim elegerat: hoc præstari sibi mandaverat: & suaviter odoratus est. Par ratio in ple- risque ritibus, cæremoniis, Sacramentis tam veteris legis, quàm novæ.

Causa, quia non servit rationi nostre, sed dominatur. Si autem fas est inquirere: cur ita Deus voluerit, feceritquè; Causas puto inve- niemus istas: Primùm: quia *meretur assensum, & obsequium, etiam sine reddita mandati sui ratione. Fidem enim à nobis exigit, non cognitionem, aut scientiam. Tota demonstratio veri, est, jussum ejus: sufficit ad certitudinem, authoritas dicentis. Et verbum ejus, summa ratio est. Non ergo illum decuit, ad sensum captumquè nostrum, se & omnia componere.*

Quia cupiditatem sciendi, obsequio fidei subdit. Altera causa est: *ut curiosam & pravam illam cupiditatem sciendi, quæ peccato origi- nem dedit, & qua prurit semper mens no- stra; satagit; & variè effertur; confunde- ret: deprimeretquè. Nempe imperans, ac jubens credere, quæ stulta videntur: assen- sum in illis requirens: nec noscenda ape- riens; aut suavitate condiens; nisi Prius credantur. Et ni credantur, pœnam assi- gnans extremam. Hac inquam ratione, voluit Deus frangere superbiam nostri judicii*

Quia religio non fidei. *ut posset flecti arrogans animus, ad obsequium*

est ars, sed præceptum. Tertia causa est Religio: *quæ non est ars, aut scientia, demonstratione constans: sed lex*

lex & præceptum: quod jubet, non disputat. Imperium igitur ejus, in animos nostros, ut maneret integrum; exemptumquè esset, à ratiocinatione & disquisitione; non modo reddere rationem noluit Deus præceptorum suorum: sed etiam consultò multa, & supra, & præter captum nostrum constituit. Cùm *Cujus* tamen sint omnia mandata ejus veritas. Ita *mandata,* ut, quod profanis mentibus videtur scandalum & stultitia; id fideles cognoscant esse Dei virtutem, & Dei Sapiëntiam. *veritas.*

Inest enim, inest profectò, omnibus ratio: sed non intelligenda; nisi prius creantur, & exerceantur. Tum demum, *Inest illis ratio, sed occulta.* mentibus sibi obsequentibus, manifestat hæc arcana Deus: *Θιοδιδάκτους,* facit: docibiles τὴ τῶν Μυστηρίων σεμνά aperit: gustum illorum largitur: & suavitate commendat. *Dei.* Ita, ut admiratione mens attonita, venerantiorum *Myfteriorum* prostrata, amore accensa, agnoscat *veneranda.* tandem; quomodo in parvis, & specie vilibus, *Quæ cre-* tam mira, tam magna, inclusit Deus: *dentibus* & quâ ratione, dum bonitati suæ indulget; *demum* sequè homini quem dilexit, largitur; *manifestatur.* *sub* velo usitatæ rei, & specie signi obvii, velut in sanctiori quodam recessu, majestas tanta delituit.

Hæc meritò præfatus; divido cultum *Cultus mysticus* mysticum in Cæremonias, Ritus, Sacramenta. *primùm in cære-* Cæremonias intelligo; ordinatio- *monis.* nem

*Haec consi-
stunt in
certo mi-
nisterio.*

nem certam actionis, & ministerii, in
peragendis sacris. Consistit hæc; dum
aut præcipitur, varius *gestus corporis*: nempe genu flectendo, assurgendo, gradiendo, aliisque modis, quos vel mystæ, vel assistens sacris populus, exercere jubetur. Aut *variâ adjunguntur opera*; ut lucernas, & lampades accendere: thus adolere: vasa, vestes, ornatum varium, ad comptum altaris, & mundum templi, adhibere: Quæ talia, indifferentia quidem,

*Spiritus
S. dicta-
mine ani-
mantur.*

*Si ritè fi-
ant, mo-
vent ani-
mum.*

per se sunt: sed pondus capiunt, ab auctoritate potestatis Ecclesiasticæ: cujus præscripta, Spiritus Sancti, assistentiâ, & dictamine, animantur. Itaque decenter, graviter, & splendide exerceri debent. Movetur enim talibus animus: ad devotionem componitur: & mitescit. Contra, contemptus istorum, efferatos, superbos, & denique Dei contemptores facit. Servabit ergo accuratè hæc Christianus: ut Deo grata: quia, per potestatem, ab eo institutam, jussâ.

*Alterâ
pars Cul-
tus My-
stici: Ri-
tus.*

*Adjun-
ctum ha-
bent exor-
cismum
& bene-
dictionem*

Ritus Sacri sequuntur: qui itidem ordinatione certâ actionis consistunt: sed hoc à Cæremonia nuda differunt, quod adjunctam benedictionem habeant: atque exorcismum. Præmittitur enim, certa & confutata verborum formula, per quam, Exorcismi increpatione, dæmon & malum abigitur: & benedictione, mysticum quid

quid, & sacrum inditur. *Effectus* verò *Effectum*
 consequitur, non quidem infallibilis, ut in *habent*
Sacramentis: sed magnam tamen vim conti- *non infal-*
 nens, gratiæ obtinendæ. Itaque altioris *libilem.*
 ista sunt gradus, & ordinis: & cum ma- *Sed vim*
 jori religione, ac reverentia exercenda: ac *tamen*
 ceptandaquè. Ejusmodi est, aqua bene- *magnam.*
 dicta: ejusquè *aspersio*: aliæquè rebus im-
 pertitæ, ex instituto, *benedictiones*: quas
 Ecclesia depromit ex ubere penu, ac in *Petuntur*
 nito thesauro meritorum Christi. Et deinde, *ex meri-*
 ex potestate sibi in Apostolis data, mira *tis Christi.*
 operandi, in curatione omnium infirmi-
 tatum: & immundorum spirituum vi-
 ctoria: ac depressione. Itaque copiosè,
 per hæc talia, quod gratis accepit, gratis
 largitur, & concessas sibi *ἐξ ἰστας ἢ δὲ ἁπας* *Potesta-*
 exercet. Ad ritus itidem pertinent ea; *tes &*
 quæ in administratione Sacramentorum, *virtutes.*
 ordinavit potestas Ecclesiastica: dum in il-
 lis conficiendis & exercendis, modum *Et data*
 certum actionis, & ministerii, *potestate.*
usu potius,
quam scripto, ab Apostolis traditum, præ-
 cepto definivit: ac præscripsit.

Sed vis præcipua Cultus Mystici, immo *In Sa-*
 tota est, in Sacramentis. Definitur verò *cramentis*
Sacramentum; *signum visibile, invisibilis* *præci-*
gratiæ: seu; Dei instituto in materia certa, *puus cul-*
 & certa verborum formula consistens, *tus mysti-*
 gestum quoddam: seu, factum: quo *cus.*
 tate adimpleto, homo gratiam accipit: & *Eorum*
 consecratur. *definitio.*
 N Est.

Et varia Est, inquam, *signaculum sacrati Dei*
descriptio hominis : mancipatio & stigma Divinae
 servitutis : *tessera ejus militiae* : Signum Dei
 Viventis : *Fœdus Pacis*, & *reconciliationis* :
 Peccati ablutio : & abolitio : Armatura
 fidei : scutum adversus ignita tela inimi-
 ci : vestis ad Agni nuptias : Amictus &
 ornamentum gratiæ : Antidotum incor-
 ruptionis : Arrhabo immortalitatis : Pig-
 nus præmii : Jus hæreditatis æternæ : De-
 nique, bonitatis Divinae ingens flumen :
 & gratiarum, immensum pelagus. Hæc,
 inquam, omnia mysticis istis actionibus
 infunt : & *ex opere* (ut loquuntur) *operato*
 proveniunt.

Numerus Septem autem sunt Sacramenta. Baptif-
Septena- mus, Confirmatio, Eucharistia, Pœni-
rius. tentia, Ordo, Matrimonium, Extrema
 Unctio. Quæ ubertim & fusè, à multis
 explicata, nobis libasse sufficiet. Baptif-
Baptif- mus, est regeneratio spiritualis, per quam
mus def- homo mortuus peccato, vivit Deo Imple-
nitur. tur, per aquæ puræ affusionem largiorem :
 quæ est materia hujus Sacramenti : & per
 verba solennia illa ; *Ego te Baptizo, in no-*
mine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti :
 quæ animo conferendi prolata, formam ei
 imponunt. Est primum medium salutis :
 & ad eam obtinendam necessarium pro-
 fus : Characterem habet indelebilem :
 ideoque semel tantùm usurpatur : fidem
 illo

illo profitemur: & satanæ renunciamus.

*Confirmatio, est Sacramentum, quo Spi-ritualis gratia in Baptismo accepta, stabilis unctio, & augetur, per Episcopum; Chrisma-
tis unctio, & certa verborum formula.* Confir-
matio
item.

Materia ergo Sacramenti; est Oleum cum balsamo, ritè consecratum. Forma in verbis: quæ hic proferri ex instituto solent. Non potest repeti: non est necessitate mediæ, ad salutem necessarium. Potestque non exerceri: modò non accedat contemptus, aut negligens incuria.

Hoc utroque Sacramento, initiamur *Loti à* Deo. Nempe; *Loti à* peccato, uncti *peccato* gratiâ, amissam in culpa originis, redin- *& uncti* tegramus innocentiam. Sed non ideo ta- *gratia.* men à lapsu securi: Itaque aliis majoribusque firmandi præfidiis: nempe Eucharistiâ; ne tam facilè peccemus: Poenitentia; ut à lapsu furgamus. Tamen
egemus

Eucharistiâ, est SACRAMENTUM Euchari-
stiâ. *Corporis & Sanguinis Christi: sub speciebus Panis & Vini: cujus sumptione, in anima spiritualiter nutrimur, & concorporei Christo efficimur. Unde vocatur communio: per quam in ipso manemus, & ipse in nobis: Multi unum sumus corpus, in Christo: & membra unius capitis: Firmati hac spiritali alimonia, contra concupiscentiæ fomitem, & dæmonis fraudem.*

Mater a hujus Sacramenti, ex institutione

Materia tione & usu tradito receptoque, est *Panisi*
ejus Pa- isquè *azymus*: & *purum putum Vinum*,
nis & vi- cum modica aquæ admittance. Forma
num. in *verbis hisce*: *Hoc est Corpus meum*: *Hic*

Forma in est *Calix Sanguinis &c.* Virtute horum ver-
consecra- borum, à potestate ad id ordinata, fit vera
tionne. & *substantiva conversio*, *Panis & Vini*, in
Carnem & Sanguinem Christi. Hæc mirabi-
 lia, inquam; fêcit, misericors, & miserator
 Dominus, ut daret escam timentibus se.

Frustra *Caligat verò ad tantum miraculum, mens*
hæc cali- humana: in assensu titubat: & cum Iudæis
gat mens quærit, quomodo hic potest nobis carnem
humana suam dare, ad manducandum? Sed profe-

Omnipo- Etò, *fateatur necesse est: non esse impossibile*
tenti cum *apud Deum omne verbum*: cùm omnipo-
sta possi- tentiæ suæ, supremum quod esse potuit,
bilis. argumentum dederit: nempe nos, & om-
 nia, ex nihilo producendo. Certè enim,
majus est novas condere, quam immutare na-
turas. Deinde, Ambrosius ait: frustra que-
 rendum esse, ordinem naturæ in Christi
 Corpore: cùm eum mutarit, in Nativitate.
 Et qui convertit, inquit, *aquam in vinum*,
 cur non *Vinum in Sanguinem*? *Quid magni est,*

Etiam *Deum mira facere, cùm illa genii patrent: im-*
homines *arte miramo cùm humana æmuletur industria? Quis*
efficiunt. *enim non admiretur, ex lino chartam, ex ligno*
vitrum? Si talia creaturæ, & homo artifex
 potest, quantum creator posse putandus
 est? Credamus igitur hæc in Eucharistia:
 mira

mira quamvis: quia, ipse dixit; & facta sunt.

Firmati autem hac constanti fide, *tan-* *Debetur*
tum Sacramentum veneremur cernui: & ita *huic Sa-*
 nos præparemus ad Sumptionem, & usum *cramento*
 ejus; prout tanti mysterii dignitas requi- *venera-*
 rit. *Qui enim indignè accedit, & manducat,*
reus erit Corporis, & Sanguinis Domini. Et
 iudicium, atque unâ pœnam, sibi man-
 ducabit & bibet, non dijudicans verè, nec,
 ut oportuit, agnoscens Corpus Domini.
 Examinet ergo seipsum homo: & sæpiùs *Et in fñ-*
 dijudicet, & tum, cum timore Sancto, pa- *ptione di-*
 riterquè & amore, in vera humiliatione *ligens ex-*
 cordis, frequenter accedat, ad hoc Sacrum *amen.*
 Convivium: in quo Christus sumitur: reco-
 litur memoria Passionis ejus: mens im-
 pletur gratia: & futuræ Gloriæ, nobis
 pignus datur.

Est enim τειλεση, & sanctum hoc, quæ- *Perfe-*
dam Incarnationis continuatio: & nobiscum *ctum.*
 communicatio: ut enim per illam Deus, *Est hęc*
 uni, & individux humanæ naturæ, se hy- *velut re-*
 postaticè univit; ita per hoc Sacramentum, *petita In-*
assumptam humanitatem, cum annexa semper *carnatio.*
Divinitate, participat cum omnibus, ritè &
dignè Corpus ejus sumentibus. Nascitur *Nascitur*
 itaque, & sumptione ista *formatur, in nobis* *enim in*
 Christus: Non naturâ quidem; sed tamen *nobis*
 substantivo habitu: & *energica virtute:* quæ *Christus.*
 nos in illum convertit: & quantum possibile

est transmutat. Unde admirandum hoc, arcanum, & absconditum manna, quanta adoratione, & quo affectu sit prosequendum, facilis æstimatio est.

Huc pertinet Missæ Sacrificium. Adhæret verò huic mysterio, *Missæ*: seu functio illa: quam Ecclesia peragit in cruenti Sacrificii: ubi sacerdotum ministerio offertur, idem *Christus: qui semetipsum in Cruce obtulit Deo: hostiam Sanctam, & beneplacentem: & imperavit: ut hoc faceremus, in sui commemorationem. Hujus Sacrificii, omnia veteris legis Sacrificia, fuerunt,*

Pro vivis & defunctis. umbra: imago: & figura. Hoc est verè propitiatorium pro peccatis vivorum & mortuorum. Hoc est velut pactum quoddam: ut nempe ritè peracto hoc opere, talis sequatur effectus. Id pepigit Filius cum Patre: & sanxit (in quo nos acquisivit) sanguine suo. Itaque utamur dignè, tanto munere, ac dono. Offeramus, cum hac oblatione, ex merito, ac debito acceptabili, Spiritum & cor contritum: veniam peccatorum, augmentum gratiæ, & præmium gloriæ petamus: securi impetrationis.

Pœnitentia definitur. Quartum Sacramentum, vocatur *Pœnitentia*. Quæ genericè definitur: *animi motus, dolentis, se quidpiam perperam commisisse, vel omisisse.* Tum, inquam, sic doleo; dum me pœnitet: & factò torqueor ipse meo. Sed ut pœnitentia, nomen Sacramenti obtineat, impleatque, requiritur imprimis:

mis: ut fit dolor, ex abominatione, & detestatione peccati: quatenus est injuria, & offensa Dei. Talis dolor, vocatur, verbo in Ecclesia recepto, *Contritio*: primamque Pœnitentiæ partem obtinet.

*Prima
ejus pars
contritio.*

Altera est *Confessio*. seu, *sui coram delegato judice accusatio*. *Judex hic Sacerdos est*, ob acceptam Ordinis potestatem: de qua mox dicam. Etsi enim apud Prophetam dixerat *Deus*; Ego sum, ego sum, qui deleo iniquitates tuas, propter me. Tamen velut *decessit, de hoc, sibi soli proprio jure: & primum Christo, ut Filio hominis dedit potestatem dimittendi peccata: Deinde, eandem ille, in Apostolos, eorumque successores transtulit: dum insuflavit; & dixit; Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittentur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. O Magnum verè infirmitatis nostræ solatium! Cùm judicem habemus, ex hominibus assumptum: qui compati possit miseriæ nostræ: cùm & ipse eadem circumdatus sit: Qui jubetur condonare; non tantum septies, sed septuagies septies: immo quoties opus fuerit; & quoties rogabitur.*

*Altera
Confessio.*

*In qua
potestas
peccata
remittendi.*

*Magno
nostro so-
latio.*

Sed, ut condonet; opus est: ut prius *accusatum, convictum, seu potiùs, confitentem reum.* Itaque sacra exomologesis accedat necesse est: in qua exercetur dolor peccati: obedientia: resipiscentiæ promif-

*Sed re-
censenda
prius de-
licta.*

sum: & *humilitas*: virtutes conciliandæ clementiæ. Recenset, inquam, poenitens delicta omnia: se candidè aperit: secreta sua dicit: ideoquè *fidem secreti meretur*: quod sigillum confessionis vocamus. Nam revelare nefas. Primum: quia id *debetur ingenuæ sui ipsius, accusationi*: deinde: *ut scandalum vitetur*: postremò: *ne ab hoc facili, & clementi deterreamur foro*. Jure merito ergo, cautum & vetitum est acriter, ne Confessio reveletur.

Tertia pars poenitentiae Satisfactio.

Pars tertia Poenitentiae sequitur, *Satisfactio*. Hæc nunquam ex condigno reddi Deo potest. *Quid enim infinito par? quid summo æquale?* Itaque modica illa, quæ à Confessario *injungitur pæna, argumentum potius Divinae clementiæ est: quàm satisfactio*. Adimplenda tamen accuratè: cum gratiarum actione, obtentæ veniæ, & impetratæ gratiæ.

Forma Sacramenti in absolutione.

Hæc sunt partes, ac officia, istius Sacramenti: quæ Materiam ejus faciunt: Formam autem imprimit absolutio: solennibus illis verbis: *Ego te absolvo &c.* Est medium salutis: ex suppositione actualis (ut loquuntur) peccati, cujus vix quisquam expers est; necessarium. Per hoc detrimenta reparamus: & lucra nova gratiæ acquirimus: A lapsu validiores surgimus: *verecundiam peccandi, & pacem animi consequimur.*

Quintum Sacramentum est, *Ordo: seu Pres-*

Presbyterorum Ordinatio: sine qua, vel esse, ^{Quintum}
 vel ritè dispensari, nequeunt Sacramenta. ^{Sacra-}
 Est enim Ordo, ^{mentum} gradus divinitus concessæ
 potestatis, ad sacras & mysticas functiones,
 validè & ritè peragendas. Quæ potestas, ^{Defini-}
 per χειροτονίαν seu impositionem manuum, & ^{tur.}
 Spiritus Sancti ad id munus acceptionem,
 consecratur: & à Christo, & Apostolis,
 successione continuatur: vocatur hic status
 κληρονομία: id est, fors, hæreditas, successio ^{In hoc su-}
 Domini. Per hunc; jus Dominationis, & ^{pernatu-}
 supernaturalis potestatis, in mentes nostras ^{ralis pot-}
 exercet: cui non opus hîc immorari: quia ^{tas.}
 nec omnibus injunctus: imperatusquè: &
 eo initiatis, copiosè ab aliis, ex sensu Ec-
 clesiæ, descriptus est.

Itaque nec matrimonio insistam: quod ^{Sextum}
 sextum Sacramentum est: sed liberæ iti- ^{Sacra-}
 dem voluntatis: cùm verò initur; Mag- ^{mentum}
 num, in Christo & in Ecclesia. Undè ^{Matri-}
 præcepit Apostolus: ut ^{monium.} viri diligant uxores,
 sicut Christus dilexit Ecclesiam: quam
 ex latere suo ædificavit, novus Adam: si-
 cut vetus, Evam. Per hoc Sacramentum, ^{Natura-}
 naturalis copula, sponsione priùs firma- ^{lis copula}
 tur: & tum sacatur benedictione: ^{Sacatur} ut non ^{benedi-}
 corporum tantùm conjunctio sit, sed etiam ^{ctione.}
 animorum. Qua de re supra meminimus: &
 ubertim ab aliis tradita, facilè petere potes.

Epilogus est Sacramentorum, & sæpè
 vitæ; *Extrema Unctio*: quæ fit periclitantibus

Ultimum egrotis, ad salutem mentis, & corporis,
Sacra- Cujus luculenta est *mentio in Epistola Fac-*
mentorū, *bi*: qua rem usu receptam traditamquē
& vite, imperat. Materia hujus Sacramenti est,
Extrema Olei unctio. Forma in verbis, quæ in li-
Unctio. bro Rituali.

Licet Ec- Porro cū demonstratum supra sit; le-
clesia gitimam & veram *potestatem Ecclesie*, fan-
quædam citaquē ejus, velut *manuductione Spiritus*
in ritu *Sancti* dirigi; Ideo consequitur: jus & fas
Sacra- illi, quædam; circa usum Sacramentorum,
mentorū *statuere: ac ordinare:* præcepta ejus rei po-
sommu- *nere:* quædam in Cæremoniis *addere: vel*
tare. *detrahere:* & pro moribus, temporibusquē,
 in melius commutare. *Citra tamen essen-*
tialium immutationem. Ita ut frustra sint
Sectarii; dum multa dicunt, præter usum
 moremquē veterem invecta esse: Ideo-
 quē Ecclesiam arguunt novitatis.

Cultus hic Absolvi de cultu mystico: quo religio
etsi exi- potissimū constat: qui apprimè Deo
mius. gratus sit oportet: quia totus ab eo: quia
 plenus rei arcanae: & sacrae: quia infinitis
 gratiis affluens: & immensa præmia pro-
 mittens: sed qui, pro pudor! rarò dignè
 impletur: nec nisi à *paucis animabus puris,*
Sanctisquē, & ut ita dicam, à Deo infessis.

Magis Humanam malitiam! *assentitur facile*
dæmoni *dæmoni,* falsò magna promitenti: *Pactum*
creditur. *cum eo init: sperat quod paciscitur: præstat ei*
Absurda. *imperatum obsequium: aloga multa ejus jussu*
 facit.

facit: ut magiam, præstigias, & maleficia ^{Quàm}
 exerceat: ^{Deo.} Asserenti autem, ac affirmanti
 Deo, non credit: Ludibrio habet iussa san-
 citaquè ejus: Non fidit promissis: Pauca,
 quæ in sui cultum, & nostrum commo-
 dum certa nec difficili functione, facere,
 & gestum aliquod, modo ac ordine præ-
 scripto, implere, præcepit; fructum ex-
 inde ingentem promittens; ægre, & du-
 bitans, exequitur.

Hoc nempe est: quod Philosophus eru- ^{Aspernã-}
 buit: quod profanus quisque contempfit: ^{tur hæc}
 ac derisit: quod *Hæresis*, vanæ superstitionis ^{profani-}
 crimine damnavit: *Cæremonias*, inquam,
 & *Ritus* aspernata: & Sacramentorum nu-
 merum primùm tollens: mox naturam
 ipsam, & vim totam. Nam quamvis vi-
 cta evidenti Scripturâ, & veteris Ecclesiæ
 usu, quædam usurpat, tamen eorum virtu-
 tem non agnoscit: & simiæ instar, gestu po-
 tius, quàm re, & fide, exprimit.

Cum his verò omnibus, quos, vel ^{Idèoque}
æmisiã, vel *æanomisiã*, occupavit; Quid ^{ab his sa-}
 contendam? quî reprobis, talia approbem. ^{cris abi-}
 Olim in leiturgia veteri acclamatum; Fo- ^{guntur.}
 ris canes: Et ego certè odi profanum vul- ^{Infideli-}
 tus. ^{Prava fi-}
 gus, & arceo. Absistant: & abscedant in- ^{des.}
 fideles ab his sacris. Et, (ut Tertullianus
 dixit:) *avolent quantum volent, paleæ levis*
fidei: tanto purior massa frumenti, in horrea
Domini reponetur.

*Advo-
cantur
verò San-
cti.*

Adeste verò vos, mentes dicatæ Deo; quibus datum est nosse mysteria ejus: vobis ista apponuntur. *Sanctis nempe sancta.* Haurite ergo de fontibus Salvatoris: ut sit vobis fons saliens, in vitam æternam. Venite: comedite Panem: & bibite Vinum: quod Æterna Sapientia, id est Christus, miscuit vobis: & saturabimini, ab ubertate domus & Ecclesiæ ejus: & invenietis requiem animabus vestris.

PARS CAPITIS TERTIA.

De Cultu Dei Schetico: seu Relativo. Qui creaturis tribuitur: sed propter Deum: ad eumquè totus redit.

*Cultus
relativus
erga Deo
cara.*

*Deus so-
lus debite
colitur.*

*Secundū
excel-
lentiam.
Secundū
propor-
tionem.
Creatura
partici-
patione,
& dono.*

Dixi paucis: quæ ad Duplicem Dei cultum. Tertia pars ejus restat: quæ *σκητικὴ λατρεία* vocatur. Id est; *veneratio, & cultus relativus.* Talis est erga illos; & illa; quæ Deo creduntur esse cara: & ad eum referuntur.

Etsi enim, ut dixi, soli Deo debita, *κατ' ἐξοχὴν* veneratio; tamen *κατ' ἀναλογίαν* etiam tribuitur creaturis: quatenus nempe impertitam à Deo habent, ejus dignitatem. *Ille colitur propriè, per se, & naturâ: homines participatione, & dono: Honorati enim sunt amici Dei, ideo meritò honorabuntur, quos Deus honorat.* Et dum, hæc est gloria omnibus Sanctis ejus; ipsius est. Cultus namque illis exhibitus, propriè

cea-

conferatur cultus Dei: quia ab illo causam, & originem sumit: propter eum est: & ad eum redit.

Hic, tripliciter, ab Ecclesia Catholica, *Triples hic Cul-* firmo & constanti usu, (quidquid blatiant *tus.* hæreses;) exercetur: & triplex est. Nempe *erga Sanctos: erga Reliquias: & erga Imagines.* Singulos exactè edifferam: atque hoc ipso, & à calumnia, ac contemptu vindicabo: & ut dignè impleantur, accendam.

Ordior à *cultu Sanctorum:* id est; partim *Primus erga vi-* Angelorum, qui desertoribus ejectionis, in of- *ventem naturam,* ficio perstitere: Partim *hominum:* quos *Inter Divos* vitâ functos, à *modicis* habet. Utrosque *Angelo-* (uti sæpè, & ipsum Deum) ablegant à *rum & hominum defuncto-* nobis, & removent, illi: qui vitæ præsen- *relatio.* ti immerfi; putant eos, qui supra nos, nihil *Angelo-* ad nos: & affectu extorres à vera patria, *rum & hominum defuncto-* obliviscuntur olim contubernaliū: & *rum.* nunc quoque concivium.

Atqui non est putandum; cum istis *Cum u-* terræ filiis, (ut sic vocem, qui terrena *trisquè nobis con-* tantùm sapiunt;) *non est, inquam, putan-* dum; nos longo nimis intervallo, *diffitos, à* *Omnia unum.* *Cælestibus & Divinis esse.* Παντά τὸ ἐν dixit *Nam omnia unum.* quidam è Philosophis. Nescio equidem *nam.* quo ille sensu: sed profectò tali, verum est: ut omnia in quendam circulum, & compendium unitatis, redigamus: & coarctemus: Cælestia, inquam, & Terrestria:

restria:

Christo nos conjungente. restria: præfertim, cum Christus, Alpha, & Omega, imis summa conjunxerit: feceritque utraque unum. Itaque, sicut nefas cum impiis dicere, Deum longè abesse; nec considerare nostra; Ita & Sanctos ejus relegare. Uti enim Dominus propè, immo intra nos est; ita & Sancti ejus cum illo: quia in illo.

Univer- sum una Civitas. Totum hoc univversum, una Civitas est. Ejus summus Princeps Deus: Angeli verò & Homines, seu vitâ hac functi, seu hîc superstites; sumus concives: statu, gradu, & habitatione, dispares & disjuncti: sed tamen, uno ambitu, communis patriæ comprehensi.

Ergo omnes viventes Concives. Ergo confociatio nobis, & commercium cum illis. Etsi enim corpore gravati; sensibus, non communicamus; tamen animis in Deo conjungimur. Vident nostra: quia vident & intuentur Deum: in quo omnia nostra. Nec commere, nec magna spatia emetiri opus; ut nobis adsint: & succurrant. Intuitus, quo fruuntur, Divinitatis, ubique præsentis, ad hæc cuncta sufficit.

Angelos esse ex revelatione scimus. De Angelis primùm dicam, Quorum $\Psi\chi\mu\lambda\acute{o}$, $\nu\omicron\sigma\pi\lambda\acute{o}$, $\kappa\acute{\iota}\ \pi\acute{\rho}\nu\sigma\mu\alpha\tau\eta\lambda\acute{o}\ \delta\sigma\acute{\iota}\alpha\upsilon$, id est; animatam, intelligentem, & Spiritualem substantiam; Deum, mediam inter se, humanamque naturam, creasse; non modò

Et è consensu humani generis. ullus Christianorum; ex revelationis certitudine, dubitare potest: sed etiam omnes ferè ethnici, & præcipuè sapientiam professi, constanter asseruere. Adeoque hæc, firma,

firma, & communis est notio: ut *simul cum agnitione divinitatis, innata impressaque mentibus humanis esse videatur.* Neque id mirum: nam ut animorum nostrorum ar- *Nam ei innotuere.*
 biter Deus, illos liberè, & cum potestate, adit, ac ingreditur; Ita ei proximi spiri-
 tus, subtili sua natura, facilè quoque sese nobis insinuant: ac innotescunt.

Produxit verò eos Deus; primùm *boni- Produxit tatis suæ testandæ, causa:* & purissimas San- *eos Deus testandæ Bonitatis.*
 ctissimasquè hæc substantias, compotes summæ felicitatis fecit, ideo: quia bonus: & bene illis voluit. Deinde produxit: *ut eorum ministerio, & famulatu, uteretur. Non Et magnificen- quòd egeret: qui sine ullius ope, vi sua mo- tia, vet, regit, & continet universa: sed ut ma- gnificentiam ostenderet: tot myriadas sibi ministrantium, & tantæ dignitatis, pro- creando.*

Eorum pars magna, dum se miratur; & *Pars eo- sibi complacet; in superbiam primùm, mox in rum lapsi. Pars interitum gloriæ, lapsa. Qui in officio man- Pars mansere sere; firmati gratiâ, Hierarchiam Cœle- in novem stem, in novem Choros, seu ordines di- Choros distinctam, (ut Gregorius testimonio Scri- distincti: pturæ numerat; & comprobat;) obtinent: Eorum omnes cum adjuncto sibi proprio munere, officia re- ac officio. Angeli sunt; qui minora: Archan- censentur. geli; qui summa annunciant. Throni Θεοφόροι; Deum quibus insidet, quodammodo Deus: & hæc ferentes. infessio, tranquillitas est. Dominationes; qui*

qui Sabaoth seu exercitus: quibus imperatoria, & bellica vis in hostes Dei: *Principatus*; quibus cura gentium: *Potestates*; quibus regimen animorum: *Virtutes*; per quos miracula: *Cherubin*; quibus plenitudo scientiæ: *Seraphin* deniquè seu ardentes; quorum flamma, amor est. Hæc ferè illis ex vi nominis, aut conjecturâ, à sacris Scriptoribus assignantur. Et certum est: quòd primogeniam hanc, perfectissimamquè naturam, admirando ordine, & distinxerit, & sociaverit Deus.

Ex vi nominis & ex vi nominis, aut conjecturâ, à sacris Scriptoribus assignantur.

Omnes sunt administratorii.

Et singulis hominibus custodes.

Omnes autem hosce, esse Spiritus administratorios, in ministerium missos, propter eos qui hæreditatem caperent salutis; in confesso est. Mandavit enim Deus: ut nos custodiant, in omnibus viis nostris: ut nos manibus suis portent: ut comitentur nobis. A deo; ut pusillorum etiam Angeli, assistant illis: & simul in cœlis videant faciem Patris nostri. Magna verò hæc, (ait Hieronymus) *dignitas animarum: ut unaquæque habeat, ab ortu natiuitatis, in custodiam sui, & Angelum delegatum.* Qui varium erga nos implet officium: & iussu Dei, & suâ naturâ. Amant enim genus humanum. Et non solum illis (inquit Bernardus) dignitas est admirabilis; sed etiam dignatio amabilis. *Gaudium est illis, ex profectu nostro: & contra, si tristari possent, amare flerent, Angeli pacis, in ruina iustorum.* Hinc

Hinc manant prolixa & luculenta, quæ *Magna*
 nobis testantur, officia. Hinc est illa, à *nobis præ-*
 Dionysio verè asserta, & beneficio, eorum *stant.*
 adjuncta, animorum *καθαρσις, φωτισμός, τε-*
λείωσις: id est; purgatio, Illuminatio, Per-
 fectio: quam in mentibus nostris procu-
 rant: & qua, in suam nos vertere satagunt
 naturam: ut nempe ætherei & spirituales;
 id est; à corruptione hac terrena, & car- *Quæ esse-*
 nali, liberi simus. Hinc ortus, educatio- *meras-*
 nis, vitæ totius, curam gerunt. Dæmonis *tur.*
 insidias detegunt: insultus arcent: vim re-
 primunt: opportuna consilia & monita
 suggerunt: orantibus assistunt: preces
 Deo offerunt: in ultimo vitæ agone tutan-
 tur. Functos vitâ hac, excipiunt: & ad
 Beatorum societatem transferunt: *sed nec*
singulis tantum, opitulantur; Regnorum etiam *Regnorum*
ac populorum protectores sunt: ut patet ex *ac popu-*
 certamine illo, apud Daniele, Angelo- *lorum*
 rum pro Persis, Græcis, ac Judæis. *Quosunt pro-*
 strenuè funguntur, donec illis voluntas inno- *tectores.*
 tescat Dei. Quin immo, non modò quæ *Etiam*
 ad æternam, sed etiam quæ ad præsentem *res vitæ*
 vitam faciunt; eorum ope sæpè obtinemus. *presentis*
 Nam ut maligni spiritus, permissu Dei, *procurat.*
 corporibus (ut in Jobo apparet) valetudi-
 nes infligunt; & maleficia, & acerbos ca-
 sus; Ita illi morbos corporis (ut Raphael
 cæcitatem Tobix) curant: iis medentur:
 & pericula arcent. Deinde in adiaphoris,
 verè

Hominū verè ἀνδραππων διδασκαλοι (ut eos Athana-
magistri. sius vocat) industriam humanam juvant:
Et res a- Artes & artificia occultè docent: Naturam;
diapho- & vim abditam rerum, suggerunt. Hæc
ras. inquam cuncta, & multò plura, eorum
habemus beneficio: Non ut divina dona
suppleant; sed ut ministerio injuncto, stu-
diosè fungantur.

Ideo me- Cùm autem jussu Dei talia ac tanta, &
rentur possint; & sciant; & velint; nostri causa;
coli, cer- Deinde, cùm tot, ab illo, dotibus, præ-
to modo. diti ornatiquè sint; nobisquè longè præ-
stantiores effecti; *Ideo, cultum illis sui ge-
neris deberi, & invocationem, nemo sanus du-
bitaverit.* Id meritum eorum, id gratitudo,
id nostra requirit necessitas; id denique
non modo nihil detrahit Divino cultui:
sed potiùs, eum auget: ceditquè in
honorem Domini, honor famulitii ejus.

Ad Dei
gloriam.

Cultus
Beatorū.

Eorum
Hierar-
chia de-
scribitur.

Jam verò, *transseo ad cultum Beatorum: qui in Domino moriuntur:* quorum animæ in manu & conspectu ejus: visi sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace: & vitâ Beatâ fruuntur. Horum quoque Hierarchiam, & ordinem agnoscit Ecclesia: eum nempe; quem hîc tenuere. Primùm Patriarchæ ponuntur: Patrumquè cætus: Agmina canora vatum: & quo non surrexit major, Baptista Christi prævius: summiquè cœli claviger: cum cæteris Apostolis: Evangelistæ, & Discipuli

puli Domini: cohors triumphans, Martyrum: tum candidati præmio Confessionis Pontifices: & almus Sacerdotum chorus: Monasticam professi: & quos Eremitus incolas transmisit astris: *Chorea casta Virginum*: cum alio fœmineo cætu.

Sed inter istos omnes, immensum eminet, ideoquè seorsim dicenda est: *Sanctissima Deigenitrix Maria*: Non homines tantum, sed etiam Angelos, plenitudine gratiæ supergressa: & tantò melior illis effecta: quantò excellentius, præ illis nomen obtinuit: cum Filium Altissimi genuit: meritoquè vocata Mater Dei. Cum enim humanitati Christi, in unitate personæ, annexa & inseparabilis sit Divinitas; ideo *carnem ex Carne Mariæ sumpsit*, natusquè ex illa est, *Homo Deus*.

Prærogativa hæc, & electio in matrem, causa est: cur compos sit totius, quidquid in fra Deum, magni est. Et quòd (ut ipsa Magnificans Deum cecinit;) fecit illi magna qui potens est: & Sanctum nomen ejus. Hinc est: quod etsi humillima coram Deo esset; tamen victa beneficii magnitudine, in Domino gloriatur. Ecce enim, (inquit) ex hoc, beatam me dicent, omnes generationes. Hinc ab Archangelo, plena gratiæ, Deo conjuncta, & benedicta salutatur. Hinc ab Elisabeth, mater Domini, & beatata quòd credidisset, dicitur. Hinc, est decus

Inter omnes eminet Virgo Sanctissima.

Quia Dei genitrix.

Et exinde immensò dotata.

Quod ipsa confitetur.

Archangelus testatur.

*Ejus de-
bita elo-
gia.*

cus supremum, unicum ornamentum, apex, & Princeps rationalis creaturæ: Generis humani gloria: Naturæ nostræ, in unitatem & consortium Deitatis, sublimatæ, instrumentum: *Cooperatrix Redemptionis: quia Incarnationis ministra: & quia, ut ex Spiritu S. conciperet, pareretquè assensum præbuit; expetita.*

*Ornavit
eam Deus
causâ im-
positi mu-
neris.*

Si solenne Deo est, ad munus quod nobis injungit, parem præstare gratiam; ideoquè idoneos fecit (inquit Apostolus,) ministros novi testamenti; & cumulavit eos potestate variâ, ac virtute; Quid non fecisse censendus est, in electâ hâc, ad matris munus, dignè sustinendum? *Si honorare*

*Causâ
sua in pa-
rentem,
pietatis.*

re Parentes præcepit; quomodo non ipse honoraverit, hanc, quæ illi quâ homo est, Parentis utriusquè implevit officium? Si gloria filiorum, (inquit Salomon;) Patres eorum; quomodo non gloriosam, fecerit, quam sibi in Matrem elegit, nasciturus in hominem Deus? Immensa profectò est hæc dignitas: & infinitis ornata dotibus: ideoquè nullis dignè, explicanda verbis.

*Est post
Christum
Mediatrix.*

Meritò igitur, Regina hæc Sanctorum omnium, ab Ecclesia, *cultum hyperdulia* (ut vocant) obtinet. Meritò Sanctorum Patrum pænè innumeris celebratur encomiis: & ab optimo quoque studiosissimè colitur. Denique meritò; secunda post Christum est mediatrix: post illam verò,

&

& Sancti cæteri Etsi enim solus mediator
Christus: tamen & huic, & reliquis, sui
generis *μεσσηρία* tribuitur: & est, non mo- ^{Media-}
dò citra Mediatoris supremi, injuriam; ^{tio.}
sed ad ejus gloriam potiùs. Totam enim ^{Post illam}
vim & pondus, ab illo accipit. Et eate. ^{alii cæli-}
nus efficax, quatenus, qui illa funguntur, ^{tes.}
Deo grati, & cari sunt.

Colimus ergo eos, cultu dilectionis (inquit *Ideoquè*
Augustinus) *& societatis: quo in hac vita* ^{colendi}
coluntur, Sancti Dei homines: Et sicut horum ^{omnes.}
preces expetimus; ita & illorum; qui in illà
regione sunt viventium. Et quidem tantò
devotiùs, quantò post certamina superata;
& propter caritatem quæ in illis non mo-
dò non cessavit, sed aucta est; securiùs.
Colimus, inquam, publicè primùm; dum ^{Publico}
sacrificia offerimus, non illis, sed, Deo, in ^{instituto.}
eorum memoriam: Tempia & aras, in eo-
rum nomine, Deo struimus: & dedicamus:
dies festos illis assignamus: & læti peragi-
mus. Hæc publico instituto

Privata verò officia, quibus illos devin- ^{Privatâ}
cimus, potissima sunt: vera ac debita æ- ^{devotione;}
stimatio: & dignitatis agnitio: Revocan- ^{Memoriã}
do in memoriam vitæ ac mortis eorum ^{acta eorũ}
narrationem: quo munere functi: quanta ^{vite reca-}
gessere: quanta meruere: Idquè non cen- ^{lendo.}
soria nota: dijudicatione: sed debitâ reve-
rentiâ *Celebrare, inquam, illos: Gratias illis*
agere: gratulari: & Deum, pro gratia illis
imper-

*Amicitia
inveniendo
arctiore.* impertitâ, & præmio reddito laudare:
Deinde; inire, quodam modo, cum illis amicitie pactum: & arctiori vinculo mutuae caritatis adstringi: se eorum cultui devovere: Velle quæ illis grata sint: In eorum honorem curam & operam impendere: Cum illis tanquam præsentibus agere: vel conari; ut cum illis, in coelis sit conversatio nostra. Et denique, quia amicitia non est, nisi inter similes, imitationem eorum, animo proponere: eiquè magno studio conformari. Tertiò; cum fiducia eos precari: ut suo interventu impetrent, quæ sciunt necessaria nobis esse. Et præcipuè, ut cum illis dignè laudemus Deum: nunc per gratiam: olim in gloria.

Huic Cultui adhaeret pro defunctis exoratio. Cæterùm, cùm inter functos vitâ, pars fruatur gloriâ, de quibus jam diximus; Pars damnati, sunt, cum quibus nulla nobis ampliùs societas: Pars denique, nondum felicitatis compotes: sed ejus tamen post expiatas culpas securi: quibus nos caritas conjungit, opemquè nostram exigit: Ideo meritò & opportunè, cultui Sanctorum, attexendum est, id Catholice pietatis officium: quo defunctos prosequimur. Meritò, inquam: nam in lacu miseriæ, gravissimis afflictis pœnis, post elapsum merendi tempus, ipsi se juvare non possunt: sed nostris possunt suffragiis: variisque bonis operibus, quibus Deus placatur: ut in hoc sæculo

Qui juvandi à nobis,

lo non remissa, in futuro remittantur. Hoc officio functi, & Charitatem Deo gratam, implemus: & de illis ita meremur; ut liberati abundè rependant. Ergo, cum Iuda illo Machabæo, salubris est cogitatio, pro defunctis orare: ut à peccatis solvantur, & salventur.

Sequitur cultus Reliquiarum. Qui manat à debita æstimatione Sanctorum, quorum cum liquariæ pars melior; id est anima, jam juncta Deo sit; cur conaltera verò propriè non mortua, sed data somno;) nempe corpus, hinc felicem resurrectionem expectet; Meretur certè & hæc, eum honorem, quem ei Ecclesia deferre solet: Dum, inquam, sacra hæc corpora, quæ membra Christi fuere, & templa Spiritus Sancti, convenienti cultu veneratur. Qui & gratus sit Deo; quia amicis ejus exhibitus; necesse est: & puras illas perfectasque animas, facile ad vicem gratitudinis, obstringit. Itaque ab Apostolicis usque temporibus, usu continuo Ecclesie retentus. Dum Martyrum præcipuè corpora, ossa, cineres, sepultura primùm digniori: & accuratâ, post etiam structurâ templorum, venerata est; Eorumque adire monumenta; propè ea sepeliri; supplicationes & sacrificium, supra aras, in quibus reconditæ reliquiæ essent, offerre; festos dies in eorum memoriam agere; usitatum, religiosum, ac solenne fuisse; passim, apud vetustissimos Ecclesie scriptores, reperies. Ter-

Cultus re-

liquariæ

cur con-

gruus.

Gratus

Deo &

Sanctis

ejus.

Usitatus

semper.

*Cultus
Imaginū
ad proto-
typum
transit.*

*Estquē
purē re-
lativus.*

*Meritō
exerce-
tur.*

*Cultus
scheticus
fundatur.*

*Conve-
nientia
rei.
Usu con-
tinuo.*

Tertius denique *cultus*, est *Imaginum*: non minū prisco ritu, ab Ecclesia recep- tus, retentusquē: Sed horum totus *honor*, *transit ad prototypum*. Estquē *relativus alia ratione, quā cultus Sanctorum*. Nam, quæ exhibentur Sanctis, etsi primariō Deum respiciant; ad eumquē referantur; tamen & illos quoque contingunt: & quodam- modo etiam iis adhærescunt. Quia nempe, vivens, & rationalis, natura, talis of- ficii, non est incapax. At *honor erga im- nima, purē relativus est*: totusquē transit ad alium, nec manet in re tali honorata, nec manere potest. Nihilominus; quod meritō deferatur; idque propter eum cu- jus memoriam repræsentat; *Arca venera- tio, & in illa, tabularum legis, ac virga Mo- saica; tum efficacia fimbriæ Christi, immō umbræ Petri, sat evincit: comprobatquē. Et frustra hīc idololatriam crepant heterodoxi. Ea enim est, in honore & cultu cacodæmo- num, eorumquē Divinā in Idolis adoratione.*

Cæterū totus *hic scheticus*, de quo ha- tenus egi, *cultus*; præter Scripturæ testi- monia, quæ suis locis attulimus; vel certē, tanquam intento digito monstravimus; Tribus præcipuē nititur fundamentis: Primū, *apertā convenientiā*, ac merito rei: Deinde, *usu continuo, & approbatione Ecclesiæ*: Tertiō, (quod omnem dubitatio- nem amovet,) ipso *Effectu admirandō*:
Clara

Clara enim & manifesta miracula, Tot se- Effectu admirando.
quentia signa, apparitiones deniquè San-
ctorum, fide testium omni exceptione
maiorum factæ, satis superquè, rem fir-
mant: Comprobantquè. Adeo, ut talibus
non assentiri, sed inficiari; & contra tot se-
culorum testes negare; profectò, & pravè
pervicacis sit, & gnaviter impudentis.

Profitemur ergo constanter, eiusmodi Merito
cultum: & innumera exinde, quotidie ca- itaquè
pimus solatia: aperta que habemus argu- eum pro-
menta: & audiri nos, & juvari, à beatis fitetur
illis, Sanctisque mentibus. Experimur, in- Catholica
quam, & gaudemus, immò gloriamur, Ecclesia.
societatem nobis esse Civium æternorum:
nec avelli ab ea morte ipsa. Itaque fidenter
eorum opem imploramus: & vt pro nobis
interveniant: petimus lubentes: & meritò.

Adsis verò, tu imprimis, Regina Cælo- Claudi-
rum, Deipara Virgo: & ex illa tua pleni- tur locus
tudine gratiæ, in nos guttas ejus, vel scin- Oratione
tillas, emitte. Potes certè, quid enim Filius ad Virgi-
omnipotens negaverit, Optimæ Matri? nem San-
Voles etiam: quia Mater es omnium: & ctissimã.
quidem testamento Joanni, & in illo nobis
data. Effice ergo tuis precibus, animas no-
stras: quodammodo Marias: id est, foetas
Deo: vt formetur in illis Christus: & fiat
nobis sicut; tibi, secundum Verbum Dei:
quod in te Caro factum, in nobis, maneat
in æternum.

O

Adeste

Ad Angelos. Adeste deinde vos, beatorum Spirituum Ordines. Et in Spiritum versi, *Ad Caelites.* Deum vobiscum laudemus; orate: & iuvate. Deinde, vos Cœlites, apud Dominum, subvenite laborantibus in via hac, quam emensi feliciter estis. Vt quod infirmitate nostra non valemus, vestro interventu assequamur. Per Christum Dominum Nostrum. Fiat, Fiat.

C A P U T III.

Περί Θεοφιλίας

Sens

D E A M O R E D E I.

Ultimum Caput de Amore Dei. Tertium libri huius, ultimumquè tandem totius operis Caput, mihi superest explicandum: quod pari cura, studioquè exequar: immò, quia metæ jam proximus, fortèan majori. Postquam enim, de notiâ, cultuquè Dei dixi; *de Amore* demum eius, restat dicendum: & hic terminus ac finis statuendus: ad quem, non officia tantùm omnia, referuntur: sed tota rationalis natura, propendet. Nam pondus ejus, amor est: *amoris autem terminus, bonum: boni verò fons, imo ipsummet bonum, Deus.*

Alioqui frustra sint alia officia. Ad hunc ergo finem veniendum. Et frustra probus charitarisquè cultor; si non verè pius, id est, Dei amans, sis. Frustra deinde eum noveris; & colas si non ames. Nec potiri ac frui potes; si non appetieris: nec

nec appetere; nisi per Amorem. Quem ei Modera-
 foli debitum, cum de Metriopathea ag- tione af-
 rem, demonstravi. fectuum,

Ibidem deduxi: summam energiam Amor
 ejusdem esse, in transmutatione. Trans- transmu-
mutatio autem hæc; non fit (ut item supra tat.
 dictum) *amatum in se convertendo; sed se,*
in amatum. Nam voluntas, transire cona-
tur, in id; quod appetit: Id fit, quod amat:
 Ita ut amare; sit, se relinquere: à se exire:
 & in amatum transire.

Quin immo, si rectè expenderis; ag- Seipsum
 nosces: quòd ne id quidem propriè agat, perimen-
 ac moliatur, verus, & ad verum bonum, do.
 amor: ut transeat in amatum: id est, ut
 quodam ambitu illud invadat; & occupet:
 sed agit in se: ut se evacuet: expropriet:
 perimat, & annihilat: quò pateat, & va-
 cet amato: illudquè recipiat: patiatur:
 ac induat.

Hoc verò fit, & impletur, *tribus gradi-* Quod fit
bus: nempe Mortificatione: Abrenuntiatio- tribus
ne; & Abnegatione. (Utar enim fidenter gradibus.
 verbis, quæ Christiana Sapientia fecit no-
 va.) In his tribus, inquam, situm, ratio-
 nalis naturæ, veri erga Deum amoris, offi-
 cium: meritum: & præmium. Cujus rei, Unde tres
 ipsemet Christus, dedit nobis documen- Capitis
 tum, & exemplar. Cui insistendo, tres partes.
 hæc partes, Capite isto, explicabo. Et ex amoris
 illis fundamenta et deopiniis, ostendam. Dei.

PARS CAPITIS PRIMA.

De Mortificatione, cuius natura, & ratio, explicatur.

Philosophia mortis meditatio.

Id est; animi à corpore abductio.

Quod explicat Cicero.

Inter complura dicta, reconditi sensus & veritatis, Philosophorum veterum; æstimavi, & admiratus sum semper: quòd Plato, aut quisquis ille, definiverit Philosophiam, μελέτω θανάτου: vertere id solent, mortis meditationem: Et explicant: ut novissima cogitemus: vivamusquè memores lethi: Sed altior paulò mens, opinor, est istius definitionis: quam explicat alibi Cicero: dum à corpore, animum avocare, & abducere dicit Sapientem: & quodammodo consuescere mori. Ita ut Philosophia, ex definitione ista, propriè sit, cura mortis: per quam animus corpus abdicat: ac linquit: sequè ab illo secernit. Quare hoc commentemur: (inquit Cicero:) disjungamusquè nos à corporibus: id est; consuescamus mori. Hoc; & cum hîc in terris sumus, erit cœlesti illi vitæ simile: Et; cum illuc ex his vinculis emissi, feremur; minùs tardabitur cursus animorum. Quò cum venerimus, tunc denique vivemus. Nam hæc quidem vita, mors est.

Præclara profectò verba: sensusquè in non sine illis eximius, & altus: qui sanè ἐκ αἰθέρι, estfi Deo. profanis illis mentibus, infedit. Hoc est enim,

enim, quod Christiana profitetur, & agit, *Quod im-*
 Mortificatio: Abrenuntiatio: & Abnega- *pletur*
 tio. *Mortificatio* imprimis, quæ mihi est, *primum*
Mors carnis. Ut nempe eam, cum suis concu- *mortifi-*
piscentiis, exemplo Christi, & admonitione *catione.*
Apostoli, crucifigamus. *Sen mor-*
te corpo-

Porro cum de anamarthisia agerem; *ris.*
 triplicia concupiscentiæ carnis, vitia de- *Impec-*
 duxi. *Mollitiem nempe: Gulam: & Libidi-* *cabilita-*
nem: iisque post, in Eupraxiæ præceptis, *te.*
Virtutem Temperantiæ opposui: cuius par- *Exerci-*
tes, Abstinencia, Frugalitas, & Castitas; *tii virtu-*
 præscriberent *prudentem usum eorum; quæ* *tum.*
debentur carni. Nunc verò, *Mortificatio,* *Et ejus*
 de qua agimus; hunc ipsum quamvis tem- *necessita-*
 peratum usum, arctat magis: & penè *tum di-*
 tollere nititur: dum quantum potest, mi- *minutio-*
 nuit ejus necessitates. *ne.*

Quantulum enim hoc esset, carnis superva- *Ac penè*
canæa spre visse? hoc bruta etiam faciunt, præ- *odio.*
scribente naturâ: Christianus, qui verè,
 æterna, & Deum appetit; tum se profe-
 cisse putet; cum carnis necessaria incipiet
 aspernari: & penè odisse.

Sed non tantum necessaria detrakere; sed *Et con-*
 etiam eis contraria docet usurpare, *Mortifi-* *trario-
 catio:* ut nempe, hac ratione, animus ple- *optione.*
 nè vincat: & perimat, adversantem sem-
 per, & inimicam, hanc sui partem: & à
 concreione mortali sese vindicet: *homo*
animalis esse desinat: & in Spiritum se con-
 vertat.

Contra mollitiem & asperitate. Itaque, *contra mollitiem, vel dura eligit & aspera: accersitque ultrò dolorem: & variè affligit, castigat, & in servitutem redigit corpus: vel oblatas, impositasve aliunde, ejus molestias, acceptat: & constanter ac patienter tolerat.*

Contra Gulam jejunio.

Contra Gulam, jejunium adhibet: & inediam: quam, cibum virtutis, vocavit Leo: & quam, mirâ prorsus continentiam, sancti illi, & præsertim Anachoretæ, exercuerunt: ita ut, vix eguisse amplius esu, visi sint.

Contra libidinem virginitate.

Contra libidinem, virginitatem amplectitur: eamque in vitam totam, voto etiam obstringit: devincitque. Hac ratione; minuitur primùm: mox planè interit caro: & per afflictiones, concupiscentiis moritur: & molesta esse animo desinit.

Præcepta ejus & monita.

Modum hujus saluberrimæ exercitationis, & præcepta monitaque ad eam necessaria, habes apud Scriptores Asceticos. Præcipua sunt: ut ratione fiat: non anxie: placidè: sobriè: intra mensuram: ut hypocrisis, ostentatio, faciei exterminatio, & complacentia denique vitetur. Ideoque Mortificatio tecta, & occulta; optima.

Dum tegitur; optima

Deinde; ab alio imposita: imperataque: nempe à potestate Ecclesiastica: cui parere tenemur: & si libenter facimus; atque cum curâ; meritum augemus. Ejusmodi, inquam, Mor-

Mortificatio, dictis vitiis, non faciliè obnoxia est.

Cæterùm, totum hoc, ab una causa *Ex amo-*
 oriri, & ad finem unum *referrì debet:* nem- *re cau-*
 pe, *ad amorem Dei:* qui, cùm *non mansu-* *sam habe-*
rum se in homine dixit, eò, quòd caro sit; *at & fi-*
 Ideo, hunc primum obicem carnis amo- *nem.*
 vere oportet: ut nobiscum manere velit.
 Hunc, inquam, primum gradum, scan-
 dere conanti. Id Christus, vitâ suâ nos do-
 cuit: & exemplo. Ad hunc agonem in- *Id Chri-*
 vitans; si quis, inquit, vult venire post me, *stus docuit*
 tollat crucem suam, & sequatur me. Et *& mon-*
 iterum; *qui non tollit crucem suam, non est* *stravit.*
me dignus. Hoc est auctoramentum ejus
 militiæ: cui dedere nomen omnes, *qui ei*
olim compassi, nunc corregnant.

PARS CAPITIS ALTERA.

*De Abrenuntiatione: cujus vis, atque modus
 declaratur.*

Alter potiundi amati, ejusquè in se deri- *Abrenū-*
 vandi, gradus, seu modus est, *Abre-* *tiatio est*
nuntiatio: quam voco, mortem cupiditatis: *mors cu-*
 ut nempe rerum externarum, omnis ap- *piditatis.*
 petentiæ, prorsus vacui, toti vacare amo-
 ri Divino possimus.

Quod ut impleamus; non modò concu- *Et abdi-*
 piscentiæ oculorum, seu avaritiæ, opponere *catio ex-*
 O 4 *justi-* *ternorum.*

justitiam, ejusque recensitas partes, quibus, rectus usus, eorum quæ extra nos, præcipitur; oportet: *sed omnem affectum, & penè usum etiam ipsum, ac sæpè possessionem abdicare.* Hoc enim & ratio requirit: & exemplum: & demum edictum Christi.

Quibus non potest jungi amor Dei.

Ratio primùm: quia *infinitem*, rectè *amari non potest, nisi toto amore.* Si eum, ad *finita deflectis; & partiris; ac dividis; jam fornicaris: & adulteras.* Amor enim Divinus, ob dignitatem solidam, & indivisam, non fert rivalem. Impatiens consortis est: quia *solus est. Totum totus requirit.* Ignoratio itaque, oblivio, vel contemptus veri boni, est; alia præter illud confectari: & tam vilia & abjecta, ei sociare; injuria: & offensa. Exemplo deinde docuit Christus: *se solo contentum esse. Denique edixit: omnis, inquit, ex vobis, qui non renuntiat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.*

Affectus primùm.

Id fit partim *affectu*, partim *re ipsa.* Quoad affectum; hunc ut valde moderatum, aut penè nullum, ad externa omnia habeamus; firmare imprimis oportet animum, verâ eorum æstimatione. Eâ nempe: quam schola Christi, aliter quam olim Philosophia docet. Etsi enim Stoici, magno animo, sola bona, quæ honesta; malatantum, quæ turpia; vocavere; alia verò *adici-*

Non modo indifferencia censenda.

ἀδιάφορα ἢ ἰσοτερεῖα, id est indifferentia & neutra; Attamen hæc εὐχρηστία, λιπυτά, ἀξίαν ἔχοντα, id est commoda, acceptanda, æstimationem habentia, docuere: & si optio daretur; eligenda; ac anteponenda: *Christiana verò sapientia, longè ulterius, in vilipendio, & aspernatione talium progressa: eligenda.* Non modò enim, ea non bona, & *adiphora* dixit; sed ἀληπῶτα, etiam, ἢ ἐκ ἀίρετα *non acceptada,* eo ipso ostendit; Quòd *his contraria, & nec eligenda.* *opposita; Paupertatem nempe; uti & dolorem, ac luctum; vocavit, non modò non mala, sed etiam beata: Quod æterna nobis assignavit: ea; contemptu mundi hujus parare docuit: eorum spe, hæc aspernari iussit: non hinc thesaurizare, sed in cælis.*

Manifestum autem est: mundum in æstimatione talium, aberrare: cùm Christus, æterna Sapientia, qui nec fallere, nec falli potest, contraria anteposuerit. Meritò itaque imitari eum; qui sunt ejus. Unde Apostolus, omnia externa; & detrimenta vocavit; & retrimenta. Sibi què mundum dixit crucifixum: & se mundo. Talem animum, similem què mentem, omnibus habere oportet: qui Christiano nomine censentur: & non affectu hæc possidere; sed usu.

Quantò autem altius non possidere! *Et re ipsa abjicere!* Hoc est demum, *pressè insisterere vestigiis Christi: hoc obtemperare*

Et eo in-
vitante.

consiliis ejus. Suasit enim ille: *si vis perfectus esse; vade, & vende omnia, quæ habes: & da pauperibus.* Habuit què tot sibi obsequentes: qui relictis omnibus, secuti sunt eum. *Adeoquè hæc derelictio, ei placuit; ut cuidam de hereditate herciscunda sollicito, & ut divideretur ab eo petenti; detrectaverit: subjunxerit què: videte & cavete, ab omni avaritia, quia non in abundantia cujusquam vita ejus est, ex his quæ possidet: Ante verò discipulis edixerat: Nolite possidere. Ne verò egestatem timerent; vario exemplo Divinæ providentiæ commouit: & qui dedit animam, & corpus; daturum certò alimenta, & vestem.*

Merito
itaque
hoc agen-
dum.

Merito itaque, Abrenuntiatio acceptanda: non modò quia jussà, aut suaasa; sed quia, ad amorem divinum necessaria: & hoc potissimùm fine, si non re ipsa, saltem animo & affectu implenda. Magnum enim obicem, curæ hujus seculi, ponunt Deo: prohibent què ne animos nostros invisat: & intret. Non potest esse hospes, sollicitæ mentis, & turbatæ, circa plurima: sed quietæ: vacuæ: & illi soli vacantis.

PARS CAPITIS TERTIA.

Indivini-
natio.
Vel Dei-
ficatio.
Abnega-
tio neces-
saria.

De Abnegatione: quæ describitur: ostenditur què: quomodo tandem theosis proveniat.

NON satis verò est, ut Deo vivas; carne & cupiditate mori; non potes eum sequi,

qui, nisi non modò ista, quæ tibi adhærent, sed etiam *teipsum*, deseras. Non potes verè eum amare; nisi non modò tua, sed te etiam, oderis. Denique; Deus in homine non erit: (inquit verè Bernardus;) si de homine, quidpiam supererit. *Necessaria itaque post Mortificationem, & Abrenuntiationem, Abnegatio: est què hic tertius, ultimusquè gradus, ad amorem Dei. Per hunc enim dum animam vacuum, prorsus invenit Deus; eam ingreditur: inhabitat: replet: compotem sui facit: & amantem vera fruitione dignatur. Definitur, suiipsius mors.*

Ad amorem Dei.

Modum ejus & rationem, jam attuli in *Ejus mē- parte: cùm tertium supremumquè Fortitudo supra.* tudinis gradum explicarem. Ibi enim deduxi: *in victoriâ proprii Spiritus, & quadam animi morte*, culmen virtutis consistere. Huc ergo id pertinet: & uberiùs explicandum est. Humilitatis enim, de qua ibi actum, consumatio est, in eâ Abnegatione, quam Deus veram videat.

Fit verò illa; quadam *abdicacione, animi* *Fit, me- facultatum: earumquè Deo mancipatione.* *moriā* Nempe, *memoriam ad omnium imaginum, Deo ob- & Phantasmatum copiam, clausam & Deo gnando.* *obsignatam habendo: & continuò, hunc unum, cogitatione respiciendo. In intellectu, Frænando intellectu.* *procaces, & (ut ille ait) rabidè furentes ratiocinationes frænando: & ad jussum Dei, præ-* *scriptum, præceptumquè fidei, ac regulam*

Voluntatem mandatacipando. *am relinquendo voluntatem: libertatemque datam arbitrii, velut restituendo Deo: & ut facipando. at voluntas ejus; sincerè petendo: curando: implendo.*

Sui Nichil agnoscendo. *Hinc prodibit exigua, aut potius nulla, virium suarum fiducia. Hinc subsistemus in se: ne rapiamur supra se. Hinc ad omnia, quæ nos attollere possint, respondebimus, illud Joannis: Non sum. Hoc enim nobis propriè convenit: Nam, qui est; solus Deus est. Quicumque autem existimat, se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.*

Hæc est Christi doctrina & exemplum. *Id Christus, & docuit: & monstravit. Cùm beatos pauperes Spiritu dixit: id est; non externorum modò, sed sui etiam vacuos. Cùm discere à se iussit: non mundum fabricare; (inquit Augustinus) non mirabilia facere; nec mortuos suscitare; sed se abnegare; id est; humiles corde esse: Cùm semetipsum exinanivit: formam servi accepit: se totum obtulit: posuit animam, aut perdidit, propter Deum. Et denique edixit: qui vult venire post me, abneget semetipsum: & sequatur me.*

Quod eximie ostendit, crucifixus *Sed uti priores duas partes, Mortificationem nempe, & Abrenuntiationem; ita potissimum Abnegationem, implevit exactissimè: in theatro illo miri exempli: & eximie virtutis: In throno veræ ac solidæ constantiæ: In novâ cathedrâ mundo igno-*
tæ

tæ doctrinæ: In arbore abditæ, & cœlestis
 scientiæ: in Cruce, inquam: quæ ex hinc
 facta est virtus Dei, & sapientia vera. In
 hac, inquam, factus, gratum Deo, & ne-
 cessarium hominibus spectaculum; quæ
 totâ vitâ docuit, & egit; illustri confirma-
 vit, & testatus est, Epilogo. Ibi, dolorem, ^{Quod su-}
 egestatem, contemptum, ferenda ostendit: ^{se descri-}
 meriti, immò debiti causâ. Ibi, fixus, ma- ^{bitur.}
 nus pedesquè, & ut figeretur, factus obe-
 diens; immolavit sui arbitrium: & corpore,
 fortunâ, animo, *oblatus est, quia ipse voluit.*
 Ibi, (quod maximum:) in tanta corporis
 afflictione, omni consolationi internæ re-
 nuntians, angorem summum, tædiumquè
 ac derelictionem Dei, ad animum admit-
 tens; solâ se sustentans, in se collectâ ac in-
 victâ patientiâ; nec succumbens; homi-
 nem exiit: triumphavit: Deo impendit:
 & hoc ipso infinitum mervit: præstititquè.
 Ibi denique; postquam elevatus est, traxit
 omnes ad se. Ibi, monuit per Apostolum:
 ut *nihil scire velimus, nisi JESUM, &*
hunc crucifixum. Invitavit per eundem: ut
 Christo simus confixi cruci: mortificatio-
 nem ejus in corporibus portantes, paupe-
 res Spiritu, ac improperii ejus libenter
 consortes.

Quòd verò ea ratione exactissimè Dei ^{Ea ratio-}
 amor acquiratur, impleaturquè: Manife- ^{ne imple-}
 stum exinde est: *quia sui ipsius occiditur.* ^{tur Dei}
 O 7 Qui ^{amor,}

Qui verò amat animam suam, perdet eam, & qui eam perdit propter Deum, eam invenit, etiamsi non quærat. Non inquam, verus Dei amans, eam quærit: nec hoc agit; ut ex officio amoris divini, bene ei sit: id enim jam esset amoris proprii: sed *omnis*

*Qui de-
bitus Deo.*

præmii oblitus, amat Deum: primùm, quia meretur: immò debet amari: cum sit unicum

*Qui prior
dilexit
nos.*

& totum naturæ rationalis *bonum*. Deinde, quia ipse prior dilexit nos: & ex hac dilectione se immensum communicavit, in bonis, naturæ, gratiæ, gloriæ. Communicavit, inquam, peculiariter, humanæ naturæ: etiam supra Angelos: idquè in Incarnatione, & Eucharistia. Postrema demum causa amoris Divini est: quia *eum amare*

*Suavis
est Domi-
nus.*

volupe est: & expedit. Volupe imprimis: quoniam suavis est Dominus: & quicquid hinc pulchrum, delectabile, jucundum; ab ipso

*Et benefi-
cius.*

originem habet: scaturigo ejus parva, gutta & umbra est, boni illius infiniti: Expedit deinde: quia benignus, summè beneficus, & ipsa felicitas: quâ adeptâ, secura ac beata

*Ideo toto
corde a-
mandus.*

quies: unaque pax animo. Diliges itaque; ob præceptum, meritum, debitum, & ultimò, præmium; diliges inquam; Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, ex tota anima, ex tota virtute, ex omnibus viribus, & ex tota mente.

Ab hoc amore *prodibit ὁμοίωσις, ἀκοιλία,* & deinde *θεώσις*. Id est, *Assimilatio, Affe-*
ctatio,

ctatio, & (ut ita vertam) *Deificatio*. Prio-^{Vetus} res duas partes, dum eruditè Lipſius, ex ^{Philoso-} ſcitis veterum, & Stoicorum præfertim, ^{phia mul-} deducit; Luculenter profectò, quantum ^{ta vera} profana Sapientia, ad Divinam affurrexe- ^{vidit.} rit, ostendit. Meritòquè miratur, quomodo ad profanos, augusta hæc, & sancta, vel delata sint, vel illapſa. Utrumque probabile esse Clemens Alexandrinus dicit. Dum Plato, (inquit) hæc docuit: seu concurrens cum dogmate legis; (solent enim magnæ mentes, nudæ affectuum, veritatem attingere:) seu id è sacris didicit: uti semper cupidus omnes doctrinæ: Quanquam profectò, si inspicis; parcè ille & languidè, talia quæ ducunt ad Deum: nec eo Spiritu; quo propriæ rationis dictamina.

Consentienter tamen veritati docuere; ^{Homoio-}τέλει & εἶναι ὁμοίωσιν Θεῶν: Finem esse, Dei ^{sin Dei,} assimilationem. Hoc enim Deus ipse, & ^{docuit:} voluit: & edixit. Voluit primùm: cùm ad ^{seu assi-} imaginem, & similitudinem sui hominem ^{miliatio-} creavit: Edixit deinde: dum; ^{nem.} *sancti estote,* (ait;) *quia ego Sanctus sum Dominus Deus* ^{Confor-} *vester.* & Christus: *Estote perfecti, sicut* ^{miter ve-} *Pater vester coelestis perfectus est.* Apo- ^{ritati.} *stolus verò; imitatores Dei nos esse debere* dicit: illiquè, quâ potest, similes. Definit verò, hanc Assimilationem, satis conformiter, Plato: *δικαιον κὶ ἅσιον γενέσθαι:* *Justum & Sanctum fieri.* Nempe; *ut simus in san-* ^{ctita-}

Etitate, & justitia, coram ipso: qui verè solus Sanctus, & justus est.

Item acolutian: seu affectationem.

*Ἀκολουθία, Affectatio, seu Obedientia est. Hanc quoque veteres agnovere. Unde Epictetus: Præcipuus Philosophorum, inquit, sermo; brevis admodum est: quid enim longum dicere? τέλος ἐστὶ τὸ εἰπασθαι θεῷ, Finis est, sequi Deum. Hoc Christus requirit: dum toties; *Sequere me: & tu me sequere: & nisi quis reliquerit omnia & sequatur me: & vos qui secuti estis me: toties, inquam, ingeminavit. Hæc sequela, seu Obedientia est; Deo, se submittere: omnia ad eum referre: ab illius nutu pendere:**

Quæ à Christo jussa.

Et à multis præstita.

*audire quid loquatur in nobis Dominus: petere, ut jubeat, quod vult: & promptè exequi, quod jufferit: Ecce me: mitte me: dicebat ille: Alter; *Domine, quid me vis facere?* Alius; *loquere, audit servus tuus: vel; paratus sum: & paratum cor meum: Idem tu dic, ac præsta: & postquam tibi innotuerit voluntas Dei; actu & facto eam imple.**

Denique Theosin: seu Deificationem.

Tertia est Θεώσις: seu (ut semel verti) Deificatio. Hæc itidem, veteri Philosophiæ, non ignota prorsus. Non quidem, in illa infana assertione; qua sapientem Deo parem, immò potiolem, docuere: Id enim, non minus stultum, quàm impium: sed eo sensu; quo dixit Laertius in Zenone: Divinum, esse sapientem: habere enim

enim in se, quodammodo Deum. Ideoque alter dixit: eum Θεὸν ἐξ ἀνθρώπου ἐπιδουλεύοντα γένεσθαι: cupere, ut ex homine, Deus fiat.

Hoc, Sapientia Christiana, non tam cupit, *Quam* nec suis viribus curat, & molitur; Id enim *sapientia* esset, pravi, perversi, superbi illius spiri- *Christia-* tus, ambitiosè, & arroganter ascendere, & *na exe-* similem fieri altissimo, volentis: Sed, ut *quitur.* dixi; hoc agit: *ut se seipso spoliaret: privet: orbet: quo capax Dei fit:* eumquè demum ultrò il- labentem, recipiat: ac patiatur: prout de Dyonisio illo dictum, quod esset. παθών *Patiens* τὰ θεῶν. *divino-*

Porro, id eum velle, exinde evidens est: *rum.* quòd ideo, *ipse homo factus est, ut homo fieret Deus:* Quòd filios nos vocat: &, ut nominemur, & simus; requirit: id est; ut gratiæ cooperando, efficiamur, unus cum illo Spiritus: Divinæ consortes naturæ: & in eam convertamur. Cujus rei similitudo *Dum* peti potest, ab ignito, & candente ferro. Il- *velut fer-* lud enim, prorsus suam naturam amittere *rum can-* videtur: dum recipit igneam. Nam ex fri- *dens.* gido, opaco, duro, gravi, urit: splendet: mollescit: levius fit: sic anima verè à Deo possessa. Et ut possideatur; per triplicem recensitam ἀσκήσιν, Mortificationem, inquam, Abrenuntiationem, & Abnegationem *In Dei* apta, tota immutatur: & Divina fit. *naturam* Ita ut, &, dum hîc vivit, *mutatur.* dicere possit; *vivo* ego jam non ego, *vivit in me Deus.* Et, dum hinc

hinc migrabit, tum demum verè, tota
Diva erit.

perfectus
finis. *τέλειον τέλος*, finem operi imponam;) ma-
Conclusio: nifestum est: ea quæ hætenus de Officiis
& Syno- dixi, huc cuncta referri: & hoc compen-
psis totius dio contineri. *Facile enim est; Concupiscen-*
operis, *tiarum victorem, Commotionum arbitrum,*
Virtutum compotem, id est Probum; Deinde;
Charitatis; in jure Potestatis Domini, Obli-
gationis studiosum; Denique Pium; in sensu,
cultu, & Amore erga Deum, esse: Facile,
inquam cuncta hæc implere Mortificato: Re-
nuntianti externis: & se Abneganti: Id est; ad
Dei amorem cuncta referenti: Inde verò to-
tum, id quod sis, in causam tui, finem-
què seu Deum, se transformanti.

Cum vo-
to: ut si-
mus com-
potes finis
seu Dei.
Fac ergo ô Deus: ut hunc finem no-
strum cognoscamus: & ad illum; vel hoc
scripto; quod tua ope cœptum, finitum-
què est; deveniamus: ut, inquam, trans-
formemur, in eam; quam nobis creatione
indidisti; & Redemptione, ac Sanctificati-
one, reparasti; Imaginem tuam: Et vitâ,
animoquè appetamus; referamus; & affe-
quamur; TE, UNUM, VERUM, BONUM.

A P P E N D I X

AD LIBRUM TERTIUM.

Monita
pauca
appèn-
duntur.

D^Eduxi, ut vides Lector, rem; quò desti-
naveram: & unde; *ultra, & altiùs, non*
itur.

itur. Quod enim majus officium homine assignari potest; *quàm ut mutetur in Deum?* Audax profectò, & improbus, videretur, hic conatus: si Gyganteo ambitu, viribusquè suis fieret: &, divinitatem, suo studio, velut Promethei astu, furaretur: verùm, ut dixi; status hic, *non usurpatione contingit: sed dono.* Quod, ut memoriâ retineamus semper; uti libris superioribus; ita & huic; pauca quædam monita appendam.

Primum autem erit: ut ex cognitione, *Primus: ut nolis alta sapere.* tam altæ sapientiæ; non incipias, alta sapere. Vides; sublimem hanc, pietatis, immò sanctitatis Christianæ structuram? cogitas hanc fabricam? *à fundamento incipe.* Quod tantò magis ima petit; quanto altiùs superædificabitur. Ergo, *ut fabrica,* (inquit Augustinus:) ante celsitudinem humiliatur; &, fastigium post humiliationem, demum erigitur; Ita & tu, *deprimas te: & totus in eo sis: ut præceptum Domini impleas: in simplicitate cordis imple præcepta.* in simplicitate cordis. Altiora verò te ne quæsieris: (inquit Ecclesiastes.) Sed, quæ præcepit tibi Dominus, illa cogita semper: & imple. *Cognitio enim sola, te bonum non faciet: sed voluntas: sed amor: qui sine ratiocinationis magno molimine, affectu fertur: & impletur.*

Alterum monitum: ut scias, in parvis *Alterum: ut scias in parvis esse profectum.* profectum consistere. Nam, quæ ardua, & sublimia videntur; facilè, annexam elationem

tionem habent: rarò implentur: ferè in proposito tantùm consistunt: in futurum destinantur. Interim, *dum voto pendet; differtur vita: & transcurrit.* Itaque tu, *vi-
vito.* *ve hodie. Impone manum presenti tempori.*

Quotidiana, & velut domestica vitia, supera: leviora affectuum, corrigere stude: virtutes, quas putas altas; & ex illis opera eximia; nec ambitiosè affectes: nec ostentes.

Usu vita Deniq; intra usum vitæ probe, ac emenda-
emenda- *tæ, arcta te:* ac contine. Et, in pura ac simpli-
ta. *ci actione,* eorum præsertim, quæ à legitimâ potestate, jussa & imperata; Ecclesiæ, inquam, sancita; cultum præsertim Mysticum; tum verò bonas piorum consuetudines, studiosè imple: & exequere. Quidquid verò, vel dignè egeris; vel meritò spreveris; vel patienter sustinueris; dic tibi obvium illud: *servus inutilis sum:* nihil enim aliud, nisi quod debui, nec ut oportuit, feci.

Tertium Tertium Monitum est: ut interiorum
monitum animum, & profectum pietatis, non mō-
ut pietatē dō *non ostentes,* sed quantum potest, etiam
occultes. occultes. Christus id sæpiùs præcepit: dum
apparere, & videri ab hominibus, & jejunantibus faciem exterminare, vetuit. Eleemosynam largiri occultè jussit: denique,
Etenim *omnem hypocrisim sustulit:* idquè non jussu
Hypocri- tantùm; sed etiam exemplo. Qui aliter
sim vetuit faciunt; illi non proficere, sed conspici
Christus. volunt.

volunt. Itaque recipiunt mercedem suam: *Gloriam Vanam consequuntur: ad quam non eundo, eunt: & fastum calcant: sed fastu alio. Ambitio, inquam, admiratio, & laus, sæpè queritur: quæ omnia corrumpit: & depravat.*

Atqui vel *natura ipsa rerum, nos docet: bona nostra occultare: dum pretiosissima quæque in abdito habet: Metalla intra terræ viscera: Uniones in fundo maris: Gemmas crustâ dissimili tectas: Cætera denique, verè magna, in recessu: & sæpè, sub diversa specie latent: Itaque, & virtutes tegere, & abscondere oportet: ne vilescant: aut facillè auferantur.*

Natura ipsa tegit pretiosa.

Sed etiam *aliorum causâ, ostentatio omnis vitanda: offendimus enim facillè tali exemplo: & quos emendare volumus; affectatâ austeritate, fugamus: Efficimusquè: ut nihil velint nostri imitari: dum timent; ne talia imitanda sint: Satis autem, ipsum nomen Sanctitatis Christianæ, molestiâ terret: quid si ejus sectatores, cœperint se consuetudini hominum excerpere? Itaque, intus pleraque dissimilia sint: frons, & facies, ut plurimum populo conveniat. Fac: ut in quocunque vitæ genere, quod elegeris; nihil in te, & habitu tuo, notabile nimis sit: & ab omnibus diversum.*

Etiâ, ob alios, vitanda ostentatio.

Quia est scandalo.

In sermone præsertim: ne sis mihi æs sonans: aut cymbalum tinniens: Quemadmodum enim,

In sermone absit jactantia.

enim,

Inania; strepera. enim vasa vacua; leviter quamvis tacta; sonum edunt: plena; vix respondent: sed si promendum sit; illa nihil: hæc, largiter fundunt: ac affatim suppeditant: Ita mens inanis; clamosa sæpè: sed actu nulla: quæ verò plena; latet primùm: & tacet: sed opere se prodit: Ita ut; &, videant cuncti opera ejus bona: indequè glorificent Deum: &, si sit opus; ex abundantia cordis, etiam os loquatur: eximiè: & cum fructu.

Quartum monitum: ne securitate pecces. Quartum monitum: etiamsi te longa exercitatio, aut potiùs gratia Dei, ad gradum perfectioris vitæ perduxerit; attamen quamdiu hic vivis; nunquam te putes, à lapsu securum. Nam, in quocunque statu, tentatio, & colluctatio, & militia est, vita hominis super terram. Certandum itaque semper; ne experiamur falsæ pacis mala. Et unica securitas hîc est, securitatem timere.

Quintum: ut in Tentatione resistere te generas. Suggestioni resistens. Quintò: si in tentationem incideris; non despondeas animum: sed memento: eam constare suggestionem: oblectationem: assensum. Suggestio, non est arbitrii nostri. Et, quòd sine ulla culpa nos invadere possit; testis est; tentatus in deserto Christus: qui, ut Gregorius ait, tentari per suggestionem potuit: sed ejus mentem, peccati delectatio, non momordit. Itaque, in tali aggressione, non opus terreri: Sed, cum Deo arma sumere: ut mereamur illud responsum: sufficit tibi gratia mea: Nam virtus in infirmitate perficitur.

Oblect-

Oblectatio; etsi rarò potest culpâ carere, *Oblectatio*
saltem negligentia: tamen, *si reluctante* ^{tionem}
superiori sua parte animo, per blanda illicia ti- ^{defugiens}
tillaveret tantum mentem; non verò pellexe-
rit ad assensum; inculcata adhuc, insons, &
innocens est. Itaque hîc maxima decertandi
ocasio. Solet autem Dæmon, subdolè
triumphum ante victoriam canere. Ergo
circumspice, ac expende vires tuas: &
quamdiu vel tantillum resistis, non te vi-
ctum existimes: *Spera ex tentatione proven-*
tum: ad Deum confuge: confide ejus auxilio:
illoquè; longè te hoste fortiorem cense.

Quod si labi, & assensu peccare, contingat: A lapsu
Non diu prostratus jace: sed erige te: & à cito sur-
lapsu validior surge. Hoc, inquam, age: ut ^{gens.}
aut non pecces: aut peccare quantocius de-
sistas. Si primum admisisti; alterum, sub-
itò & sedulò præsta. *Non desperes: nec divi-*
næ misericordiæ diffidas: modò, cum
dolore veniam implores: verè, inquam,
coram Deo pœniteat fecisse: & firmum sit
propositum, ampliùs non facere. Experimen-
tum deinde tui cape: & in futurum fir-
mare: & sapienter cave. Pœnitentia enim,
(ait Ambrosius,) delictum abolet: sapien-
tia cavet.

Ultimum monitum: non ad hunc mo- ^{Ultimum}
dò librum, sed ad opus totum pertinens, ^{monitum}
est: ut, cum exiguam ejus molem, & ^{ut hæc re-}
minorem omninò copiâ rerum tractata- ^{petantur.}
rum,

rum, videas; ut, inquam, non pigeat, relegere illud: ac repetere. Multa enim breviter dicta invenies: quæ prima ac festinata lectione, fallere te, potuerunt. Præsertim; si non totum, aut non continuò legisti. Tunc, mihi crede, perdidisti operam. Revoça igitur, & rumina: si vis, proficuo cibo pascere, & explere mentem. Ego spondeo: non nauseam, & cramben recoctam; sed novum forsan saporem *Merentur* semper invenies. *Magna volumina, qui enim.* scribere amant; primùm non meminere, Pauca sciri. Deinde, nolunt legi: & frustra accuratum requirunt lectorem, in supina Scripti incuria. Ego verò; conatus sum, paucis multa dicere: cassa verba vitare: nulla superflua, & quæ demi, sine sensus detrimento, possint; ponere: parcè quædam elegantix, aut amænitati indulgere: meditationi cujusquè, consultò multa relinquere: immò Notis etiam reservare quædam: uberiùs si Deus volet, explicanda. *Mereor itaque & legi: & repeti.*

F. I. N. I. S.

